

Kiadóhivatal:

Budapest, IV. Váci-utca 2.
Aigner Lajos könyvke-
reskedése.

Előfizetési díj:

Negyedévre 2 frt.
Félévre 4 frt.
Egész évre 8 frt.

Egyes szám 20 kr.

Hirdetések díja: két-hasábos
pötty sorért 25 kr.

HERKULES

TESTGYAKORLATI KÖZLÖNY

SZERKESZTIK

PORZSOLT JENŐ

PORZSOLT KÁLMÁN

KIADJA AIGNER LAJOS.

Szerkesztőség:

Budapest, IV. ker., Belváros
Lipót-utca 50. szám.

Kéziratokat vissza nem
küldünk.

Bérmentetlen leveleket nem
fogadunk el.

Tartalom: Miként állítsuk föl a torna-tanár képezdét? (Porzolt Kálmán.) — Jó korcsolyázók a városligeti jégen. — Tornatanfolyamok. — Versenyek Budapest és Kolozsvár közt. (Follinus Árpád.) — Temesvári korcsolyázó-egylet. (Dr. Parlagi Márton.) — Hogyan lettem én athleta? (Egy kolozsvári gyalogló.) — A boxolásról. [Két képpel.] — Különfélék. — *Tárca:* Korcsolya-verseny. (Rubicon.)

Miként állítsuk föl a tornatanár-képezdét?

Lehetetlen, hogy a testgyakorlati oktatás elhanyagolt állagota mellett föl ne támadjon a tanügy minden barátjában a gondolat, hogy egy állami tornatanárképző-intézet föllállítása a közoktatás legégetőbb kérdései közé tartozik.

S a kik közelebről ismerik a külföld ilyenmő intézeteit, azok jól tudják, hogy a magyar királyi állami tornatanárképző-intézet korántsem kerülne oly sok költségbe, mint a laikus közönség szokta gondolni minden új intézmény létesítésekor.

Nem szükséges ide egy különálló palotát építeni, sőt ellenkezőleg a tornatanárképző-intézet csak úgy felelhet meg feladatának jól, ha nem teljesen különálló épületben helyeztetik el izoláltan más tanintézetektől; hanem össze kell kapcsolni vagy tanítóképezdével, vagy középiskolai tanárképző intézettel, de ha ezekkel épen nem is, egy középiskolának vagy elemi iskolának okvetlen kell a tornatanár-képezde mellett lenni.

Az okok, melyek ezt követelik, nagyon könnyen megmagyarázhatók, mert közel fekszenek.

Általában a tanító- és tanárképzés a praxis, a gyakorlat nélkül mit sem ér: ez olyan axioma, melyet minden paedagogus elismer s ezért van minden tanítóképezde és tanárképző intézet lehetőleg egy oly iskolával összekötve, melyben a tanítójelöltek és tanárjelöltek mindjárt gyakorlatilag érvényesíthetik a képezdében elsajátított ismereteiket s a tanítást gyakorlatilag tanulhatják meg.

Ha tehát az elméleti tantárgyak tanítóinak és tanárainak helyes és teljes kiképzéséhez feltétlenül szükséges u tanítás közvetlen gyakorlása, mennyivel inkább szükséges ez a tornamesterek kiképzésénél!

Könnyen megérthető tehát ebből, hogy a tornatanárképző intézet költséges különálló föllállításáról szó sem lehet, mert erre nemcsak hogy szükség nincs, de ez nem is lenne előnyös.

De meg a külföldön sem találunk rá példát, hogy a tornatanárképző intézetek külön palotákban helyeztettek volna el s így nincs rá okunk, hogy mi kezdjünk el helytelen reformokat a közoktatás terén.

A külföld tornatanárképző intézetei között két-

ségkívül legmintaszerűbb a berlini, azt hisszük tehát, hogy ennek berendezése igen alkalmas lenne, hogy mintául szolgáljon a felállítandó magyar tornatanár képezdéhez.

A berlini tornatanár képezde bizonyos mértékben össze van kapcsolva egy tanítóképezdével s egy közép- és elemi iskolával; ez intézetek, melyek különben teljesen külön igazgatóságok alatt állanak, egy és ugyanazon épületesoportban vannak elhelyezve s a czélszerűség abban rejlik, hogy az iskolák tanulóinak tornaoktatását a tornatanárképezde növendékei eszközlik s így ezeknek kiváló alkalma nyílik a tornatanítás gyakorlására. Az egész épületesoportban a tornatanárképezde speciális szükségleteire csupán a következő helyiségek vannak: egy tanári szoba, mely a tanári kar gyűlésterme is, egy kis könyvtár szoba, melyben a testgyakorlati irodalom termékei majdnem teljes számban állanak rendelkezésre, egy tanszert terem, melyben a legkülönbözőbb testgyakorlati szerrek miniature mintái láthatók s egy előadási terem az elméleti tantárgyak (a torna története és elmélete, anatomia) előadására. Az a három gyakorló tornaterem, mely az itt említett helyiségeket kiegészíti, a tornatanárképezde nélkül is szükséges volna az ezzel összekapcsolott iskolák tanulóinak számára, így tehát ezeknek költsége egészen nem írható a tornatanár képezde rovására.

Kérdjük már most, oly sok költségbe kerülne nálunk is a tornatanár-képezde felállítása, hogy az a mostani költségvetés keretében nem volna eszközölhető? Nem lehetne nálunk egy tanítóképezde vagy egy állami középiskola épületében, melyben jól berendezett tornateremnek úgy is kell lenni, egy előadási terem occupálni a tornatanár-jelöltek számára s aztán egy vagy két szobát a tornatanár-képezde tanári szobájául s könyvtárául és tanszertárául?

A helyiségek tehát, mint láthatjuk, a legkevesebb nehézséget sem okozhatják; de ép oly kevés nehézséget okozhat a tanári testület.

Berlinben a tornatanár-képezdének van egy igazgatója (dr. Euler C. tanár), ezen kívül van egy „Oberlehrer“ (Eckler G.) s egy orvos, ezek hárman adják elő az elméleti tantárgyakat; kívülök van alkalmazva (de nem állandóan s nyugdíj nélkül) öt gyakorlati tanító, kik közül egyik a vívásra, s egy másik az úzásra oktatja a tornatanár jelölteket.

Mindent összeszámítva már most, ha a magyar királyi állami tornatanár képezde létesíttetnék, az a következő költségeket vonná maga után:

a) Beruházási költségek: egy tornaterem, egy előadási terem és egy tanári szoba (egyszersmind könyvtár és tanszertár) berendezése.

E beruházási költségek azonban alig rúgnának pár száz forintra, mert a legköltségesebb rész, a torna terem berendezése a kapcsolatos tanítóképezde vagy más iskola költségvetésére esnék.

b) Fenntartási költségek: igazgató, egy tanár, egy orvos-tanár, egy vívómester, egy úszómester, egy-két gyakorló tornatanító vagy előtornász fizetése; uszodai bérlet; könyvtár gazdagítása.

Ez az összes fenntartási költség, tehát az évenkénti rendes költségvetés pedig semmi esetre sem haladná túl azt a 11,000 frtot, a mit az állam a mostani hiányos tornatanárképzésre költ.

Világosan kiténik tehát, hogy ha a berlini mintaszerű tornatanár-képezde mintájára egy tornatanár-képezdét állítanánk fel, az a berendezés egyszerűsége igen jelentéktelen kiadásain kívül egyetlen krajczárral sem rakna újabb terhet az államra.

Igaz ugyan, hogy a Német birodalomban nem csak *Berlinben*, hanem *Drezdában*, *Stuttgartban*, *Münchenben* és *Karlsruhéban* is vannak hasonló állami tornatanár képezdek s ezenkívül *Darmstadtban* tornatanfolyam tartatik; de Magyarország terjedelméhez és viszonyaihoz mérten teljesen kielégítő volna egyetlen tornatanár-képezde is Budapesten.

S hogy még plausibilisabbé tegyük a gyors kivitel lehetőségét, föl kell említenünk, hogy a budapesti középiskolai tanárképző intézet és a vele kapcsolatos minta-gymnasium számára, éppen most (1886 tavaszán) kezdik építeni a külön palotát az ősz-utcában; a képviselőház a közoktatásügyi miniszterium 1886-iki költségvetésében megszavazta az építlet költségeit fedező kölcsön első törlesztési részletét.

Vajjon nem lehetne az építelő tanintézetben egy előadási terem s egy-két szobát berendezni a magyar kir. állami tornatanárképezde számára, miután tornatermet már a mintagymnasium mellé úgy is mintaszerűen kell berendezni?

Lehetne bizony, igen is könnyen lehetne és ezzel egyszerre meg lenne teremtve a rég nélkülözött intézet!

Porzolt Kálmán.

Jó koresolyázók a városligeti jégen.

Lapunk egyik jeles koresolyázó barátjától kapjuk az alábbi sorokat: Engedjék meg a szerkesztő urak, hogy minden hízélgés nélkül, őszintén elmondhassam véleményemet a „budapesti koresolyázó-e-gylet“ jégén tapasztalt koresolyázásról. Ha az idej koresolyázást (értem a műkoresolyázást) összehasonlítjuk a múlt évekkel, határozott nagy haladást konstatálhatunk. Míg a múlt évben az előre és hátra körzésen kívül a nehezebb élváltásokat alig négyen gyakorolták, az idén már a legnehezebb tánczfigurákat is legalább 20-an tudták. Általában a férfiak közt az idén a különféle valcer-lépések a legnagyobb kedvvel gyakoroltattak. De előbb a nőkről szóljunk. Ez elsőseget nemcsak az illem, de most az érdem is megköveteli tőlünk. A nők koresolyázása aránylag, mert csak így hasonlíthatjuk össze az erősebb nem koresolyázásával, s akkor fölülmulja a miénket a szép tartás, a nyugodt, elegáns mozdulatokban. Hiába, a jégen a kellem-teljes jivezés többet mutat a legvakmerőbb erős gyakorlatoknál is. És azt kell itt megjegyeznünk, hogy az egyleti jégen koresolyázó nők körzése sokkal hibátlanabb mint a nehezebb gyakorlatok kivitele a férfiaknál. Most, hogy az egyes jobb koresolyázó hölgyek neveit felsoroljuk, bizonynyal igaztalanságot követtünk el azokkal szemben, kik figyelmünket kikerülték, de hittük, hogy e most nagyon hiányos névsort közelebb kiegészíthetjük. Hozzá kell szoktatnunk sportkedvelő hölgyeinket a többé-kevésbé igazságos sorrendhez, és itt meggyőződésünk szerint az első hely Magyar Etelkát illeti meg, kinek koresolyázása megdönti egyéb napi lapunk azon állítását, hogy a hölgyeknek nem való a nehezebb koresolyagyakorlatok végzése, mert nőiességüket veszítik általa. Magyar Etelke előre és hátra tökéletesen köröz és az elváltásokból is igen sokat kellemmel csinál. Jankovics Irma az egyedüli nő az egyleti jégen, ki a Jackson-valcert tudja tánczolni, körzése erőteljesek. Pscherer Katicza elegáns mozdulataival az első pillanatra feltűnik s szemünket lebűvöli. Kár, hogy kevés türelvést látunk nála a nehezebb hátrafelé körzés tanulására. Wattay Dezsóné a nők legbátrabbjaihoz látszik

A „HERKULES“ TÁRCZÁJA.

Koresolyaverseny.*

Budán, a dr. Christen-féle telken, a szt. János-kórház közelében új léczkerítés vonja magára figyelmünket. A léczkerítés annak a mély völgynek a kerete, a mely ma nemcsak Buda, hanem Pest elite közönségének is rendes találkozó helye. A kapu fölött zászló leng s alatta e felirat áll: Az „I. kerületi polgári kör“ jégpályája.

E jégpályán rendeztek e hó 14-én koresolyaversenyt. Minthogy a pálya Budán van, nem nagy reményeket fűttek hozzá. S a sport emberei is bizonynyal több jó akarattal, mint kritikai szándékkal indultak át, azon hiszembben, hogy érdekes mulattató hajszának, de nem sportnéző versenynek lesznek szem-

tanui. De csalódtak, és pedig kellemesen. A verseny teljesen sportszerűen folyt le, s az érdemben *Ferdinandy Béla* handicaper és *Mészáros István* indító és versenytitkár osztoznak. Az ő eszméjük volt a verseny, melyek mint halljuk, eleinte a pálya intező tagjai sem voltak barátai s csak később látták be s sportszerű versenynek nagy fontosságát. Nem tudjuk volt-e a körnek anyagi haszna; de bizonyára nem az lebegett szeme előtt. Hanem annál több az erkölcsi, mely nemcsak úttörői sikernek, hanem egy fáradságos munka diadalának bátran nevezhető. Üdvözljük a versenybírószágot is reméljük, hogy a jövő téli évadban több versenyt is rendez, a sport híveitől pedig elvárjuk, hogy a bizonynyal rendezendő versenyeket mind nagyobb számban látogadják. E helyütt azonban figyelemztetjük a polgári kör jégpályának bizottságát, hogy jövő versenyeit eleve tudassa a fővárosi sport közönséggel, hogy a nevezni akarók ideje korán trainirozassák magukat.

Ennyit eleve és általánosságban. Az érdekes verseny lefolytáról a következőkben tudósítjuk olvasóinkat: A versenybírószágot dr. Zboray Béla (elnök), Beckers Frigyes gróf, dr. Draskóczy Miklós, Ferdi-

* Ez érdekes versenyekről a tudósítás túlságos sok kéziratunk miatt szorult ki az előbbi számunkból. Szerk.

tartozni, előre és hátra tökéletesen köröz, s az amerikai valcert táncolja, sőt a „kadét ugrás“ sem ijeszti meg. Fleischmann Frida körzései és hármás élváltása oly nyugodtak mint egy koresolyaművészé. Téstartása kiválóan szép, mennyiben teljesen a kör iránya felé fordul. Dr. Szohrnerné könnyed koresolyázását a főváros minden jégpályáján ismerik. Ily szorgalmas kedvelője e sportnak, alig akad több a nők között. Dr. Örlay Lajosné körzését andalítóan mondhatnánk oly nyugodt nagyívekben koresolyázzik. Vele történt az idén az a melheur, hogy jobb karja a válban kifeszamodott, de a baj után már 11 napra ismét a jégen láttuk. Kem Anna koresolyázásáról is csak szépet mondhatunk. Csinálja a teljes köröket és a nyolczast is. Igen szép nyugodt tartással koresolyázzik a két Hofszász nővér is. Dedinsky Kálmánét vannak sokan, kik a legjobb koresolyázónőnek tartják és valóban kevesen is bírják a köröket oly erővel s e mellett oly eleganciával kivinni mint ő. (Lapunk szük tere miatt e sorok folytatását jövő számunkban adjuk.

Szerk.)

Tornatanfolyamok.

A kormány jelenleg három helyen tart fenn tornatanfolyamot tornatanítók kiképzése céljából: a „Nemzeti tornaegylet“-nél, a „Budapesti (budai) tornaegylet“-nél és a budai állami tanítóképezdőben, melyet röviden csak „Paedagógium“ névvel szoktak emlegetni.

E tornatanfolyamok kiadásaira a vallás- és közoktatástügyi miniszterium költségvetésében a következő tételek vannak fölveve: „Tornamesterek kiképzésére: 3000 frt. Tornapóttanfolyamok: 6000 frt.“ A 3000 frtos tételt azonban a miniszter minden évben 5000 frtra egészíti ki másutt eszközölt megtakarítások folytán, úgy hogy évenként a magyar állam tényleg tizenegyezer forintot költ a tornatanítók képzetésére.

Hogy ez összeggel azt az eredményt, a mit kellene, elérni nem lehet, azt bizonyára a laikus be fogja látni s hogy a magyar törvényhozás a közoktatás e fontos ágára nagyobb összeget nem szavaz

meg, ezt valóban csak azzal az általános kedvezőtlen anyagi helyzettel lehet menteni, mely nemzetinkre súlyosodik s melynek nyomasztó hatását majdnem minden országos intézményünk megérzi.

De azt hiszem, hogy még azzal a csekély tizenegyezer forinttal is aránylag nagyobb és szebb eredményt lehetne elérni, ha nem forgácsoltatnék szét, hanem összpontosítottatnék az állam közvetlen kezelése alatt.

Mert vegyük csak szemügyre az eddig tartott tornatanfolyamok eredményét, vajjon megfelel-e ez annak a szükségletnek, mely a tanintézetek részéről képzett tornamesterek iránt mutatkozik?

A „Nemzeti tornaegyletben“ (melynek díszes tornacsarnoka van Budapesten az ősz-útczában s mely az országban a legrégebb tornaegylet) eddigelé harminczkét tornatanfolyam tartatott államsegély mellett.

E tanfolyamok átlag 6—8 hónapig tartanak, a tornaegyletnél alkalmazott tornamesterek és egyleti orvos képezik a tanári kart s a vizsgáló bizottság az egylet tiszti karából kerül ki.

Látható tehát ebből, hogy miután úgy a tanári kar, mint a vizsgáló bizottság egy a szórakoztató testedés gyakorlására alakult privát-egylet hozzátartozóiból kerülvén ki; a legparányibb garantiát sem nyújt a tornatanfolyam arra nézve, hogy hallgatói a paedagógia minden követelményének megfelelőleg oktattnak.

S a kormánynak az által, hogy a közoktatási miniszterium egy tisztviselője miniszteri biztosként jelen van a vizsgálatokon, nem lehet alkalma a jelen körülmények között javítani a hallgatók képességén, sőt még kellő alkalma sincs ezt ellenőrizni.

De nem csupán minőség, hanem mennyiség tekintetében sem lehet kielégítőnek találnunk a tornaegylet tornamester-productióját.

A harminczkét tornatanfolyam alatt a tornaegylet összesen 805, azaz nyolczszázöt egyént képesített tornatanításra. Tulajdonképen az egylet 858 oklevelet adott ki, még pedig népiskolákra 395, algymnasiumokra és alreáltanodákra 190, főgymnasiumokra és főreáltanodákra 221, egyletek művezetésére 41, leányiskolákra (tornatanítónők) 11-et; de e 858 közül

dinandy Béla (kitűnő handicaper), Lung György, Mészáros István (indító és versenytitkár), dr. Örlay Antal (időmérő), Terbócz István képezték. Pályabiztos a körnek derék koresolya tanítója Pecke J. volt.

A verseny 4 órakor kezdődött a következő sorrendben:

I. *Megnyitó verseny.* Táv pálya kétszer körül (500 méter). Nyitva valamennyi amateur számára, kik koresolyaversenyben nyertesek még nem voltak s az I. ker. polgári kör koresolya-pályának tagjai. Tét 1 frt egész bánat. Nyertes díja: eszengetyű bronzból, melyet egy három lófejen álló jokey tart. Indulnak Grsznaryk Aladár (piros szalag), Fischer Ferencz (fehér szalag), Zboray Ábris (kék szalag), Stöck Imre (fehér-kék szalag). Mindjárt kezdettől fogva Grsznaryk vezet s elsőségét megtartja mindvégig. 70 másodperc alatt futja meg a pályát s elviszi a díjat. Jó második Fischer, a ki 75 mp. alatt ér be s tételét menti. A másik kettő nagyon elmarad s gyenge futónak bizonyul. Totalisateur 5 : 7.

II. *Verseny hátrafelé.* Táv pálya egyszer körül (250 m.) Nyitva minden koresolyázó számára. Egyébb versenyfeltételek, mint a megnyitó versenynél. Díj:

ébresztő óra. Indulnak Bárczy Andor (egyike a pálya legjobb koresolyázóinak, ezuttal *Dernicz* név alatt piros szalag-jelvénynyel fut) és *Szentgyörgyi Miklós* (zöld szalag). Bárczy ideges, Szentgyörgyi higgadt. Ennek köszöni győzelmét. Előbbi a pálya negyedrészen elbukik, utóbbi előnyét felhasználva 54 mp. alatt könnyen elsőnek érkezik. Totalisateur 5 : 6.

III. *Hölgyek díja.* Táv 1000 méter. Nyitva mindenki számára. Tét 2 frt egész bánat. Díj: gyönyörű barokkstylű bronz váza. Indulnak: *Kemény Samú* (kék szalag), dr. Breuer Samu (fehér szalag) és *Szentgyörgyi Imre* (zöld szalag). Kemény vezet, utána Breuer és Szentgyörgyi. Breuer elesett és kiállott, a harmadik fordulónál Szentgyörgyit is cserbe hagyta az erő s így Kemény 2 perc 48 mp. alatt első lett. Totalisateur 5 : 15.

IV. *Akadály-verseny.* Táv pálya kétszer körül (500 méter) 6 akadály, 50 cm. magas és 120 cm. széles. Nyitva mindenki számára. Tét 1 frt egész bánat. Díj: remeken kidolgozott ó-német-renaissance izlésű serleg. A legszebb verseny. Indulnak Bárczy Andor (piros szalag), Kemény Samú (kék szalag), *Sándor Akos*, a M. A. C. és a M. V. C. tagja (kék-

53-an kétszer vizsgáltak s a második vizsgálaton magasabb képesítésről szóló oklevelet kapván, így tehát a kégesített egyének száma kevesebb, mint a kiadott okleveleké, vagyis képesítést nyert 794 tanító s 11 tanítónő, vagyis összesen 805-en.

Már most számítsuk e 805 képesített tornamesterhez azt a csekély számot, mely a „Budapesti (budai) tornaegylet”-nél és a Paedagogiumban kapott képesítést, a legnagyobb jóakarattal sem tehetjük a képesített tornatanítók számát *ezerre*.

De ha *ezerre* tesszük is, miként képzelhetjük el, hogy elégséges legyen ennyi a testgyakorlati oktatás helyes keresztülvitelére, mikor azon tanintézetek száma, — melyekben a testgyakorlati oktatás kötelező, — megközelíti a tizenhatezeret!

E döntő számadatokhoz kommentár bizonyára nem szükséges, mert bizonyára senki sem fogja azt állítani, hogy a mostani helyzet kielégítő s reformra, még pedig gyökeres reformra nincs szükség.

Versenyek Budapest és Kolozsvár közt.

Felhívás a Budapest és Kolozsvár közt rendezendő országos athleta-versenyek érdekében a magyar athletákhoz.

Uraim!

Azt hiszem, főlöszleges munkát végeznék, ha önök előtt e versenyek fontosságáról akarnék szólni. De ki kell emelnem mégis, hogy ez volna az első eset, melyen az athletikát nagy közönségnek mutathatjuk be, mely eddig előítéleteivel, vagy közönyével oly helytelen fogalmakat alkotott magának, hogy nálunk minden athletának tulajdonképen három dologgal kellett megküzdeni: 1. az előítéletekkel; 2. a rossz pályával és csak 3. versenytársával.

E versenyek egyik legfőbb eredménye tehát az volna, hogy legalább részben lerombolná a helytelen előítéleteket, hogy az athletika az egészség ártalmára van, hogy az nem úrnak, hanem csak komédiásoknak való stb. stb. Uraim! Mi mosolyoghatunk ugyan e téves felfogásokon, de azon atya, ki ily fogalmakkal bír a testgyakorlatokról, vajjon fogja-e gyermekeit

testileg is neveltetni? vajjon fog-e az athletika ügyének áldozatot hozni? És itt kezd uraim! az athletika hazafias ügy lenni! Midőn látjuk, hogy az ifjúság mennyire satnyul, hogy fajunk mennyire korcsosul, lehetetlen, hogy gondolkodóba ne essünk, hogy mi lesz belőlünk, ha ez tovább is így tart. Azon kell tehát lennünk, hogy a testgyakorlatok fontosságát lehetőleg az egész országban bebizonyítsuk, az előítéleteket leromboljuk és ezzel kapcsolatban az egyoldalú nevelés káros következményeit kimutassuk.

Ezek után már a részletekbe bocsátkozhatunk. A versenyeket egy nagy bizottság rendezi, mely kebeléből választmányt küld ki a teendők előleges megvitatására és előkészítésére.

A bizottság hatáskörébe tartozik a versenyek idejét véglegesen meghatározni, nevezéseket elfogadni vagy visszautasítani, a versenyzőkről útközben gondoskodni, az időmérőket és ellenőröket kinevezni stb. stb. Mindezekben a választmány intézkedik a nagy bizottság utólagos javahagyása mellett.

A nagy bizottság tagja lehet minden sportegyesületi tag, egyetemi vagy műegyetemi polgár, ki a versenyek céljaira legalább 1 frtot aláír.

A költségek fedezésének másik forrása a gyűjtés volna. A gyűjtőivek mihamarább szétküldendők és talán az idecsatolt minta szerint volnának készíthetők.

Azonkívül fontosnak tartom, hogy a bizottság az egész vonalon mozgalmat indítson az ügy érdekében. Tartson felolvasásokat, sőt ha lehetséges minden nagyobb helyre küldjön kebeléből egy-két tagot, kik az eszme mellett kardoskodnának. Sőt legezelszerűbb volna Vermes Lajos barátom indítványa szerint az egész útvonalat nagy kiránduláskép beutazni már előzetesen s így személyes érintkezés által az eszmének barátokat szerezni.

És most uraim kezdjük meg az aláírást. Mert hisz éppen a zászlót kibontani és lobogtatni a legnehezebb dolog, a nagy közönség bizalommal sorakozik azután, ha látja, hogy biztos kezekben van.

Follinus Arpád,

a M. A. C. és A. E. tagja.

piros szalag), Pechán László (fehér-kék szalag és Richter Antal (rózsaszínű szalag). Sándor Ákos kezdettől fogva szépen vezetett és gyöngyörűen ugorja át az akadályokat. Erősen szorítja Bárczy s az utolsó fordulónál majdnem beéri. De az utolsó akadály előtt 15 méternyire elbukik, így csak másodíknak ér be. Sándor Ákos 71, Bárczy 81 mp. alatt érnek be. A többi ugró nem jöhet számba. Totalisateur 5 : 7.

V. *Vigasz verseny, handicap.* Táv pálya kétszer körül (500 m.) Handicap méter térelőnyvel, melyet a handicaper a 4 sz. verseny után állapít meg s kifüggesztés által kihirdet. A ki a handicapet el nem fogadja, bánatot fizet. Nyitva a versenyek valamelyikén indült, de díjat nem nyert korcsolyázók számára. Tét 1 frt egész bánat. Díjak: bronzállomány hőmérővel az első nyertesnek, a másodíknak pedig alabárd hőmérővel. A versenyzők előbbi jelvényeikkel következőképen állanak föl: Zboray a 80 méter térelőnyvel, Pechan 60, Stöckl 50, Fischer 30, Bárczy 20 méter térelőnyvel. Richter és Breuer a starttól indulnak. A vigaszverseny egyike volt a legérdekesebb versenyeknek. A harsonaszóra megindulnak s Bárczy gyöngyörűen hozza be a térhátrányait. A handicaper őt igen

tapintatosan, 20 méter térelőnyben részesíté, noha, mint a verseny lefolyása bizonyítja, bátran állíthatta volna a starthoz. De tekintetbe kellett venni, hogy már két versenyben futott s az akadály versenyben kimerült. Zboray, Pechán, Stöckl, Breuer, Fischer egyenkint maradoznak el mögötte; egyedüli méltó ellenfele Richter, ki azonban nem tudja utólélni s csak 58 mp. alatt ér be. Bárczy 47 mp. alatt futja körül kétszer a pályát, a mi oly gyorsaság, mely ritkítja párját. S így ő, bár csak a vigaszverseny főnyertese lett, a mai verseny hősenek tekinthető, ki a babéron Sándor Ákossal méltán osztozhatnak.

Így végződött az I. ker. polgári kör korcsolyaversenye, mely sportszerűség tekintetében eddig a fővárosban egyedül áll.

Megemlítjük még, hogy a verseny alatt megérkezett *Callie Curtis* amerikai sportman, ki a közönség élénk tetszése közt egypár bravour mutatványt produkálta.

Az est beálltával a diszes közönség lampionmenetet tartott Flossmann jeles zenekara mellett.

Rubicon.

Temesvári korcsolyázó-egylet.

I. Elnöki jelentés az 1884—85. korcsolyázó évad lefolyásáról.

Ezen évaddal egyszersmind egylettünk fenállásának 10-ik évébe léptünk. Ezen okból egylettünk 10 évi fenállására visszatekintést szerkesztettem, melyet később léssen szerencsém felolvasni.

Az egylet fenállása óta nem nyitattott meg évad oly korán, mint az 1884—85-iki; ugyanis már 1884. évi november 27-én volt első sportnapunk. Jó reményeink azonban csakhamar elenyésztek, kilátásunk elhomályosodott, mert a három napig igen kedvező időjárás november 30-án váratlanul esős időre csapott át és véget vetett a nagy hévvel megindult sportnak; de épen oly váratlanul harmadnapra az időjárás megint hidegre változott úgy, hogy már december 3-án ismét hódolhattunk a sportnak, sajnálatra megint csak három napig, t. i. december 3-tól 5-ig, mire a bekövetkezett lágy idő miatt 1885. január 3-ig szünetre kényszerítve valánk. A jelölt napon 3-szor vette kezdetét sportunk és tartott 11-ig, a mely naptól ismét szünetelt 19-ig, a midőn negyedszer megkezdte, tartott 30-áig, a mely napon ezen évadra sportunk búcsút vett. Ekkép az 1884—85. évadban mindössze 27 sportnapunk volt.

A legnagyobb hideg december 2-án észleltetett és pedig 12 fok Cels. 0 alatt. A jég legnagyobb vastagsága január 21-én találtatott és pedig 0-21 cent. A sport 1885. január 3-a és 11-e közt érte el az évadi tetőpontját.

Ünnepély, azaz zenenapunk 4 volt és pedig mindenkor vasárnapokon délután katonazene mellett. Est-ünnepélyek nem gyakorolnak vonzerőt a közönségre. A nappali ünnepélyekhez azonban igen számos közönség szokott megjelenni.

A rendes tagok száma: alapítók száma 2 taggal szaporodott; a rendkívüli tagok száma apadt, de azért nagyobbodott a bemeneti jegyek mellett a jégpályát felkeresők száma.

A fiókpálya ez évadban vízhiány végett nem használtathatott.

Összbevételünk volt 1305 frt 47 kr., összkiadás 1284 frt 7 kr., maradvány 21 frt 40 kr.

A választmány a tárgysorozat 4-ik pontja értelmében tisztségéről lemondván és új választás ejtetvén meg, egyhangulag újra megválasztatott. Így tehát: elnök dr. Parlagi Márton, alelnök Berszuder Lajos, titkár Pávlovits Sándor, pénztárnok Jáhner Rezső. Választmányi tagok: Déschán Achil, Elter János, Weinrich Nándor, Riedl Antal, Vimmer József.

II. Visszatekintés a temesvári korcsolyázó-egylet 10 évi fenállására.

A temesvári korcsolyázó-egylet az 1884—85. évaddal elérte fenállása tizedik évét.

A korcsolyázás ezen edző és tüdítő sportnemnek meghonosítása Dél-Magyarország e vidékén tisztán a temesvári korcsolyázó-egylet érdeme.

Keletkezése az 1872. évre tehető, mert akkor alakult egy a korcsolyázást gyakorló és felkaroló kis társaság, mely eleinte saját jégpályával nem bírt, hanem időről-időre ott telepedett meg, a hol alkalmas jégre talált; majd a Bega folyón, majd a mélyedésekben, különösen a várbeli sáncokban összegyűlt vizeken.

Ez így tartott az 1875—76. évadig. A megalakulás ez évében az egylet a gyárváros nevű külvá-

rosa felé vezető úttól balra a várfalak tövében a vársík egy $1\frac{3}{4}$ holdas részletét a katonai kincstártól bérbevette és ott egy kezdetben kisebb terjedelmű, de már a második évben 119 méternyi hosszúságra, 46 méternyi szélességre kibővített s $\frac{3}{4}$ méternyi mély medenczét ásattott s így egy saját állandó jégpályát alakított.

A medence, mely nyárnak idején szárazon áll, megtöltésére szükséges vizet a körülbelül 50 méternyre a medenczétől elvonuló kincstári fauszató-csatorna szolgáltatja, mely ezélből a medence e csatornával egy árokkal hozatott kapcsolatba. A vízbeeresztéshez a csatorna vize egy az usztatás eszközlésére szolgáló zsilip által torlasztatik a szükséges magasságra.

Évek során át, minthogy az egylet szerény vagyona nem tette lehetségessé, nem volt épített csarnoka a jégtelepen, csupán fabódé állítottott fel időről-időre.

Érdemes feljegyezni azoknak neveit, a kiknek a korcsolyázó sportnak olyan mérvben való megkedveltetése köszönhető, hogy külön korcsolyázó egylet alakulhatott. Ezek: Riedl Antal magánzó, apadiai Georgievits Szilárd nagybirtokos, Hiller Ervin báró m. kir. járásbíró, Nemes Berszuder Lajos nagykereskedő, Vimmer József m. k. pénzügyi titkár, Pávlovits Sándor magánzó, baracházi Capdebó Sándor nagybirtokos, Jáhner Rezső gyógyszerész. (És hogy a leglelkesebb pártolót el ne felejtse e sorok írójának szerénységéből Temesvár közönsége, ide írjuk mi dr. Parlagi Márton es. k. I-ső oszt. főtörzsorvos nevét. Szerk.)

Az első alakuló közgyűlésen következő választmány alakult meg: elnök Riedl Antal, alelnök Berszuder Lajos, titkár Pávlovits Sándor, pénztárnok Jáhner Rezső. Választmányi tagok: dr. Bécsi Gida a városi kórház igazgatója, Capdebó Sándor, Georgievits Szilárd († 1880.), Hiller Ervin báró († 1881.), dr. Niamessni Gyula ügyvéd, dr. Parlagi Márton, Strasser Albert lapszerkesztő, Török János városi aljegyző, Vimmer József.

E választmány fokozott tevékenysége, ünnepélyek és egyéb multságok rendezése által a szerény kezdet csakhamar nagyobb mérvű fejlődésnek adott helyet; a közönség részvétele, — daczára mások által életbeléptetett még két jégpályának a külvárosokban — folyton növekedett és így érkezett annak ideje is, hogy az egylet a közönség kényelmére és a telep csinosítására is fordítsa gondját.

Ennekfolytán az 1881—82. évad beálltával egy állandó csarnok építése határozottatott el és tekintettel a kedvező időjárásra, november 4-én meg is kezdődött az egyszerű, de elég csinos csarnok építése, mely december 4-re, tehát egy hónap alatt már el is készült úgy, hogy az évad már az új s saját csarnokban megnyitathatott. Épült a csarnok téglából favázzal, mert a vársíkon csak ilyenmü épületekre nyerhetni engedélyt, tartalmaz egy meglehetősen nagy termet és a felügyelő lakását, 1 szoba és egy konyhából. Az épület úgy készült, hogy szükség esetén, illetőleg ha a megkivántató összeg be lesz szerezve, meg lehessen nagyobbítani.

A jövő évadban a telep csinosítására is fordította gondját az egylet, a mennyiben az azelőtt parlagtelepet különféle bokor és faültvények eszközlése által szépitette úgy, hogy maholnap a jégpálya egy csinos kis liget környezte telepet képzend.

A tömeges részvét eredményezte azt is, hogy a

vársánczok előbb — mint fentebb említettett — csak időről-időre felkeresett alkalmas részletét is bérbevette a katonai kincstártól az egylet és ott fiókpályát nyitott; így tehát az 1881—82. évad óta egy fő- és egy fiókpályával rendelkezik az egylet.

Elnökei voltak az egyletnek a megalakulástól ez ideig: 1876. Riedl Antal, 1877—80. Vimmer József, 1881-től mostanáig *dr. Parlagi Márton.*

Hogyan lettem én athleta?

Nem szégyenlem. Elmondom, mert azt hallottam, hogy gyöngeségeinknek beismerése fél javulás.

Füstfellegbe burkolva, mintegy arra szánt disznó-ázalék ültém X. . . kávéháznak kártyaszobájában. Épen quintetbe játszottuk azon kedves játékot, — hogy ne mondjam, darabot — melynek dallama némelykor oly bús, némelykor túlesapongó vig. Olykor a lehangolt kedély s másik perczen már a felvidult lelki-állapot árulja el, hogy ezen izgató játéknál nagy szerepet játszik Fortuna asszony szeszélyessége.

A mióta a „ferbli“ szolid játéknak declaráltatott, naponként el-el járogattam Fortuna asszony kegyét megnyerhetni. Ritkán sikerült. Bús kedélyvel, üres zsebbel, de mindig reményvel tértem szállásomra.

A kávéház fülledt és füstös levegőjének kártékony hatását s anyagi helyzetem mindinkábbi gyengülését kellett sajnosan constatalnom. De reméltem. Csalatkoztam. S csalatkozásom után bosszankodtam. Nem segített ez sem a dolgon, mert Fortuna asszony gyűlöli a haragos arcvonásokat.

Kegyét, ha egy perczre meg is nyerém, de oly kegyetlenül teletölte „kokámat“ pausával, hogy sokszor órahosszat kellett várnom, míg ismét „szó“-hoz juték. Belefáradtam. Aladár barátom, ki csakis fizte letbeli „gibicz“ volt, sokszor intett, hogy ne forszirozam a dolgot. Nem hallgattam a procciezerre, de meg is bántam. Ismét üres zsebbel, rossz kedélyvel tértem haza.

Napról-napra éreztem egészségem alább csökkenését. Szemeim gyuladtak, lélegzetem nehézkes, idegzetem izgatott s kedélyem nyomott volt. De azért másnap is játszottam.

E napon valamivel korábban lettem „fekete“ s így korábban is kellett elhagynom Fortuna asszonyság körét.

Aladár barátommal találkoztam. A baráti üdvözlés után hozzácsatlakoztam. Egynegyed órai séta után egy tekintélyes külsejű ház előtt álltunk meg. A „tornavivóda“ épülete volt. Kevés unszolására barátomnak bementünk.

Nem vagyok ugyan babonás, de a mi szemeim elé tárult e pillanatban, némi borzalmat keltett bennem. Egy inquisitőbeli kinzóterem tárult szemeim elé, melynek látása csodálattal tölté el lényemet. Már-már képzelődésemben látni véltem az álarcos bakókat s hallani az áldozatra szánt keserves nyögését, midőn egy hatalmas „vigyázz!“ s „indulj!“ kiáltás térített magamhoz. A terem egyik oldalán nyitott ajtók voltak láthatók, melyeknek egyikén a fentebbi kiáltás után katonai rendben egymásután megjelentek az athleták. Egyik bámulatomból a másikba estem. A mit láttam, azt soha sem felejttem el.

Az athleták magasság szerint a terem közepén

álltak meg egy sorban arczczal a vezetőjük felé, ki katonás modorban adta ki a parancsolatot. Az egyenes sor felállításánál mindeniknek adott egy-egy számot, azaz megszámlálta a sort „1—2“ számlálással. Most az egy sorból egy vezényszóra két sor alkotódott, mely után megkezdődött a furcsábbnál furcsább testmozgás. El nem tudtam képzelni magamban, hogy mindez mire való. Most meztelentül hagyott karjaikat lökték mellükre, előre, fölfelé, oldalt és lefelé, majd törzsüket hajlították és fordították jobbra-balra. A me-rev katonai állásból, gúgolásba innen egy ugrással ismét az előbbi helyzetbe tértek vissza. Ezen különös mozgások után mindenik athleta 2 darab vassúlyt vett elő, melyekkel hasonló mozgásokat végeztek vezetőjük parancsszávára.

Kezdtém érdeklődni s figyelmesebben vizsgálni e különös kedvteléssel párosult időtöltés iránt.

A sor felbomlott s kiki tetszése szerint kezdett sétálgatni a teremben. De csak látszólagos s pillanatnyi ideig tartott ezen rendetlenség. Ismét sorba állva, a terem kerülgetése, menetbe, majd futásba kezdődött, súlylyal és anélkül. Kitartó futással, lépés tartással számtalanszor kerültek meg a terem. Ezután hosszú botokkal célba dobtak, mit gerelyvetésnek neveztek. Mindenik igyekezett a másikat felülmulni.

Végül egy hosszú kötél mellé állottak két egyenlő részre oszlova, melyet egy vezényszóra minden erejükből kezdtek húzni. Magam is egész erőmből kezdtem drukolni. Többszöri húzás után az egyik fél maradt győztesnek. Még sok mindenféle mulattató gyakorlatokat vittek véghez, kedvvel, élénkséggel, míg végre az óra letelt s az athleta sereg jó kedvvel, danolva öltözködött át czivil ruhájába. Bár nem a ruha teszi az embert, mégis az átöltözködés után ismertem meg több rég nem látott barátaimat.

Az öltözködés közben ügyesebbnél ügyesebb élecek és adomák kerültek szőnyegre, melyeken a felfrisült lélek örömmel nevetett.

Én a teremben maradtam s mint egy macska ngrottam egy mászó pózna mellé, hogy megkísértssem erőmet a fölmászással. Ezt föl sem vettem akkor.

Ezen élvezetes eltöltött est után mindennapos lettem a clubban, sőt egy pár hét elteltével a rendes tagok sorában diszelgett a nevem. Így lettem én athleta, kinek sem ereje sem ügyessége nem volt. A szorgalmas s mindennapi rendszeres mozgás annyira helyrehozta egészségi állapotomat, hogy örömmel köszöntem meg Aladár barátomnak, hogy bár véletlentül, de elhozott egy rendes athleta gyakorlatra.

Nem panaszkodhatom azóta a finanziaális ügyekről sem. Nem játszom azóta. Inkább gyakorlom magam a gyaloglásba.

Fortuna asszonyság kegyét nem igyekeztem többé azon az úton megnyerni. Tárcaim tartalma, ha nem is mindig, de igen sokszor töltve volt.

Egészség, kedélyvigság s munkaszeretet mind egyszerre jöttek el. Örömmel üdvözöltem őket s e kedves vendégeket igyekezni is fogok minél hosszabb időre szívesen látni.

Azóta nem járok kávéházba, de élvezem az üde tiszta levegőt, melyben gyakorlataim által biztosítom az egészséget.

Egy kolozsvári gyalogló.

A boxolásról.

(Két képpel.)

A specialis angol testgyakorlat, az ökölvívás daczára annak, hogy nálunk Halász Zsigán kívül alig is van képzett terjesztője, meglehetősen ismert már hazánkban. E soroknak is az a célja, hogy némi módon hozzájáruljon e sport ismertetéséhez.



Első képünkön a kiállás látható, hol a jobb kar a mellett védi, míg a bal a lökésre készen kissé előre nyúl. A test sulya mindkét lábon egyformán nyugszik, hogy mind az elő, mind a hátraugrás könnyen történhetik.

A kiállásból a lökés természetesen a felső test előre hajlásával történik. A támadásra rendszeren a bal kart használjuk, de azért a jobb kar lökésai és gyakorik különösen a kettős támadásnál.



Második ábránkon egy fejlökés van bemutatva, míg a támadó jobb karjával az ellenfél kinyújtott balkarját félrenyomja, hogy ezáltal biztosan maradjon támadásában.

A védések a boxolásban nem annyira az elütésben, mint a karnak az ököl elé tevésében állanak. Bár sokan az elütési védést is gyakorolják.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Budapesti kerékpár- (Bicycle) egyesület“ harmadik kerékpár versenye Budapesten (saját pályáján az ügető versenytéren), 1886. év június 3-án, csütörtökön, d. u. 4 órakor.

Az egyesület kormányzata: Tiszteleletbeli elnök: br. Üchtricz Zsigmond. Alelnök: Kosztovics László. Titkár: Skimina Béla. Választmány: Mandl Gyula, Sturm László, Forsché Román, Rossi Nándor, Günther Károly, Philipovics Emil, Daláry Sandor, Engl József, Hellermann Antal, Körösmezey Gusztáv, Machacsek Antal, Pulay Kornél, dr. Stetner László, gr. Széchenyi Béla, gr. Zichy Jenő, Zusehmann János. Sorrend: 10 perczenkint új verseny.

I. *Ünnepélyes felvonulás.* A versenypályán géppel megjelenő kerékpározóknak.

II. *Megnyitó verseny.* Táv. 2000 m. (3 kör.) Nyitva csakis a B. K. E. azon tagjai számára, kik még nyilvános versenyen díjat nem nyertek. Tét 3 frt, bánat 3 frt.

III. *Bajnoki kerékpár-verseny* Magyarország bajnokságáért. Táv. 8045 m. (5 angol mfd.) 12 kör. Nyitva a világ összes műkedvelői (amateur) számára.

A győztes elnyeri a „Magyarország kerékpár (Bicycle) bajnoka“ czímet. Védő: Hoffmann K. (Bécsből). Díjak: I. Az elsőnek egyleti aranyérem és tisztelet ajándék 300 franc értékben, mely utóbbi egyszer védendő. Egyszeri védelem után, 2-ik győzelemért bajnoki aranyérem. II. Egyleti ezüst érem. III. Egyli. bronz érem. Tét 10 frt.

IV. *Mű-verseny.* (Nyílt verseny.) Tét 5 frt, bánat 5 frt.

V. *Hölgyek díja.* Táv. 2000 m. Nyitva a budapesti veloc. egyletek tagjainak. Tét 3 frt, bánat 3 frt.

VI. *Nemzetközi háromkerék (Tricycle) verseny.* Távolság 3200 m. Tét 5 frt, bánat 5 frt.

VII. *Biztonsági (Safety) gépek versenye.* Távolság 3200 m. Nyílt verseny. Tét 5 frt, bánat 5 fr.

Kelt Budapesten, 1886. febr. 23-án.

Vermes Lajos,
versb. titkára.

Kosztovich László,
elnök.

A „Magyar Velocipéd Club“ házi versenye igen szép eredménnyel és kedélyességgel folyt le mult hó 28-án, délután 5 órától 7-ig.

Szép számmal egybegyűlt tagok és szorosán hozzánk tartozó vendégek mindegyike megelégedve távozott el, ama meggyőződést is vívén magukkal, clubunk életrevalóságának eme első felléptével is döntőleg bizonyítványát adta.

A lefolyt verseny eredménye a következő:

I. Versenyfutás 1 klm. 3 nevező közül Rémi Robert 6 p. 5. mp. alatt elsőnek ért be.

II. Távsúlydobás. 5 nevező közül Bartay Oszkár 6 m. 5 cm. dobásával lett győztes.

III. $\frac{1}{2}$ angol mf. velocipéden (Training) 3 versenyző közül Nagy Gyula 2 p. és 4 mp. alatt elsőnek lett nyilvánítva.

IV. Futás 1 klm. 3 nevező közül Simonfalvi György elsőnek ért be. 4 p. 15 mp. alatt.

V. Velocipéd 1 ang. mf. 2 nevező volt, Bartay Oszkár 4 p. 6 mp. alatt első lett.

VI. Távugrás. 5 nevező közül Bartay Oszkár 4 m. 90 cm. ugrásával lett győztes.

VII. Kardvívás. Vermes Lajos tanítványaival szemben győztes lett.

VIII. Velocipéd 2 angol mf. Rémi Robert, Vermes Lajos ellenében 8 p. és 16 mp. alatt győztes lett.

A club iránti érdeklődés nagy mérveket ölt, és mindenütt tagjainak válogatottsága által szerez elismerést.

Az alakuló nagy gyűlést azt hiszem a jövő hét első napján megtarthatjuk.

Nagy Gyula
e. i. titkár.

Disztornázás. A nemzeti tornaegylet e czélra pompásan diszitett ősz-utcai csarnokában 1886. évi február hó 20 án tartotta meg rendes évi disztornázását, melyen nagyszámú közönség volt jelen, köztük számos hölgy is. A jeles mutatványok alatt katonai zenekar vidította fel az „ép ész és ép test“ derék vörös-inges bajnokait. Egy külön emelvényen Tréfort Pál közoktatásügyi miniszter foglalt helyet, Hegedűs Sándor orsz. képviselő a nemzeti tornaegylet elnöke kíséretében. A disztornázás az összes egyleti tagok felvonulásával vette kezdetét, kik tornaruhában lobogó zászlóval a Rákóczy induló lelkesítő hangjai mellett festői látványt nyújtottak. Utána a három zárt oszlopban szabad gyakorlatokat mutattak be a tornatanárok és előtornászok. A mintaszerű gyakorlatok szemképrázatos változatossága a közönség bámulatát keltette fel. Majd csapattornászok következett hat tornaszeren, melyeken Szafka Manó, Porzsolt Lajos, Maurer János, Stern Alfréd, Kun Gyula és Clair István előtornászok tüntették ki magukat. Ezt verseny-magasugrás követte, melynél a díjat Szuh Géza mérnök nyerte el, ki 161 centiméter magasságot ugrott. Második lett Balogh Árpád, ki 159 centiméter magasságot haladott meg. Bockelberg Ernő igazgató létragulakot mutatott be és tanítványaival valóságos eleven lépcsőket alakított. Két szabadon álló létrán tizenhat ügyes tornász egymásra támaszkodva foglalhatott helyet. A súly-emelésben Vermes Lajos, Szafka Manó, Clair István, Weissenstein Ödön, Maurer János és Körber Ferencz, tüntek ki rendkívüli erejükkel. Legélvezetesebb pontja az estélynek a birkózás volt, melynél a két legerősebb tornász: Weissenstein Ödön és Vermes Lajos szállottak sikra. Az előbbi Vermes Lajost a harmadik összemelésnél tudta csak legyőzni. A felek francia modorban birkóztak. Végre képzett tornászok mutatványai következtek a nyújtón, melyek a Renz-fársulatnak is dízére váltak volna. A legnyaktörőbb, hajmeresztő lendülések és kelepek szinte izgatottságban tartották a közönséget. Különösen kiténtek Szafka Manó, Kajlinga Mihály, Balogh Tihamér, Arnold Ferencz, Porzsolt Lajos, Vermes Lajos, Maurer János, Clair István stb. Tetszést arattak még az ugróasztalon véghez vitt mutatványok, mire Bockelberg az eredmények kihirdetése után a díjakat osztotta ki. Babérkoszorúkat kaptak: Szuk Géza és Balogh Tihamér. Tréfort miniszter osztatlan elismerését fejezte ki Bockelberg igazgatónak, ki derék tornászaival oly szép eredményt ért el az évi disztornázáson.

„P. H.“

(Hivatalos.)

A „Szabadkai Torna-egylet“ által Palicson 1886. évi augusztus hó 1-én tartandó negyedik országos torna- és atletikai versenyek feltételei. Nevezési zárnappal 1886. jul. 18.

I. Bajnoki czélverseny. Harmadik vetélkedés a bajnok czimért. Nyílt verseny. Távolság 15 km. Védő:

Balogh Dezső bajnokjelölt. (Idő: 55 p., 42 mp.) Lásd az 1882. jul. 20. I. 1. §.)

II. Nemzetközi gyorsúszás. Távolság 100 méter, mely távolság 1 p. 32 mp. belül teendő meg Nyílt verseny. Díjak: arany-érem az elsőnek, ezüst-érem a másodiknak és bronz-érem a harmadiknak.

III. Bajnoki távúszás. Második vetélkedés a „bajnok“ czimért. Táv. 3000 méter. A bajnokjelöltség feltétele, hogy a védő a kitzított távolságot 1 óra, 23 p. belül tegye meg. Védő: *Schwanda Gusztáv* bajnokjelölt. (Lásd: az 1882. jul. 20. I. 1. §.)

IV. Akadályúszás. Távolság 500 méter. 5 akadálylyal.

V. Bajnoki akadályverseny. Harmadik vetélkedés a „bajnok“ czimért. A bajnokság feltétele, hogy a védő a kitzított távolságot 3 perc, 15 mp. belül tegye meg. Zárt verseny. Távolság 1000 m., 8 egy méter magas akadálylyal. (Lásd: az 1882. jul. 20. prop. I. 1. §.) Védő: *Wenczel Lajos* bajnokjelölt.

VI. Növendékek síkversenye. Távolság 913 m. Elsőnek és másodiknak tiszteletdíj adatik.

VII. Bajnoki kardvívás. Második küzdelem a bajnok czimért. Zárt verseny. Védő: *Fellegi Antal* bajnokjelölt.

VIII. Nemzetközi síkverseny. Távolság 1609 m. Nyílt verseny. Az 1 ang. mfd. 4 p., 15 mp. belül teendő meg. Díjak: az elsőnek arany-érem, a másodiknak ezüst-érem, a harmadiknak bronz-érem adatik. Ha a kitzított idő nem éretett el, úgy az első ezüst-, a második bronz-éremet nyer.

IX. Viadori korlát és nyújtó versenytornázás. Második küzdelem. Védő: *Kükemezey Árpád* viador. (Lásd: az 1885. aug. 2. prop.)

X. Korong (discus) hajítás távolmagasba. Nyílt verseny.

XI. Vigaszverseny. Versenyjárás 1 km. távolságra. Elsőnek tiszteletdíj adatik.

Díjak: az I., III., V., VII. alatti bajnoki versenyeknél az első és második küzdelem alkalmával az elsőnek „bajnokjelöltség“ és ezüst-érem, másodiknak ezüst-érem, harmadiknak bronz-érem. A harmadik küzdelemnél az első „Magyarország bajnoka“ czimét, arany-éremet és serleget nyer; a második ezüst-, a harmadik bronz-éremet.

IX. alatti viador-versenynek az első küzdelemnél a „viador“ czim és ezüst-érem, a másodiknak bronz-érem. A második küzdelemnél a győztes „Magyarország viadora“ lesz és arany-éremet nyer, a második díj bronz-érem.

IV. X. alatti versenyeknél az első díj ezüst-érem és tisztelet-ajándék, a második díj bronz-érem.

II., VI., VIII., XI. alatti versenyek díjai a propositiókban részletezve vannak.

Mindezen versenyeknél a „Szabadkai torna-egylet“ általános és részletes versenyszabályai irányadók. Tét nincsen, bánat 3 frt o. é., mely összeg csak egy ízben teendő le, habár a versenyző több versenyre is jelentkezett, ezen esetben kötelezve van az általa nevezett versenyekben részt venni, különben az egy ízben letett bánatpénzét is elveszti. A nevezések a kitzított határidőben írásban a Sz. T. E. titkárságához Szabadkára intézendők.

Kelt Szabadkán, 1886. jan. 16-án a szabadkai torna-egylet versenybizottsági üléséből.

Vermes Lajos,
bajnok, titkár.

Kiadóhivatal:

Budapest, IV. Váci-utca 2.
Aigner Lajos könyvke-
reskedése.

Előfizetési díj:

Negyedévre 2 frt.
Félévre 4 frt.
Égész évre 8 frt.

Egyes szám 20 kr.

Hirdetések díja: két hasábos
petit sorért 25 kr.

HERKULES

TESTGYAKORLATI KÖZLÖNY

SZERKESZTIK

PORZSOLT JENŐ

PORZSOLT KÁLMÁN

KIADJA AIGNER LAJOS.

Szerkesztőség:

Budapest, IV. ker., Belváros
Lípót-utca 50. szám.

Kéziratokat vissza nem
küldünk.

Bérmmentlen leveleket nem
fogadunk el.

Tartalom: Tanulók kirándulása. (Porzsolt Kálmán.) — A tornázás történeti fejlődése. (Aliquis.) — Adatok a magyar testgyakorlatok történetéhez. (Klio.) — Velocipéd-kirándulás. (Kaszás István.) — Az athletika terén eddig elért legjobb eredmények. — A pozsonyi tornaegyesület 5. évi működése. (Andrejczó Tivadar.) — Különfélék.

Tanulók kirándulása.

A művelt külföldön, de különösen Németországban a közoktatásnak, még pedig úgy az alsó, mint a közép és felső oktatásnak egyik kiöngesztítő részét képezi a tanulók kirándulása s miután nálunk ez nincsen még rendezve és rendszeresítve, nem lesz talán felesleges pár ismertető megjegyzést tenni e helyen.

A közoktatásban teljes diadalra jutott a szemléltető vagyis gyakorlati tanmódszer, mely nem elégszik meg azzal, hogy a tanulók bármely tantárgy elméletét jól elsajátítsák a tankönyvből vagy a tanár előadásából, hanem az illető szemléltető alakban bemutatja a növendékeknek vagy legalább szemléltető magyarázattal kíséri az elméleti előadást.

Ezen most már általánosan elfogadott tanrendszerekből szigorú consequentiaképen folyik a tanulók kirándulása.

Így a népiskolában a földrajz elemeinek tanítását akként eszközli a tanító, hogy a gyermekeket az iskola terméből kivezeti az udvarra, az udvarról az utcára, majd innen ki a városon kívül a határba s a növendékek elmejében így kelti föl a fokozatos topographiai és geographiai fogalmakat az udvar és község fogalmától a világrész fogalmáig.

S a középiskolában a természetrajzi ismereteket lehetetlen úgy a növendékekbe oltani, ha a tanár ki nem vezeti tanulóit a mezőre s a hegyekre s ott földön, levegőben és vizen nem mutogatja nekik az állatokat, növényeket és ásványokat s ezeket nem gyűjteti velök.

Sőt még az egyetemeken is szükségesek a szak-képzettség igen sok ágának elérhetésére a bármily messzeségben lévő gyártelepekhez, bányákhoz stb. rendezett kirándulások.

E néhány hiányos példával is bizonyára sikerült bebizonyítanunk, hogy a közoktatás mind három fokán az elméleti ismeretek kibővítéséhez és meggyökereztetéséhez feltétlenül szükséges, hogy a tanulók a tanárok vezetése alatt bizonyos időközökben az iskola-termékből a szabad természetbe kiránduljanak s az oktatás gyakorlati módon ott folytattassék.

De ha az elméleti, illetőleg szellemi oktatás sikeressége érdekében feltétlenül szükséges, a testi

nevelés érdekében még föltétlenebbül szükséges, hogy azon kirándulások nem csak rendszeresen tartassanak, hanem lehetőleg akként rendeztessenek, hogy a tanulók a kiránduláson gyalogolhassanak is vagy más természetes testedzést üzhessenek.

A gondolkozó paedagogus előtt mindezen dolgok, melyeket itt lejegyeztünk, kétségkívül közönséges elemi igazságoknak tűnnek föl, melyeknek hangoztatása talán fölösleges is, mert hiszen nem egészen új.

De a ki figyelemmel kíséri a tanárok és tanítók működését az iskolákban s folyton szemmel tartja, hogy az egyes tanintézetekben tényleg miként folyik az oktatás; az jól tudja, hogy a tanulók kirándulásaival vajmi kevés tanintézet és tanár törődik s így egyáltalán nem fölösleges a jó eszme minél gyakoribb hangoztatása.

Igaz ugyan, hogy nálunk nem adatott ki külön miniszteri utasítás a tanuló-kirándulások rendezésére vonatkozólag, de hiszen okleveles tanfériak csak nem várhatják, hogy a paedagógia minden legapróbb követelményének betartására külön miniszteri utasítás figyelmeztesse őket?

A tanároknak maguknak be kellene látniok, hogy úgy a szellemi képzés, mint az egészségügy tekintetében mily hasznos eredményt érnének el, ha minden tanintézetben meghonosítanák a nyári hónapokra a tanuló-kirándulásokat.

De ha fényesebb eredményt nem lehetne várni a tanfériak ilyen önkénytes kezdeményezésétől, úgy valóban szükséges volna, hogy egy miniszteri utasítás szabályozza az ügyet akként, mint Németországban szabályoztatott.

Még pedig tekintve azt a kettős célt, melynek a tanulók kirándulása megfelel, hogy tudniillik testileg erősíti a növendékeket s ugyanekkor valamely elméleti tantárgyban gyarapítja gyakorlati ismereteiket, tekintve az így elérhető kettős eredményt, akként kellene megalkotni a tanuló-kirándulások rendszerét, hogy minden kirándulás egyszerre mind a két célt szolgálja, vagyis a testgyakorlati szempontból rendezett gyalogkirándulást össze kellene kötni botanizálással s viszont valamely közel fekvő történelmi nevezetességű helynek a történeti oktatás szempontjából való meglátogatása összekötetnék testgyakorló játékokkal.

Össze kellene tehát írni azon tantárgyakat minden osztályban, melyeknek tanítására a kirándulás előnyös lenne; de természetesen tekintettel kellene lenni a helyi viszonyokra is, mert például a történelem tanításához az ily kirándulás föltétlenül igen hasznos olyan vidéken, melyhez a történelem nagy eseményeinek emléke fűződik, de fölösleges ott, a hol ily viszonyok

fönn nem forognak s a természetrajzot illetőleg is áll ez.

A helyi viszonyoknak megfelelőleg osztatnék be tehát a kirándulás, de mindig akként, hogy a tanulókat a tornatanítón kívül az elméleti tantárgyak egy tanára is kíséresse.

Így aztán a tornatanító ügyel arra, hogy a kirándulásban akár gyalogolás akár játék által ép annyi mozgást tegyen a gyermek-sereg, a mennyi ártalmára nem válik; míg az elméleti tantárgy professora a pihenőkben játszi modorral oktathatja a tanulókat.

Merem állítani, hogy az ilyen kirándulás nem csak a gyermek testi egészségére, de szellemi képzésére sokkal nagyobb hatással van, mint tíz óra a tanteremben!

A testi erősödést illetőleg ugyanis nincs az a paedagogus, ki a szabad természetben való mozgást messze föltte ne helyezné a legcomplicáltabb szobatornázásnak; ha az összes német tornász-paedagogusok (németet említek, mert magyar alig van) összeülnek s oly gyakorlatokon és tornaszerekben törlik a fejüket, mely a gyermekeknek minden létező, kifejlesztendő és nem fejlesztendő izmát mozgásba hozza s minden izomrostot egyenlően erősítsen (mert hiszen mindig ezen törlik a fejüket), és ha így sikerül föltalálniok a tornázás velejének extractumaként a legmagasabb és legtökéletesebb „harántlebfüggést“ vagy „lábfejlendülést“ vagy — nem bánom — egy „fek-, nyik- vagy fesz-támasz“-t, ez sem ér annyit, mintha a gyermek a szabad mezőn egy negyed óráig futkározhatik, labdázhat s birkózhatik.

A szellemi oktatásra nézve pedig az a roppant előnye van az ily kirándulásnak, hogy tanárt és tanuló közelebb hoz egymáshoz, a tanuló bátrabban mer kérdezgetni tanárjától s a tanár a gyermekeket módoruk természetesebb s természetük őszintébb nyilvánulásában ismerheti meg, mint az iskolai feszes tanóra alatt és így több alkalma nyílik a tanulókat nem csak tanítani, hanem nevelni is.

Intézkedni kellene tehát, hogy a tanulók kirándulása a tanintézetek tantervébe fölvéssék, még pedig akként, hogy lehetőleg minden hétre egy kirándulás essék, a melyen a tornatanáron kívül egy elméleti professor is jelen volna, még pedig akként, hogy a tanári kar tagjai fölváltva egymás után résztvennének a kirándulásokban.

Miután azonban igen sok tanintézetnél a helyi viszonyok folytán a kirándulások a tanulóknak némi költségükbe kerülhetnek, a mennyiben például valamely közlekedési eszközt is (kocsit, hajót, vasutat) kellene közben használni, erre nézve is kellene intézkedésnek lenni az utasításban, hogy tudniillik a szegény sorsú jó tanulók az iskola költségén vitetnének ki, míg a rossz tanulóknak egyes hiba elkövetésekor a kirándulásból való kizáratása kétségkívül igen hatásos fenyítő és javító eszköznek bizonyulna.

A különböző közlekedési vállalatok által a tanulókirándulások részére nyújtandó árkedvezményekre vonatkozólag különösen kitünő például szolgálhat többek közt a porosz királyi vasutak igazgatósága által 1882. április 26-án (1477. sz. alatt) kiadott rendelet, melyet Maybach porosz közmunka-minister 1884. márczius 30-án hatáskörében a közönséges állami és községi iskolák s a felső tanintézetek, akadémiák és egyetemek mellett kiterjesztett a süket-némák és vakok tanintézetére, továbbá az államilag engedélyezett és ellenőrzött magántanintézetekre is.

Mint ezekből is látható tehát a tanuló-kirándulások rendszeresítése mi akadályba sem ütköznek s egy miniszteri utasítás a német „Turnfahrt“-ok és „Schülerfahrt“-ok üdvös intézményét nagyon könnyen s igen rövid idő alatt fölvirágoztathatná hazánkban is.

Porzolt Kálmán.

A tornázás történeti fejlődése.

Hogy helyesen meg tudjuk itélni testgyakorlati oktatásunk rendszerét s általában helyesen mérlegelheszük a magyar tornázás állapotát, okvetlenül ismerünk kell azon fejlődést, a melyen a tornázás és a torna-oktatás nem csak hazánkban, hanem a külföldön is keresztül ment.

Így tehát egyáltalán nem lesz fölösleges a modern tornázás történetéből annyi adatot fölemlíteni, a mennyi elégséges arra, hogy a mostani viszonyok háttérét megvilágítsa.

A testgyakorlat éppen olyan idős mint maga az emberiség, de a legelső rendszeres testgyakorlati oktatást csak a görögöknél találjuk az ó-korban. A régi görögök egyrészt az egészségügy, másrészt az eszhetika szempontjából rendszeres testgyakorlattal erősítették és szépítették testüket s a testgyakorlati oktatásnak az a rendszere, melyet a régi görögök íztek, máig is a legésszerűbb és leggyakorlatibb, mert a legtermészetesebb. És a mi testgyakorlati oktatásunknak kiváló előnyére vállnék, hogy ha az egyszerű görög testgyakorlatok mintájára alakúlna.

A régi görögöknél a test képzése és fejlesztése mintegy öncél volt s ez okozta a testgyakorlatok föltünő kifejlődését. Már a rómaiknál, kik pedig a görögöktől vették át a testgyakorlatokat, ezek inkább a harcoképesség fokozására szolgáltak s a görög testgyakorlati viadalok Rómában csakhamar oda fajultak, hogy az arénákban vad állatokkal viaskodtak az athléták.

A középkorban a kereszténység tanai az emberi test bűnös és porlandó voltát hirdetvén s a kereszténység hirdetői ájtatos dolognak tartván a test sanyargatását, természetes dolog, hogy az emberi test edzése, a testgyakorlat nem virágozhatott, sőt itt-ott teljeseen el is enyészett. De a vallási rajongás kinövéseinek lassú eltörlődésével a középkorban fejlődött ki a lovagias torna, mely nem volt a regényesség híjával s a míg az udvarok fényét és multságait emelte, a mellett kétségkívül jó testgyakorló iskolaja volt az akkori főúri fiatalásnak.

A lovagkor letűntével a tornajátékok is feledésbe mentek. Az emberiség életében kezdtek a szellemi harcok ép oly nagy izgalmakat előidézni, mint a véres háborúk, s ez időtől fogva a testgyakorlatoknak csak egyes nemzeti fajai divatoztak a nép körében. A rendszeres testgyakorlat eszméje csak akkor kezdett halotából föltamadni, midőn a rohamosan fejlődő szellemi művelődés mellett föltűnt a testi nevelés elhanyagolásának hátrányos következménye.

Sok nagy elme kifejezést adott ugyan azon nézetének, hogy a test elhanyagolása bűn, melyért megbűnhődik maga az illető; így maga Luther Márton is hirdette, hogy az ifjaknak szükséges a testgyakorlatokban a vivásban, birkózásban, futásban és ugrásban oktatatni; Rousseau („Emil“-jében) és mások is fölemelték szavukat, hogy a testgyakorlatok helyettesse-

nek vissza jogaikba; — de a szóból tett legelőször Németországban lett: itt állították föl az első nevelő-intézeteket, melyekben a testgyakorlás rendes oktatási tárgy volt; még pedig Basedow volt az első, ki Dessauban 1774-ben ily intézetet föllállított, a második pedig Salzmann Schnepfenthalban.

A németországi tornaoktatás Guts-Muths (szül. 1750., meghalt 1839), Jahn (1778—1852) s majd Spies (1810—1858) úttörő munkálkodásának köszönheti meggyökeredzését és rendszeres kifejlődését.

A német szellem határozottan hajlik ép úgy a rend mint a rendszer felé, sőt bizonyos pedantériával ragaszkodik ahhoz a mindig complicált rendszerhez, a mit nem annyira az életben tett tapasztalatainak érvényesítésével a gyakorlatnak megfelelőleg alkot, hanem a melyet egy föltett princípiumból kiindulva egy burocrata vagy szoba-tudós szigorú következettségével kifejleszt és keresztülhajt.

Ez a nemzeti szellem lengi át a német testgyakorlatot s ez az oka, hogy az ott népszerűvé tudott válni. S e mellett a német testgyakorlat kezdeményezői, de különösen Jahn a nemzet harczias aspirációinak eszközeként tudta föltüntetni a tornát, így sikerült azután elérni, hogy a tornatermek levegője nem csak a tornászok izzadság-gőzével telt meg, hanem az ifjúság nemzeti aspirációi s politikai törekvések spóráit is szívhata be ott magába. Így lett a tornából Németországou nemzeti intézmény.

Épen mivel nemzeti aspirációk fölkeltője és ápolója volt a torna Németországou, a politikai viszonyok változtatásával a német kormány gyanús szemmel nézte a tornázást és azt meg is szorította, de azért a tanintézetek egy részében folyton rendszeresen üzték a testgyakorlást, míg 1842-ben Frigyes Vilmos császár kiadta a rendeletet a tornaoktatásnak az összes iskolákba való behozatalára.

És ez időtől kezdve Németországou a tornázás és tornaoktatás a legszélesebb arányokat öltötte; a testgyakorlati oktatás egész rendszere a legapróbb részletig ki van fejtvé, alkalmazva van a nemzeti jellemvonásokhoz s egyöntetű, központi, állami vezetés alatt áll; míg az iskolán kívüli tornázásban részt vesz a nemzet zöme és hogy Németországou a torna ma is mennyire nemzeti intézmény, s mennyire gyűlöpontja a politikai aspirációknak, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az a „drezdai eset“, midőn az 1885-iki drezdai német tornafülszövegben megjelent magyar tornászok ellen politikai tüntetést rögtönöztek a németek.

A Németországou megindult mozgalom igen gyorsan kihatott a szomszéd országokra is. Így Franciaországban már e század elején mozgalom indult meg a testgyakorlatok meghonosítására, de itt a katonai szempont volt az irányadó s a katonaságnál előbb (1847-ben) tétetett kötelezővé a tornatanítás, mint a polgári lyceumokban (1850-ben.)

Angliában is tudott némi tért hódítani magának a német tornázás, bár az angoloknak régibb időktől fogva a nép szokásokból fejlődött ki nemzeti testgyakorlatuk, mely főbb vonásaiban hasonlít a görög athlétikához, a mennyiben a testgyakorlás lehetőleg külön tornász nélkül a pusztá földön vagy épen szabad ég alatt üztetik, s így első sorban a futás, gyalogolás, ugrás, birkozás és ökölvívás gyakoroltatnak, ezenkívül pedig az angol testgyakorlat, ép úgy mint a görög, egyik fő eszközüül használja a versenyek rendezését.

S ha arról van szó, hogy a különböző nemzetek testgyakorlataiból melyek hasonlítanak leginkább a magyar nemzet temperamentumának megfelelő testgyakorlathoz, s hogy mely nép testgyakorlataiból lehetne és kellene nekünk valamit átvennünk; — úgy kétségkívül a régi görög testgyakorlat után legelső sorban az angolt kell fölemlitenünk, legkevésbé pedig a németet. S hogy a mostani testgyakorlati oktatásunk nem tud nagyobb népszerűsége s az életben is elterjedésre szert tenni, hogy nem tud belemenni a nemzet vérébe és nem fejlődhetik nálunk is nemzeti intézménynyé (bár nem politikai, hanem csak társadalmi értelemben); — annak az az oka, hogy mostani testgyakorlati oktatásunk főbb vonásaiban épen a németnek másolata s nem csak hogy nincs alkalmazva a nemzeti viszonyokhoz, hanem még ridegebb és hiányosabb formában gyakoroltatik mint eredeti hazájában Németországban, hol igen tekintélyes hangok emelkedvén föl a tornázás egyhangúsága, változatosság nélkülsége stb. ellen, az újabb időkben segítették e bajokon a testgyakorlati oktatás rendszerének lényeges módosításaival s szabadelvűbbé tételével, míg nálunk ez újabb áramlatról mitsem tudva, a régi német tornázáshoz sokkal makaesabbul ragaszkodnak, mint annak idején magában Németországban ragaszkodtak!

Aliquis.

Adatok a magyar testgyakorlatok történetéhez.

Magyarországou is a nemzet életével egykorúak a testgyakorlatok, mint minden más országban; a vívás, a kelevész-hajítás, a gerelydobás, a súlyvetés, a birkozás, a lovas-torna stb. hazánkban is csak úgy gyakoroltattak mint más nemzeteknél; s midőn Németországou a *paedagogiai testgyakorlat*, vagyis a tornázás divatba jött, e mozgalom hullámgyűrűi elhatottak hozzánk is.

Már e század elején többen tervezték a német tornázás meghonosítását, de az első tényleges kísérlet csak a harminczes évek végén tétetett meg.

Felállítottatott ugyan már 1825-ben Pesten egy nemzeti vívó-intézet, de ez később egész pénzalapjával együtt beleolvadt a nemzeti lovarda-egyletbe, mely a muzeum-kert mögött a „Nemzeti lovardát“ építtette s ennek első emeletén egy kényelmes vívótermet rendezett be. Mellekesen itt felemlítjük azt is, hogy ez a vívóterem volt a „Magyar athletikai club“-nak (mely az angol testgyakorló egyletek mintájára alakult s testgyakorlatainkba az angol-görög athlétikát igyekezett meghonosítani) tíz éven át 1875-től 1885-ig gyakorló helyisége.

Az első rendszeres testgyakorló-intézet Pesten 1839-ben kezdte meg működését. Ennek kezdeményezője egy Fuchs Keresztély nevű pesti polgár volt s az intézet közadakozás útján alapítottatott!

Ez első testgyakorló-intézet azonban majdnem kizárólag gyermekek tornatanításával foglalkozott s 1867-ben fel is oszlott, a mikor már Pesten az egyleti tornázás is elkezdődött s a tornaegylet egyszersmind gyermekeket is tornáztatott.

Fölemlítésre érdemes a magyar tornázás történetében az is, hogy még a harminczes években több fiatal ember Németországou egy tornatanítót hozatott, hogy ez őket a testgyakorlatokra tanítsa. A bécsi

cancellaria azonban politikai okokból kitiltotta a tornatanítót az országból, s így a terv dugába dőlt.

Nagyobb szerencsével kezdeményezte a tornázás meghonosítását dr. Bakody Tivadar hasonszenvi orvos 1863-ban, a midőn is sikerült oly mozgalmat indítania, hogy ez év szeptember 27-ikén megtartották az első magyar tornaegyletalakuló ülését a pesti Lloyd-termében.

A magyarországi ősi szokáshoz híven azonban ezen a legelső ülésen azonnal két pártra szakadtak a jelenlevők, jelentéktelen dolgok fölött nem tudván kiegyezni; így aztán mindegyik párt külön egyület alakított: a többség megalakította a pesti tornaegyletet s tornatermet bérelt a Józsefvárosban (ma VIII-ik kerület) az ötpacsirta utcájában (ma Esterházy-utca); a kisebbség pedig megalakította a pesti testgyakorló együletet, mely szintén bérelt helyiséget, de már 1867-ben beleolvadt a tornaegyletbe.

Az első együleti tornaacsarnok tehát Magyarországon 1863. nov. 1-én nyílt meg. Hivatalosan azonban még az egyület ekkor nem ismertetett el a kormány részéről, illetőleg az egyület alakítási engedély nem adatott meg. Ezt csak 1865. decz. 20-án kapták meg a m. kir. helytartótanácsotól.

Ez idő alatt (1863-tól 1865-ig) Clair művezető és vivómester mint testgyakorló-intézeti igazgató neve alatt működött az egyület, s az első tanító Huber Ágost műtanodái tanuló volt, de a szabadgyakorlatok vezetését dr. Szontágh Ábris vállalta magára. Később azonban a tornázás rendszeresebb üzése céljából Seidemann Róbert németországi tornatanárt szerződtették együleti művezetőnek. Ezután az egyület alakítási engedély megérkezvén 1866. aug. 15-én a pesti tornaegylet véglegesen megalakulhatott.

Mind e hézagos történeti adatokat csak azért tartottuk szükségesnek felsorolni, mert a testgyakorlati oktatás (nemcsak a felnőtteké, de a gyermekeké is) a pesti tornaegyletben vette kezdetét, s már 1866. őszén megtartották az első gyermek-disztornázást.

A pesti tornaegyletnek a pesti testgyakorlati oktatás érdekében kifejtett második tevékenysége pedig abban állt, hogy már megalakulása első éveiben ingyen tanította a tanító-képezdék tanulóit.

Ez volt az a csira, a melyből a mi testgyakorlati oktatásunk kifejlődött. Az országgyűlés 1868-ban (a XXXVIII. törvénycikkben) kimondotta a testgyakorlás kötelező voltát a népiskolákban és tanító-képezdékben, s ugyanez az országgyűlés 5000 frt államszolgálatot adott a pesti tornaegyletnek, mely még ez évben megnyitotta az első rendes tornatanfolyamot s az első póttanfolyamot a tornatanítók kiképzésére. A rendes tanfolyam 1868. nov. 15-étől 1869. ápr. 15-ig s a póttanfolyam két hónapig (augustus—september) tartott. Rendes tantárgyak voltak: tornatörténet (előadta Matolay Elek ügyvéd, tornaegyleti elnök), torna-elmélet (előadta Bokelberg Ernő, volt hannoveri katonatiszt, később tornaegyleti művezető), bonctan (előadta dr. Torday Ferencz, gyermek- és szem-orvos s tornaegyleti orvos); e tantárgyak és előadók később is mindvégig megmaradtak. Csupán még annyit kell megjegyeznünk, hogy a póttanfolyamok a már alkalmazásban lévő tanítók számára rendezettek az iskolai szünnapokban, a mikor a fővárosba utazás költségeihez az állam bizonyos segínyt nyújt a tanítóknak; a rendes tanfolyam pedig nagyon tág fölvételi szabályai-val jóformán minden férfi előtt nyitva áll.

E tornatanfolyamok azóta következetesen megtartottak máig s a rendszerben mi változás sem állott

be. Mindössze is a tanfolyamok tantervében látunk olyan sajtóságot ingadozást, a mi arra enged következtetni, hogy az illető tanárok — illetőleg a tanítással foglalkozó egyének, mert hiszen azok egyike sem volt soha tanár és ma sem az — maguk is zavarban voltak azzal, hogy mit is kell hát tanítani a tornatanítóknak?

1868-tól 1872-ig a fentebb említett három tantárgy és három előadó változatlanul megmarad a tantervben; 1872-ben azonban új előadó lép be új tárggyal: „Horváth Ignác. Általános ismeretek.“ És megmarad egészen 1875-ig, ekkor az „Általános ismeretek“ eltűnnek a tantervből s Horváth Ignác és Bokelberg Ernő, tehát két ember tanítja a torna-elméletet. Majd 1876-ban Horváth Ignác feladatúl kapja a „vezérlést“, de a következő évben már a tornatörténetet adja elő és Bokelberg az „elméleti vezérlést“ tanítja. Végre sok vajadás után 1877-ben visszatér a tanterv eredeti szegényes alakjába a három tantárggyal (tornatörténet, torna-elmélet, torna-tan) s mind máig is ilyen.

Tankönyvet e tanfolyamokon csak egyet használnak: Torday bonctanát, a tornatörténetre (Matolay kezdetleges könyve számba nem jöhet) s torna-elméletre nincs tankönyv, hogy pedig egy általános neveléstani könyv forogna azok kezén, kik jövőre az ifjúság testi nevelését vezetik, arról szó sincsen.

A kormány e tanfolyamokat akként ellenőrzi, hogy a közoktatási miniszterium kebeléből egy tisztviselő vagy más tanügyi közeg jelen van a vizsgákon. S itt érdekesnek találjuk felemlíteni, hogy kik képviselték a kormányt e tanfolyamokon eddig, nevezetesen: 1870—71.: Gönczy Pál miniszteri tanácsos; 1871. (rend. tanf.): Apt Kamill; 1872. (póttanf.): Gömöröy Oszkár; 1872. (r. t.): Gömöröy Oszkár és Buzogány Áron; 1873—1875: Gömöröy Oszkár; 1875.—1877. (r. t.): Jálies Dénes; 1877. (r. t.) —1879.; Joannovits Lázár; 1879. (r. t.) —1881.: Békey Imre tanfelügyelő; 1882 (p. t.): Dr. Rák R. J. tanfelügyelői tollnok; 1882. (r. t.): Békey Imre; 1883—1884.: Jálies Dénes.

A tornatanárképzés e történeti kifejlődése vagy jobban mondva kifejeletlensége mellett már most lássuk, mily állapotba jutott 1868 óta a testgyakorlati oktatás a gyakorlatban, az iskolákban?

Eddigél csak mindig általánosságban bizonyítottuk, hogy a tanintézetek felében nincsenek meg azon eszközök, melyek nélkülözhetetlenek a testgyakorlati oktatáshoz s hogy ez az iskolák felében vagy igen rosszul vagy épen sehogy sem gyakoroltatik.

Most számadatokkal fogunk előállani, a hivatalos miniszteri közoktatásügyi jelentés adataival, melyek e lapok általánosságban tett megjegyzéseit egytől egyig igazolják.

A közoktatásügyi-miniszter 1884/5. évi jelentés e ugyanis kimutatja, hogy a tornaoktatásra kötelezett 14,235 népoktatási tanintézet közül 6477-ben a torna egyáltalán nem tanítatik, a paedagogia szabályainak meg nem felelően tanítatik 490-ben s megfelelően csak 7268-ban tanítatik; tehát az iskoláknak majdnem fele nélkülözi a testgyakorlati oktatást!

S a hol legfontosabb lenne a testgyakorlati oktatás, a tanítóképezdékben, talán itt van legjobban elhanyagolva, amennyiben az ország 70 tanítóképezdéje közül csak 26 bír rendes tornateremmel! S még csak tornatér is — többé-kevésbé felszerelve — 41 van az összes tanítóképezdékben esatolva.

Egyébként a mi a tornahelyiségeket illeti, az ezekre vonatkozó hivatalos számadat is világosan elárulja a fennálló szomorú állapotot: a 14,235 népoktatási tanintézet közül ugyanis csak 7354 bír tornahelylyel! Igen ám, de még ez a 7354 tornahelyiség is milyen? Nagyon kevés kivétellel födetlen nyári helyiség, az iskola udvara, vagy kertje!

Pedig ha fedett téli helyiségre valahol szükség van, úgy épen a népoktatási tanintézeteknél van szükség. Mert mit ér a nyári tornahelyiség a népiskolában, mikor a népiskolák falusi gyerekei legnagyobb részben a szabad ég alatt vannak egész nyáron s az önkénytelen testgyakorlást üzik reggeltől estig futkározván; ezenkívül nyáron a népiskolai tanulók igen nagy kontingens részét vesz a mezei munkában; így tehát a népiskolai nyári tornahelyiségnek sokkal kevesebb jelentősége van a gyakorlati életben, mint a statisztikai kimutatás papirosán, mely könnyen eltűri, hogy egy iskolai udvart, melyben egy hinta vagy talán egy kis nyújtó van, elneveznek tornahelyiségnek.

Tény az, hogy úgy népiskoláink, mint tanítóképző intézeteink igen tetemes részében a testgyakorlást épen azon időszakban vagy is télen üzik lehezősabbban, a mikor legjobban kellene.

Arról pedig, hogy minden iskola mellé játszótér rendeztessék be s a gyermekek közt játszó társaságok szerveztessenek, a minnek érdekében Gossler porosz közoktatási miniszter olyan sikeres agitációt fejtett ki Németországban s csak közelebb is nagyhatású s erélyes hangú rendeleteket adott ki; — nálunk szó sincs!

Ha a középiskolákat vesszük szemügyre, valamivel jobb eredményre találunk, de az állapotokat itt sem tarthatjuk kielégítőnek; sőt ha figyelembe vesszük azt, hogy a középiskolai ifjúság serdülő korát tekintve, sokkal inkább utalva van a testgyakorlásra, mint a népiskolai s hogy ép ezért a középiskolával szemben sokkal többet is követelhetünk a testgyakorlati oktatást illetően; — az eredményt nagyon, de nagyon siralmasnak mondhatjuk.

De beszéljenek itt is a számok! Magyarország 177 középiskolája közül csak 90 bír tornateremmel! Van ezenkívül az összes középiskoláknak 143 szabad tornatere, de mint a miniszteri jelentés említi, ezek közül csak 122 van felszerelve s a 90 tornaterem közül csak 77 bír felszereléssel!

Kimutatja még a miniszteri jelentés a testgyakorlati oktatás részleteit is egész őszinteséggel, százalékokban is kimutatja, hogy mennyire hátramaradtunk e tekintetben, de azt hiszem az itt felsorolt fő adatok is teljesen meggyőzik a tanfőnököket arról, hogy már ideje volna, hogy az az erős reformáló kéz, mely már oly sok aluszékony kulturális intézményünknek tudott erős lökést adni, megbolygassa már egyszer ezt a kérdést is. *Klio.*

Velocipéd-kirándulás.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Kedves szerkesztő barátom. A velocipédezés az idén nálam rossz kezdetet vett, azaz mindjárt első kirándulásom sem sikerült.

Szombaton e hó 6-án délben felkerestem Philipovicsot és meghíttam, hogy jöjjön valami tourára, mert már nem bírom tovább nézni paripámat, a mint

szobasarokban busul. Ph. nem ért rá. Vermes Lajost sem találtam otthon, s így avval az elhatározással indultam a promontori országút felé, hogy Igali Szvetozár barátunkat meglátogatom. Barons esetleg velem együtt Belgrádba hajtunk az ottani új velocipéd-clubot kellemesen meglepni. Pesten borult, de mégis jó idő lévén, minden akadály nélkül kihajtottam, a promontori vámnál az országút ugyan göröngyös a megfagyott sártól, de én azzal vigasztaltam magamat, hogy Promontoron túl jobb lesz, mert ott a kocsiközlekedés már nem olyan nagy.

Albertfalván olyan sár volt, mely kényszerített a gyaloglásra Promontorig gépemet tolvá. Tétény felé már javult az út, csak ha kocsival találkoztam, a kitérés volt kellemetlen a kerékvágásból, mely alkalommal gebém fenyegetően tánczolt hol jobbra hol balra. Tétényen keresztül haladva egy ottani lakos ötlete nagyon megneveltetett. Ott ált a jó német a háza kapuja előtt nagy hasát símogatva s engem megpillantva, elordítja magát, hogy „jönnek már a fejszék!”

A budapesti velocmanok nagyon járnak arra nyáron s úgy látszik, hogy az idén én voltam az első s így okot adtam e megjegyzésre.

A csillageszárdába (18. km.) beállítottam egy pohárka vörösborra, mely a hidegben nem valami megvetni való dolog. Ott egynehány polgártárostól azt hallom, hogy Érd és Ercsi közt nagy hó fekszik s alig lehet járnai, de Ercsi alatt az út olyan, mint a „flastrom”.

Érdem (20 km.) valóban meg is találtam a havat s így Ercsiig sok volt a gyaloglás és beillett valami Steeple chase trainingnek. Ercsibe (36. km.) 1/2 órákor értem s benéztek rokonaimhoz, kik nem is eresztettek tovább azon kijelentésem daczára, hogy Adonyban kellene éjjeleznem. Kitünő vacsora után elüldögéltünk éjjfélig, mert Középeurópai körutam kalandjait el kellett beszélnem.

Vasárnap reggel felébredek, kinézek az ablakon, de nem látok semmit, mert oly hózivatar volt, hogy alig látott az ember 5 lépésre s így kénytelen voltam hajón visszajönni Pestre.

Igali meg a belgrádiak most már csak várjanak, míg szebb idő következik. Velocipédem pedig ismét ott busul a szobasarokban.

Kaszás István.

Az athletika terén eddig elért legjobb eredmények.

Összeállította Vermes Lajos a M. A. C. művezetője.

I. Futás.

1. Futás rövid távolságra.

a) Szakemberek versenyei. 91·4 métert G. Seward (27 éves korában) 9¹/₄ másodperc alatt futotta be 1844. szept. 30-án. 109·7 m. 11¹/₂ mp. G. Seward 1847. május 3-án. 118·8 m. 12¹/₈ mp. W. Johnson 1867. febr. 9-én Newcastle-ban. 137·1 métert 15 mp. C. Westhall 1851. május 4-én Manchesterben. 182·8 m. 19¹/₂ mp. G. Seward 1847. március 22-én Barnet-ban. 201·1 m. 22¹/₂ mp. G. Eastham 1845. okt. 28-án Manchesterben. 274·2 m. 30 mp. H. Hutehens 1884. jan. 2-án Edinburghban. 320 m. 40 mp. G. Walsh 1872. ápr. 13-án Manchesterben.

b) *Műkedvelők (amateurs) által elért eredmények:* 45·7 m. $5\frac{1}{2}$ mp. L. E. Myers 1884. dec. 12-én. 68·5 m. $7\frac{3}{4}$ mp. L. E. Myers New-Yorkban. 91·4 m. 10 mp. alatt Amerikában 5-én futották meg, u. m. R. L. Haley, R. L. Lamontagne, L. E. Myers, E. J. Wendell és W. C. Wilmer. 100·5 m. $11\frac{1}{2}$ mp. L. E. Myers New-Yorkban. 109·7 m. $11\frac{4}{5}$ mp. W. P. Phillips Londonban 1882-ben. 182·8 m. $21\frac{1}{5}$ mp. L. E. Myers New-Yorkban 1881-ben. 201·1 m. $22\frac{2}{5}$ mp. W. P. Phillips 1878-ban Londonban. 274·2 m. $31\frac{3}{8}$. 320 m. $36\frac{4}{5}$ mp. 365·6 m. $43\frac{5}{8}$ mp. L. Myers 1880-ban és 1881-ben New-York és Philadelphiában.

2. Futás középtávolságokra.

a) *Szakemberek versenyei:* 402 m. $48\frac{1}{4}$ mp. R. Battery 1873. okt. 11-én Newcastle-on-Tyne. 457 m. 59 mp. J. Powers 1881. szept. 5-én Amerikában. 548·5 m. 1 p. 13 mp. J. Nuttal 1864. febr. 20-án Manchesterben. 640 m. 1 p. 29 mp. J. Pudney 1856. ápr. 7-én Mongliban. 731·2 m. 1 p. 50 mp. W. Jackson 1826. nov. 2-án Episonban. 804·5 m. 1 p. $53\frac{1}{2}$ mp. F. Hewitt 1871. szept. 17-én Ausztráliában. 914 m. 2 p. 17 mp. W. Cummings 1881. ápr. 30-án Prestonban. 1207 m. 3 p. 07 mp. W. Richards 1866. jun. 20-án Manchesterben.

b) *Műkedvelők által elért eredmények:* 402 m. $43\frac{3}{5}$ mp. 457 m. 58 mp. 548·5 m. 1 p. $11\frac{2}{5}$ mp. 640 m. 1 p. 31 mp. 731·2 m. 1 p. $44\frac{2}{5}$ mp. 804·5 m. 1 p. $55\frac{3}{5}$ mp. 914 m. 2 p. 13 mp. alatt érte el L. E. Myers 1880-84. évben Birmingham, New-York és Brooklynben. 1207 m. 3 p. $8\frac{3}{4}$ mp. W. G. George 1882. jun. 3-án Lillie-Bridgeben.

3. Futás versenye nagyobb távolságokra.

a) *Szakemberek versenyei:* 1 a. mf. 4 p. $16\frac{1}{5}$ mp. W. Cummings 1881-ben. (1609 m.) $1\frac{1}{4}$ a. mf. 5 p. 30 mp. W. Lang 1863-ban. $1\frac{1}{2}$ a. mf. 6 p. $43\frac{1}{2}$ mp. W. Cummings 1880-ban. 2 a. mf. 9 p. $11\frac{1}{2}$ mp. W. Lang 1863-ban. 3 a. mf. 14 p. 36 mp. J. White 1863-ban. 4 a. mf. 19 p. 36 mp. J. White 1863-ban. (4837·3 m.) 5 a. mf. 24 p. 40 mp. J. White 1863-ban. 6 a. mf. 29 p. 50 mp. J. White 1863-ban. 7 a. mf. 34 p. 45 mp. J. White 1863-ban. 8 a. mf. 40 p. 20 mp. J. Howitt 1852-ben. 9 a. mf. 45 p. 21 mp. J. Howitt 1852-ben. 10 a. mf. 51 p. 26 mp. L. Bennew 1863-ban. (16093·3 m.) 20 a. mf. 1 óra 56 p. 38 mp. J. E. Warburton 1880-ban. 30 a. mf. 3 ó. 15 p. 9 mp. G. Mason 1881-ben. 40 a. mf. 4 ó. 34 p. 27 mp. J. Bailey 1881-ben. 50 a. mf. 6 ó. 8 p. G. Littlewood 1884-ben. 60 a. mf. 7 ó. 33 p. 10 mp. G. Littlewood 1884-ben. 70 a. mf. 9 ó. 3 p. 15 mp. G. Littlewood 1884-ben. 80 a. mf. 10 ó. 33 p. 50 mp. G. Littlewood 1884-ben. 90 a. mf. 12 ó. 15 mp. C. Rowell 1882-ben. 100 a. mf. 13 ó. 26 p. 30 mp. C. Rowell 1882-ben. 120 a. m. f. 16 ó. 48 p. 10 mp. C. Rowell 1882-ben.

b) *Műkedvelők eredményei:* 1 a. mf. 4 p. $18\frac{2}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. $1\frac{3}{4}$ a. mf. 5 p. 44 mp. W. G. George 1882-ben. $1\frac{1}{2}$ a. mf. 6 p. $57\frac{3}{5}$ mp. W. G. George 1882-ben. $1\frac{3}{4}$ a. mf. 8 p. $8\frac{1}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. 2 a. mf. 9 p. $17\frac{2}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. 3 a. mf. 14 p. 39 mp. W. G. George 1884-ben. 4 a. mf. 19 p. $39\frac{4}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. 5 a. mf. 25 p. $07\frac{4}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. 6 a. mf. 30 p. $21\frac{1}{2}$ mp. W. G. George 1884-ben. 7 a. mf. 35 p. 37 mp. W. G. George 1884-ben. 8 a. mf. 40 p. $57\frac{2}{5}$ mp. W. G. George 1884-ben. 9 a. mf. 46 p. 12 mp.

W. G. George 1884-ben. 10 a. mf. 51 p. 20 mp. W. G. George 1884-ben. 20 mf. 1. ó. 58 p. $44\frac{2}{5}$ mp. G. A. Dunning 1881-ben. 30 a. mf. 3 ó. 25 p. 37 mp. P. H. Stenning 1879-ben. 40 a. mf. 4 ó. 50 p. 12 mp. G. A. Dunning 1879-ben. 50 a. mf. 6 ó. 38 p. 41 mp. E. W. Firminger 1879-ben. 60 a. mf. 8 ó. 23 p. 30 mp. W. C. Davis 1880-ban. 70 a. mf. 10 ó. 9 p. 25 mp. W. C. Davis 1880-ban. 80 a. mf. 11 ó. 45 p. 40 mp. W. C. Davis 1880-ban. 90 a. mf. 15 ó. A. W. Sinclair 1884-ben. 100 a. mf. 17 ó. 36 p. 14 mp. J. Samidors 1882-ben. 110 a. mf. 20 ó. 13 p. 10 mp. J. Samidors 1882-ben. 120 a. m. 22 ó. 47 p. 23 mp. J. Samidors 1882-ben.

II. Gyaloglás.

a) *Szakemberek (professionelle) eredményei:* 1 a. mf. 6 p. 23 mp. W. Perkins 1874-ben. 2 a. mf. 13 p. 14 mp. J. W. Raby 1883-ban. 3 a. mf. 20 p. $21\frac{1}{2}$ mp. J. W. Raby 1883-ban. 4 a. mf. 27 p. 38 mp. J. W. Raby 1883-ban. 5 a. mf. 35 p. 10 mp. J. W. Raby 1883-ban. 6 a. mf. 43 p. 1 mp. J. W. Raby 1883-ban. 7 a. mf. 51 p. 4 mp. J. W. Raby 1883-ban. 8 a. mf. 58 p. 37 mp. J. Meacher 1882-ben. 9 a. mf. 1 ó. 7 p. 14 mp. J. W. Raby 1883-ban. 10 a. mf. 1 ó. 14 p. 45 mp. J. W. Raby 1883-ban. 20 a. mf. 2 ó. 39 p. 57 mp. W. Parkins 1877-ben. 30 a. mf. 4 ó. 34 p. 54 mp. W. Howes 1878-ban. 40 a. mf. 6 ó. 16 p. 80 mp. W. Howes 1878-ban. 50 a. mf. 7 ó. 57 p. 44 mp. W. Howes 1878-ban. 60 a. mf. 10 ó. 4 p. 55 mp. J. Hibberd 1882-ben. 70 a. mf. 11 ó. 56 p. 28 mp. J. Hibberd 1882-ben. 80 a. mf. 14 ó. 1 p. 53 mp. W. Howes 1880-ban. 90 a. mf. 15 ó. 59 p. 10 mp. W. Howes 1880-ban. 100 a. mf. 18 ó. 8 p. 15 mp. W. Howes 1880-ban. 110 a. mf. 20 ó. 9 p. 15 mp. W. Howes 1878-ban. 120 a. mf. 22 ó. 6 p. 25 mp.

b) *Műkedvelők versenyei:* 1 a. mf. 6 p. $29\frac{3}{5}$ mp. F. P. Muvray 1883-ban. 2 a. mf. 13 p. $48\frac{3}{5}$ mp. L. P. Muvray 1884-ban. 3 a. mf. 21 p. $9\frac{1}{5}$ mp. F. P. Muvray 1883-ban. 4 a. mf. 29 p. 10 mp. W. H. Meek 1884-ben. 6 a. mf. 45 p. 4 mp. H. Webster 1879-ben. 7 a. mf. 52 p. 34 mp. H. Webster 1879-ben. 8 a. mf. 1 ó. 2 p. $8\frac{1}{2}$ mp. E. E. Merill 1880-ban. 10 a. mf. 1 ó. 17 p. $40\frac{3}{4}$ mp. E. E. Merill 1880-ban. 20 a. mf. 3 ó. 9 m. W. E. N. Coston 1880-ban. 30 a. mf. 4 ó. 46 p. 52 mp. W. E. N. Coston 1880-ban. 40 a. mf. 6 ó. 38 p. 3 mp. A. W. Sinclair 1879-ben. 50 a. mf. 8 ó. 25 p. $25\frac{1}{2}$ mp. A. W. Sinclair 1879-ben. 60 a. mf. 11 ó. 11 p. 10 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 70 a. mf. 13 ó. 11 p. 51 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 80 a. mf. 15 ó. 9 p. 16 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 90 a. mf. 17 ó. 37 p. 15 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 100 a. mf. 19 ó. 41 p. 50 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 110 a. mf. 21 ó. 46 p. 5 mp. A. W. Sinclair 1881-ben. 120 a. mf. 23 ó. 53 p. 3 mp. A. W. Sinclair 1881-ben.

Gyaloglási eredmények kisebb távra: 68·5 m. $12\frac{1}{4}$ mp. F. T. Motts 1878. ápr. 18-án New-Yorkban. 268 m. $57\frac{1}{2}$ mp. G. D. Phillips 1878. szept. 21-én Jersey-City. 292·5 m. 1 p. $8\frac{2}{5}$ mp. 603 m. 2 p. $19\frac{1}{2}$ mp. E. P. Murray 1874. Londonban. 804 m. 3 p. $2\frac{1}{5}$ mp. E. P. Murray 1883. okt. 22-én. 1006 m. 4 p. 4 mp. E. P. Murray 1883. Amerikában.

A pozsonyi tornaegyesület 5. évi működése.

(Titkari jelentés.)

Minél nagyobb haladást tüntet fel az emberiség a szellemi téren, minél kényelmesebbé teszik a különféle találmányok az életmódot és a műveltség nagyobb foka nagyobb szellemi munkásságot követel a mai társadalom polgárától: annál szükségesebb, hogy testünket is a rohamos szellemi mívelésnek megfelelőleg, vele lépést tartva, összhangzóan fejlesszük. A túlfeszített szellemi munkálkodás a testizmok teljesen hiányos vagy egyoldalú foglalkoztatása mellett, a hivatal- vagy hivatásszerű, csakis álló vagy ülő helyzetben zárt sőt rossz levegőjű helyen való foglalkozás változatos testmozgás nélkül ugyanis előbb-utóbb megboszulja magát a testen a betegségek azon különböző alakjaiban, melyek idő előtt megtámadják az érzéki szerveket, a testgépezet egyes részeit; korábban áll be a testi gyengeség, az erőtlen öregség. A testi szervek pettyűdtsége a megromlott idegrendszer közvetítésével mindenesetre gyengítőleg fog hatni a lélekre is, míg az egészséges testben egészséges lélek lakozik; amint ezt már a legrégebb kor népei is állíták.

Ezen tapasztalati tényeken alapuló igazságokból önként következik, hogy a testet elsatnyulásától csak úgy óvhatjuk meg, ha a jelen társadalmi viszonyok által okozott testromboló hatások ellensúlyozásául testünket mesterséges uton fejlesztjük, ha testünket az izomerő minden oldalú fokozásával edzük. — E czélt legjobban „a testet fejlesztő, képző és épségben tartó rendszeres testgyakorlat” azaz tornászás által érthetjük el.

A tornászás szükségességét épugy az ó-, mint a legújabb kor minden művelt nemzete belátta és iparkodott és iparkodik minél általánossabbá tenni azt. Évről-évre több-több tornaegyesület alakult nemcsak Európában, hanem legújabbban a többi világrészekben is. Hogy nagy fontosságú tényezőt képez a tornászás a nevelés terén is legfényesebben igazolja azon tény, hogy napjainkban sehol sines valamire való intézet, hol a tornatanításra ne volna kötelező.

Hazánk a tornászás terén sem akart hátrább maradni a többi országok után; iskolai tornahelyiségekben és eddig 37 tornaegyesületben tornászunk.

A fentebb vázoltak és azon nemes czél által vezéreltetve, hogy a hazai tornászás előmozdításával nemzetünk fiaiban erősbitessék: 12 lelkes férfiú, élén Mossóczy István ural, szeretve tisztelt elnökünkkel, 1880. szeptember 30-án előleges értekezletre gyűlt össze e helyen, hogy Pozsonyban tornaegyesületet létesítsenek. Elvben megis alakult e napon! Az ideiglenes bizottság Mossóczy István id. elnöklete alatt kibocsátja az aláírási íveket, melyek alapján okt. 23-án alakuló közgyűlést hívott össze. A közgyűlés dr. Bugel Edmond korelnök vezetése mellett előbb megállapítja a beiratási díjat 2 frtban és a tagságdíjat havi 50 krban, azután titkos szavazás útján megválasztja a bizottságot, mely okt. 27-én tartott ülésében Mossóczy Istvánt kiáltá ki elnöknek. Ugyanezen napon elnök, dr. Zigárdy Aladár jegyző, Gottl Adolf és Hetényi Bódog tornatanító és dr. Hoffmann Frigyes urakból álló bizottság választatott meg az alapszabályok kidolgozására. — 1881. márczius. 7-én tartott választmányi ülésen a jegyző felolvassa az iskolaszékeknek — a népiskolai tornahelyiség átengedéseért hozzá benyújtott folyamodványra adott — választát, mely szerint az

egyesület használati díj fejében évenként 80 frtot fizet. Ugyanezen ülésen lettek az alapszabályok teljesen megállapítva és azoknak a magy. kir. belügyminiszteriumhoz való felterjesztése elhatározva. A miniszterileg megerősített és 1881. május 1-én kelt miniszteri rendelettel leküldött alapszabályok egyik példányát 1881. szeptember 6-án összehívott választmány átvévén, kimondta, hogy az egyleti tornászás tényleg szeptember 15-én veszi kezdetét. Ez időtáiban a beirt egyesületi tagok száma — amint a rendelkezésemre álló iratanyagból kivehettem, — 58 volt.

A pozsonyi tornaegyesület első évére vonatkozó ezen adatokat csakis azért soroltam elő, mert egyesületünk most élte át első quinqueniámát, most üli 5 éves fennállásának tünnepét. Ennek következtében nem tartom fölöslegesnek, ha titkári tisztem keretén túl terjeszkedve, egyesületünk 5 éves szerény működésének, szellemi és anyagi haladásának főbb mozzanatait jelezem annál is inkább, mert elmúlt évi egyesületi működéséről világosabb képet nyújthatók, ha azt az előbbi évekével hasonlítom össze.

A tagok száma: 1881. 58, 1882. 49, 1883. 46, 1884. 56, 1885. 65. 1885. évben az alapító tagok száma 2, a pártoló tagok száma 5, a rendes tagok száma 58, tiszteletbeli tag van 1. (Martinengó Nándor, városi tüzoltó parancsnok. Kilépett 11 tag, de helyébe az egyesületbe belépett 20 tag.)

A mi a működő tagok számát, a tornaterem látogatottságát illeti, sajnálattal kell kijelentennem, hogy erre nézve pontos feljegyzéseket nem találtam és magam is csak mult évi szeptember hó 15 től kezdtem a tagok számát kitüntető jegyzéket vezetni.

A működő tagok száma ingadozó volt: ősszel növekedett, a tél kezdetétől fogva pedig fogyott; folyó évi január hóban ugyanis 10 órában összesen 130 tag, s így átlag egy órában 13 tag tornászott.

Mindamellett azonban az egyesületi tornászás általánosságban noha sok kívánni valót hagy is hátra és a rendes tagok legalább egy harmada működhetnék tényleg, — kielégítőnek vehető, mivel, összehasonlítva az előbbi évek és a mult év tavaszán tornászok esékelyebb számával — inkább haladást mint visszaesést tüntet fel; az ősszel többször 3 csapatban is tornásztunk a szereken.

A tagok folytonos változásai idézte elő, hogy daczára a növekvő számuak és a nagyobb lendülésnek, a mult évben sem kirándulást sem díszornásztást nem rendezhetett az egyesület. *Kirándulás* az 5 éves cykusban csak egyszer volt: 1884. május 18-án Mária-völgybe, melyben 7 tag vett részt; *díszornásztást* szintén csak egyszer tartott az egyesület fenállása óta: 1882. évi márczius havában.

Örömmel kell constataínom a tény, hogy daczára a mult évben eszközölt, az eddigi évekenél tetemesebb kiadásnak, a pénztári állapot kedvezőbb eredményt tüntet fel az eddigieknél. (Itt következik a jelentésnek az egylet anyagi ügyért feltüntetendő kimutatása, de melyet lapunk szűk tere miatt nem közölhetünk. *Szerk.*)

A mult évi közgyűlés óta mai napig összesen 5 ülést tartott a választmány. Ezen választmányi ülések tárgyai nem kevésbé voltak fontosak, mint a megelőző évek alatt tarottaké. A választmány lényegesebb határozatai a következők:

(1885. III/14. ülésen.) 1. A pozsonyi tornaegyesület belép az országos tornaszövetségbe.

2. Matolay Elek, a magyar tornászás létrehozója síremlékére 5 frtot küld az egyesületi pénztárból.

3. A pozsonyi tornaegyesület részt vesz az országos tornaünnepélyen és az országos tornaszövetség alakuló közgyűlésére képviselőkül Andrejzó Tivadar és Gottl Adolf tagokat jelöli ki.

(IV/23. ülésen.) 4. Értesíti a tagokat a „Budapesti Tornaegylet“ vendégszerető meghívásáról az országos kiállítás tartama alatt.

5. Halbauer Miksa egyesületi és választmányi tag és előtornásznak Triesztbe távozása alkalmával búcsúestélyt rendez, ajándékban részesíti és számára bizonyítványt állítat ki a titkárral.

(IX/19. ülésen.) 6. Felhívást intéz a tagokhoz a tornászásban való nagyobb buzgalom kifejtésére.

7. A nagyobb hátralékban levő tagok kitiltásáról szóló alapszabály értelmében utasítást ad a pénztárnoknak.

(XI/7. ülésen.) 8. A jegyzőkönyvek egy e czélra veendő könyvbe irassanak, és az iratok rendezése czéljából *iktató könyvet* kell venni.

9. Kilépett és újra belépni szándékozó volt tagok a beiratási díját újra fizessék.

10. Gottl Adolf tornatanitót akadályoztatása esetében a művelésben Andrejzó Tivadar esetleg Tichy Tivadar előtornászok helyettesítik.

11. Gottl tornatanitónak a *disztornászás* megtartására vonatkozó indítványát megvitatja és a disztornászásra általános intézkedéseket állapít meg.

Andrejzó Tivadar,
egyleti titkár.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Az „Achilles Egylet“ versenybizottsága által 1886. április hó 26-án rendezendő országúti versenyek sorrendje.

I. *Távgyaloglás Budapestről Gödöllőre és vissza.* Nyílt verseny. Távolság 48,208 méter. *Díjak:* elsőnek ezüst-érem és tisztelet-ajándék, másodiknak bronz-érem és tisztelet-ajándék. Indulás 1886. év április 26-án: Klemenstől déli 12 órakor.)

II. *Versenygyaloglás Gödöllőről Budapestre.* Távolság 24,104 méter. Nyílt verseny. *Díjak:* elsőnek ezüst-érem és tisztelet-ajándék, másodiknak bronz-érem. (Indulás Gödöllőről délután 4 órakor.)

III. *Nemzetközi nagy vasparipa-verseny.* Budapestről Gödöllőre és vissza. Távolság 48,208 méter. *Díjak:* elsőnek ezüst-érem és tisztelet-ajándék, másodiknak bronz-érem. Nyílt verseny. (Klemenstől indítás délután 3 óra 30 p.)

IV. *Háromkerék-verseny.* Gödöllőről Budapestre. Nyílt verseny. Távolság 24,104 m. *Díjak:* elsőnek ezüst-érem és tiszteletajándék, másodiknak bronz-érem. (Indulás Gödöllőről délután 5 órakor.) Nevezési zárlat április 21-én. Jelentkezéseket elfogad Vermes Lajos a versenybizottság titkára (Budapest, üllői-út 7. sz.) A viadal bármilyen rossz időben is megtartatik. (Lásd az 1885-ik évi május 10-iki prop.)

Kelt Budapestben, 1886. febr. 15-én az „Achilles egylet“ választmányi üléséből.

Ifj. Rémy Róbert, *Ledényi Elemér,*
az osztrák bajnoki arany-érem tulajd., a versenybírótság elnöke,
a vers. bizottság elnöke.

A „Budapesti Torna-Club“ f. hó 9-én a Nemzeti Torna-egylet vendége volt. Az egyenruházatuk, mint tornászati képzettségük kifogás nélküli.

A „Budapesti kerékpár- (Bicycle) egyesület“

ez idei első ünnepélyét febr. 19-én tartotta meg. Ez alkalommal a Szikszay-fele éttermekben társas vacsora volt, az egyleti ivókört felavatásával. Megemlíthetjük a körtre vonatkozólag, hogy Jungfer remekelt és az országos kiállításon dicséretre érdemesített. A „B. K. E.“-nek tiszteletük jeléül Günther Károly, Kosztovich László, Rossi Nándor és Zuschmann János vásárolták meg.

Az „Achilles-Egylet“ 1886. febr. hó 25-én értekezletet tartott, mely alkalommal Faltys Hugó, Móser Sándor, Mondok József, Ifj. Rémy Róbert bajnok és Vermes Lajos lettek kiküldve a közgyűlési előintézkedések megtételére.

A „Budapesti Torna-Club“ márcz. 21-én (vasárnap) délután fél 5 órakor a club tornahelyén (V. ker. Markó-utca, főreáltanoda) első rendes közgyűlését tartja. Napirend: 1. a gyűlés megnyitása az ideigl. alelnök által; 2. az elnök végleges megválasztása; 3. a választmány jelentése a club eddigi működéséről, a vagyonkimutatás és a pénztárvizsgálási bizottság jelentésének előterjesztése; 4. az alelnök, 10 választmányi- és 5 póttag megválasztása. 5. az alapszabályok felolvasása tudomásvétel végett; 6. netáni indítványok. — A közgyűlés után a tornahelyen *disztornászás* fog megtartatni, melyre a t. cz. tagok tisztelettel hivatnak meg. Belépésre a tagsági jegy jogosít, belépti jegyek nem clubtagok (hölgyek is) számára a jegyzőnél minden kedd, csütörtök és szombaton a rendes torna-órák alatt kaphatók. — A disztorna után a Holzwarth (Frohner) szálloda nagy termében *bankett* fog megtartatni, melyhez a jegyek (egy teríték 2 frt) szintén a jegyzőnél kaphatók. Budapest, 1886. márczius 2-án *Brooser Mór,* ideiglenes jegyző. *Goll János,* ideigl. elnök helyettes.

Jó korcsolyázók a ligeti jégen. A férfiak közt minden kétséget kizárólag a legkitünőbb korcsolyázó Földváry Tibor, kinek művészi gyakorlatai a világ most élő legjelesebb korcsolyázójának, Curtisnek gyakorlataival vetekednek. Amit az amerikai korcsolyaművész mutatott, Földváry mind utána csinálta több-kevesebb gyakorlattal. Sőt Földvárynak több oly összetett gyakorlata van, melyet igen ügyesen maga állított egybe. — Esterházy Mihály gróf az idei télen igen sokat tanult az amerikai Cartistól, és kifogástalan korcsolyázónak mondhatjuk. Különösen a két lábón való iverésben tűnik ki. — Mr. Hurst nálunk lakó angolt is méltó dicsérettel említhetjük fel s mellette még a következő legjelesebb korcsolyázókat: Dr. Puskáriu Emil, Jezovics Kornél, Ehrlich János, Cserny Lajos, Molnár Viktor, Székely Ádám, Bajkay József, Bogdán Ferencz, stb.

A magyar velocipéd-club iránti érdeklődés felsőbb körökben is terjed. Újlag rendes tagokul beléptek: gróf Széchényi Béla, Ledényi Elemér, ifj. Lehoczky János; pártoló tagoknak: ifj. Ráth Károly, Lyubibratics Jenő, Kerék Dezső és Ilés, Fülöpp Gyula, Szabó Döme. Igen csinosnak ígérkező hivatalos kirándulás lesz Salgó-Tarjánba a húsvéti ünnepek alatt. A fogadtatással már most készülődnek.

Nagy Gyula, id. titkár.

Versenylovaglás volt Jászberény és Jákó-Halma között f. hó 6-án. Az első díjat *Kükemezey Arpád* jelesen ösmert viadorunk nyerte el. Kivüle említést érdemelnek Deresényi Miklós, Buday Dezső, Kerek es Endre, br. Podmaniczky Endre.

Kiadóhivatal:

Budapest, IV. Váci-utca 2.
Aigner Lajos könyvke-
reskedése.

Előfizetési díj:

Negyedévre 2 frt.
Félévre 4 frt.
Egész évre 8 frt.

Egyes szám 20 kr.

Hirdetések díja: két hasábos
petit sorért 25 kr.

HERKULES

TESTGYAKORLATI KÖZLÖNY

SZERKESZTIK

PORZSOLT JENŐ PORZSOLT KÁLMÁN

KIADJA AIGNER LAJOS.

Szerkesztőség:

Budapest, IV. ker., Belváros
Lipót-utca 50. szám.

Kéziratokat vissza nem
küldünk.

Bérmentetlen leveleket nem
fogadunk el.

Tartalom: A testgyakorlati oktatásra vonatkozó magyar törvények és ministeri rendeletek. — Az egyetemi ifjúság testgyakorlása. (Porzsolt Kálmán.) — Az üdvözlés a tanítványnál. [Két képpel.] — Különfélék.

A testgyakorlati oktatásra vonatkozó magyar törvények és ministeri rendeletek.

Testgyakorlati oktatásunk rendszeréről világos képet szándékozván nyújtani, összeállítottam mindazon érvényben lévő törvények, ministeri rendeletek, tantervek, utasítások és szabályzatok gyűjteményét, a melyek Magyarországon hozattak és kiadattak. Hasznos szolgálatot vélttem ez által tenni nem csak a testgyakorlati oktatással foglalkozó tanférfinak, ki itt együtt találva minden szakjára vonatkozó utasítást, az oktatás gyakorlatában tudja magát mihez tartani, — de szolgálatot vélttem abban az irányban is tenni, hogy e gyűjtemény áttekintése után laikus és szakember egyaránt könnyen megítélhetik, hogy mit kell még javítani és pótolni nálunk.

Megjegyzem még, hogy a gyűjtemény a magyar testgyakorlati oktatás kezdetétől 1868-tól 1886-ig terjed.

Testgyakorlás a népiskolákban.

(Az 1868-ik évi XXXVIII-ik törvényezikk.)

„11. §. A hitfelekezetek által fenntartott népiskolákban a tantárgyak a következők: k.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatra.“

„55. §. A községi elemi népiskolában köteles tantárgyak: n.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

„64. §. A községi felső népiskolák tantárgyai: a) fiuk számára: l.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

„74. §. A községi polgári iskolák tantárgyai: s.) test- és fegyvergyakorlat.“

A 80-ik §. megszabja, hogy az állam által fenntartott népoktatási tanintézetekre is kötelezők a fentebbi §-ok.

(A vall. és közokt. minister által 1877. aug. 26-án 21,678. szám alatt kiadott tanterv a testgyakorlásról a következőleg szól:

„A testgyakorlásban, még a több tanítóval bíró iskolákban is, együtt gyakorlandó több osztály; még

pedig külön csoportban egyesítendő az I., II. és III., ismét külön csoportban a IV., V. és VI. osztályok és ismét külön csoportban az ismétlő iskola növendékei.

A tantárgy csoportonként következőleg osztandó fel:

Az I., II. és III. osztály csoportja gyakoroltatik:

a) A *rendgyakorlatokban*, nevezetesen a rendsorok képzésében, a nyílt és zárt sorokban való mozgásban.

A nyílt és zárt sorok mozgás közbeni alakításában; a soroknak item szerinti menetésében és futtatásában.

b) A *szabadgyakorlatokban*, nevezetesen a tagoknak és a testtörzsnek állás, menés és ugrás közben való meghajtásában, nyújtásában és hintázásában.

c) Az *ugrásban*, a felfelé és hosszúra ugrásban, ügyelve a test jobb és bal oldalának egyenletes ki-
képzésére.

A hol a körülmények engedik, toldható még ezekhez *néhány játék*, p. o. a kurta és hosszú kötélben való hintázási gyakorlatok.

A IV., V. és VI. osztály csoportja gyakoroltatik:

a) A *rendgyakorlatokból* a sorok mozgásának többféleségét fejtik ki; a menés, futás nehezebb nemei mellett gyakorolják a sorkanyarodásokat s a sormozdulatok különféle nemeit.

b) A *szabadgyakorlatokat* tovább fejtik.

c) A felfelé és hosszában *ugrásban* tökéletesítik magukat.

E fokon és a mint a körülmények engedik, gyakorolják magukat némely játékokban, p. o. mászásban, kapaszkodásban, lengésben, emelkedés és függésben stb.“

Testgyakorlás a nem magyar ajkú elemi népiskolában.

A nem magyar ajkú elemi népiskolák számára 1879. jun. 29-én kiadott tantervben a testgyakorlásra nézve szöszertint ugyanazon utasítás foglaltatik, a mi a magyar ajkú elemi népiskolák számára 1877. aug. 26-án kiadott tantervben van.

A testgyakorlás a volt határőrvidék területén lévő népiskolákban.

(Szabályrendelet a volt határőrvidék területén lévő népiskolák ügyeiről. Kiadta a vall. és közokt. minister, s jóváhagyta a király Ő Felsége 1877. okt. 16-án.)

„19. §. Minden iskolaház a testgyakorlatra megkívántató térrel ellátandó.“

„23. §. Minden elemi iskolánál a következő tantárgyak adandók elő: n.) testgyakorlat fiuk számára, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

„41. §. A felső iskola tantárgyai: l.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

„48. §. A polgári iskola tantárgyai: s.) test- és fegyvergyakorlat.“

Testgyakorlás a gazdasági szaktanítással egybekapcsolt felső népiskolákban.

(Az 1882. aug. 16-án kiadott ministeri tanterv a gazdasági szaktanítással egybekapcsolt felső népiskolák rendes tantárgyai sorában olvasható): „Testgyakorlás, főleg katonai gyakorlatok.“

(A tantervben ezen kívül csak a következő utasítás olvasható a testgyakorlásra nézve):

„Hetenként 2 órán.

Az elemi iskolában megkezdett szabad-, rend- és sorgyakorlatok ez utóbbiak alkalmazva a katonai gyakorlatokra; fegyvergyakorlatok pálczákkal.“

Testgyakorlás az ipari tanműhelylyel egybekapcsolt felső népiskolákban.

Az 1882. aug. 16-án kiadott tantervben a testgyakorlásra nézve ugyanazon utasítás foglaltatik, mint a gazdasági szakoktatással egybekapcsolt felső népiskolák tantervében.

Testgyakorlás a polgári iskolákban.

(Tanterv a polgári iskolák számára. Kiadta a vall. és közokt. minister 1879. szept. 12 én.)

„Test- és fegyvergyakorlatok.

A polgári iskola növendékei a test- és fegyvergyakorlatok tanulására két csoportra osztandók. Az első csoportba sorozandó az I., II. és III. osztály, a második csoportba a IV., V. és VI. osztály növendékei.

Tanulnak minden csoportban hetenként egy-egy órán.

I., II. és III. csoport együtt, hetenként 1 órán.

a) Rendgyakorlatokban, a sorok mozgásának többféleségét kifejtik, a menés, futás nehezebb nemei mellett gyakorolják a sorfordulatokat, sorkanyarodásokat és a sorok mozdulatának, összeállításának és kifejlésének különféle nemeit.

b) A szabadgyakorlatok különféle nemeit stb.

IV., V. és VI. osztály együtt hetenként 1 órán.

A fennebbieken kívül gyakoroltatnak a tisztán katonai test- és fegyvergyakorlatokban.“

Testgyakorlás a tanítóképezdékben.

(Az 1868-ik évi XXXVIII-ik törvényezikk.)

„88. §. A tanítóképezdék kötelezett tantárgyai p.) testgyakorlat tanítása.“

(Tanterv a m. k. áll. elemi tanítóképezdék számára. Kiadta a vall. és közokt. minister 1882. febr. 6-án.)

„Testgyakorlás.

Cél: A testi erő edzése és azon jártasság elsajátítása, hogy a növendékek a tornázást tudják helyesen tanítani.

I. és II. osztály. Hetenként 2—2 órán.

a) A rendgyakorlatokból tanulják a katonai nyílt és zárt sorok képzését, ezeknek menés közben való fölbontását, átalakítását, a sorfordulatokat, sorkanyarulatokat, a sorok mozdulatának, összeállításának és kifejlésének különböző nemeit.

b) A szabadgyakorlatokból: az állások és menetek különféle nemeit és módjait, továbbá fej, kar, kéz, váll, törzs, csipő és láb, egyszerű és összetett

gyakorlatait szökkenéssel, futással, ugrással, fordulattal, fekvésben és társulva.

c) A katonai és fegyvergyakorlatoktól különböző menetek és fejlődések, rendoszlop alakítások és fegyverfogások (botokkal.)

d) A szegyműgyakorlatokból: A könnyebb függő- és támgyakorlatok.

III. és IV. osztály. Hetenként 2—2 órán.

a) Összetett szabad- és rendgyakorlatok.

b) A népiskolai tanítás tárgyának részletes feldolgozása, módszertani utasításokkal. Tornatanítási tervezetek készítése.

c) A testgyakorló terek berendezésének módja, a szükséges eszközök elkészítésére és használatára vonatkozó részletes utasításokkal.“

Az állami tanítóképezdék tornamestereinek korpótléka.

(Szabályrendelet az állami tanító- és tanítóképezdék tanárai stb. ötödik évi pótléka megállapításáról. Kiadta a vall. és közokt. minister 1880. decz. 15-én.)

„1. §. Az állami tanító- és tanítónő-képezdei tornamesterek stb. ötödik évi pótlékokban részesíttetnek.

„17. §. A 1. §-ban megnevezett tornatanítók ötödéves pótléka huszonöt évig bezárólag öt évről öt évre fizetésüknek 10%-tőljában állapítatik meg.

Testgyakorlás a középiskolákban.

(Az 1883. évi XXX. törvényezikk.)

„3. §. A gymnasiumi oktatás rendes tantárgyai: p.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

„4. §. A reáliskolák rendes tantárgyai: . . . q.) testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.“

(A reáliskolák tanterve. Kiadta a vall. és közokt. minister 1884-ik évi 15446. számú rendeletével.)

Tornázás.

Cél: Rendszeres gyakorlatok által az ifjúság testi erejének, ügyességének fejlesztése és egészségének fentartása.

A tananyag felosztása.

I.—IV. osztály, hetenként 2—2 óra. A tanítás az osztály tornázás rendszere szerint vezetendő.

A) Rendgyakorlatok: a) katonai rendgyakorlatok a m. kir. honvédségi „gyakorlati szabályzat“ szerint: sorfelállítás, igazodás, fedezés, fordulatok, helyben és járás közben, rendek és kettős rendekbe fejlődés, kanyarodás.

b) tornázás: rendgyakorlatok, sornytások, mellé-, elé és mögé-sorakoztatás, körzések, kör, szög, csiga, kigyó és ellenvonulások, kanyarodások ($\frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ és a közép körül).

B) Szabadgyakorlások: 1. Az állások (kivéve a vívó állást) és a fekvések. 2. A tag-szabadgyakorlatokból az egyszerű és könnyebb összetett mozgások. E gyakorlatok könnyű kézi szerekkel is végzendők (fabot, rúd és súlyzók), 3. tovább haladási gyakorlatok: a járások (különös tekintettel a katonai járásra) műjárások, futás, (fokozatosan 5—10 percig) és egy-

szerű szökdelések; 4. a birkózási gyakorlatokból: az előkészítő birkózás és végre 5. társas szabadgyakorlatok kettesével és hármasával.

C. Szergyakorlatok: Magas- és távolugrás, mélyugrás (egy test magasságnyról). Rohamugrás, lengő kötélugrások, bakugrás (III. és IV. oszt.) vegyes ugrások, a kápákkal ellátott támaszfán. Mászás függélyes és rézsutos póznán, kötélen és árbóczon. Gyakorlatok függésben a rézsutos és vízszintes létrán, fokos árbóczon fel- és lemenésben, alacsony nyújtón vegyes függésben és támaszban, korláton csak feszítő támaszban és függésben, gyűrűhintán függésben.

D. Játékek: Labdázás, farkas és bárány, körfutás, szökdelőkör stb.

V—VIII. osztály, hetenként 2—2 óra. A tanítás csapatokban (erő és ügyesség szerint beosztva) történik. A csapatvezetők hetenként egyszer külön képeztetnek.

A. Rendgyakorlatok: a) A katonai rendgyakorlatokból a szakasz felállítása és egyszerű mozdulatai gyors lépés és futás közben is gyakorlandó. (L. gyak. szab. II. fej.) b) A tornázási rendgyakorlatokból az I—IV. osztályban felsorolt rendgyakorlatok lehető változatos összetételei, melyek mint felvonulások a sorost alkítására s különösen a szabadgyakorlatok kivitelére alkalmasak.

B. Szabadgyakorlatok: 1. Állások és taggyakorlatok különféle összetételekben, szigorú tekintettel a plastikai alakzatokra, a gyors mozgásra, és nehezebb kézi szerek használata által az izmok fokozott működésére. (A kézi szerek: súlyzók, vasbot, buzogány) 2. A tovább haladási gyakorlatok összekötve taggyakorlatokkal egymástán és egyidőben, kitaró futás 15 percig, gyorsfutás 125 méter távolságra gyakorlandó. Szökdelések állaseserével és kargyakorlatokkal. 3. A szabad birkózás különféle nemei. 4. Társas gyakorlatok: gulák, csoportozatok.

C. Szergyakorlatok: Magas- és távolugrás (szilárd akadályokon is át, kéziszerekkel is). Mélyugrás állásból és függésből (1½—2 test magasságnyról). Rohamugrás (a deszka 60 fokig emelhető.) Rúdugrás, bak és lóugrások. A mászás nehezebb nemei, kitaró mászás. Gyakorlatok a rézsutos és vízszintes létrán (a felső oldalán is). Magas nyújtón az alapgyakorlatok, alacsony nyújtón alugrások. Korláton nyíktámaszbau is, gyűrűhintán függésben és támaszban.

Kivánatosak az ugró asztalon és rugó deszkán való gyakorlatok, továbbá a gerely- és kődobás, a súlyemelés és korong- (discus) vetés.

D. Kirándulások alkalmával a labdázás, kitaró járás, lovagjátékok és a természeti akadályok legyőzése, különösen gyakorlandó.

(Ugyane tantervi utasítás vonatkozik a gymnasiumok testgyakorlati oktatására is.)

Középtiskolai tanulók az atletikai versenyeken.

(A vall.- és közokt. minister a fővárosi tankerületi kir. főigazgatósághoz a következő rendeletet intézte:)

„Értesültem arról, hogy a „Magyar Athletikai Club“ a jelen év tavaszán és őszén rendezendő versenyein való részvételre a középiskolai tanuló ifjúságot is felhívta. Nem látván e gyakorlatokban kellő felügyelet mellett egészségi és fegyelmi szempontból

veszélyt, nincs szándékom a középiskolai tanulókat ezektől elzárni. A felügyeletet és az azzal járó felelősséget legcélszerűbbnek találom azonban a szülőkre ruházni. Felhívom ennél fogva, hogy tudósítsa a tanterületéhez tartozó középiskolák igazgatóit, hogy csak azon tanulóknak adjanak engedélyt a „Magyar Athletikai Club“ versenyein való részvételre, kik szüleiknek a részvétel iránti írásbeli kívánságát fölmutatni fogják.

Budapest, 1885. márcz. 25.

A minister meghagyásából:

Dr. Klamarik János,
min. osztálytanácsos.

Testgyakorló tér és testgyakorlati eszközök.

(Utasítás a polgári községi iskolaszékek számára az 1868. XXXVIII. és az 1876. XXVIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. Kiadta a vall. és közokt. minister 1876. szept. 2.)

„12. §. Az iskolaszék gondoskodik, hogy a községi előjáróság az iskolának a gyerekek létszámához mért nagyságú testgyakorló tért adjon. — Az iskolaszék azután a testgyakorlathoz kellő készülékeket, a tanítóval együtt beszerzi.“

(Utasítás az állami népoktatási tanintézetek gondnoksága számára az 1868. XXXVIII. s az 1876. XXVIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. Kiadta a vall. és közokt. minister 1876. szept. 2.)

„5. §. Az állami iskolai gondnokság az állami iskola elhelyezésére szükséges épületeket, iskolai kertnek és tornahelyiségnek való tért, esetleg épületet a tanfelügyelő közbenjöttével kieszközli, átveszi és az állam nevére telekkönyvezeti.“

„10. §. Az iskolának föl kell szerelve lenni a kellő taneszközökkel. Elengedhetetlen taneszközök: A gazdaság gyakorlásához bekerített kert. E kertben a viszonyokhoz képest jól fölszerelt testgyakorló tér.“

(Utasítás a polgári községek számára az 1868. XXXVIII. és 1876. XXVIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. Kiadta a vall. és közokt. minister 1876. szept. 2-án.)

„13. §. 10. és 11. pont: Minthogy a törvény a testgyakorlatot minden népiskolában köteles tantárgyul rendeli, e czélra a község mindenesetre törekszik az iskolának a gyermekek létszámához mért nagyságú testgyakorló tért adni.

S oly helyeken is, hol a közoktatásügyi minister állami iskolát állít fel, a község, a mennyire anyagi ereje megengedi, köteles testgyakorló tért adni.“

A tanfelügyelők és a testgyakorlás.

(Utasítás a népnevelési tanfelügyelők számára az 1868. XXXVIII. s az 1876. XXVIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. Kiadta a vall. és közokt. minister 1876. szept. 2-án.)

„28. §. A tanfelügyelő gondoskodik, hogy a községi iskola számára a község a testgyakorló tért kiadja.“

„35. §. A tanfelügyelő az állami iskola részére tornahelyiségnek való tért eszközöl ki, vagy ha ezt ingyen nem kapná meg, tért szemeltet ki, me-

lyet a lehető legmérsékeltőbb áron lehessen az állam részére megszerezni.“

„36. §. A tanfelügyelő megbizsa és utasítja az állami iskolai gondnokságot, hogy . . . az állami iskolai tornanelyiségnek berendezésére készíttessen javaslatot.“

„42. §. A tanfelügyelő különösen ügyel, hogy a községi és állami iskolai tanító tudja-e tanítani . . . a testgyakorlást?“

„63. §. A tanfelügyelő felügyel arra, hogy . . . van-e a hitfelekezeti népiskoláknak testgyakorló helye s gyakoroltatnak-e a növendékek?“

A testgyakorlás a népoktatási statistikában.

(Utasítás a tanfelügyelők számára a népoktatási állapot statistikájáról. Kiadta a vall. és közokt. minister 1880. júl. 11-én.)

„7. §. Az iskola kiegészítő alkatrészei közé számitatik a . . . tornatér.

Tornatérnek veendő az iskola udvarán vagy attól elválasztva testgyakorlati célokra megfelelő nagysággal bíró elegendített terület, akár van fölszerelve, akár nincs.

A népoktatási állapotról szóló rovatos táblák szerkesztésénél . . . annyi faiskola számitatik, a hány iskola által az tényleg használtatik, ha mindjárt egy telek több általhasználtatik is. Hasonló eljárás követendő a tornatérre nézve is.

A taneszközök fölszámításánál darabonként vétetnek számba . . . a tornaszerek.“

„12. §. A pótjelentés kiterjesztendő arra nézve, hogy . . . hány iskolában volt a tanítási eredmény 1 (jeles), 2 (jó), 3 (csekély) fokozatú a . . . 14. testgyakorlatból.“

Fölmentés a testgyakorlás alól.

(Szabályzat a testgyakorlás tanulása alól való felmentés ügyében. Az 1883. XXX. törvényezikk 5. §-ához. Kiadta a vall. és közokt. minister 1885. évi 44,870. sz. a. kelt rendeletével.)

„Az adminisztrációban a fölős munka mellözése s az ügymenet egyszerűsítése és gyorsítása tekintetéből a vallás- és közoktatásügyi minister a rendelkezése és vezetése alatt álló középiskolákban a testgyakorlás tanulása alól való fölmentés jogát, melyet az 1883. évi XXX. t. cz. 5. §. a vallás- és közoktatás ministernek tartott föl, a középiskolai igazgatókra, illetőleg a tankerületi igazgatókra ruházza, kik e jogot a minister nevében fogják gyakorolni. Az írásban adandó fölmentésnél e szavakkal vezetendő be: „a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister 1885. évi 44,870. sz. a. kelt rendeletével nyert felhatalmazás alapján . . .“ A fölmentés egyelví és egyöntetű gyakorlására a következő utasítás irányadó: 1. A fölmentés csak a szülő vagy helyettes kérelmére történhetik meg. 2. A szembeötöló testi hibáknál, de csakis a következőknél: sántaság, púposság, a felmentést és pedig az egész évre a középiskolai igazgató maga adhatja meg szóbeli kérelemre s minden orvosi bizonyítvány követelése nélkül. 3. Múló testi bajoknál és betegségeknel egy fél évnél kisebb időtartamra szintén az igazgató adja meg a fölmentést, de csak orvosi bizonyítvány alapján, melyben jelezve kell lenni a betegségnek s annak is, hogy a fölmentés szükséges és mennyi időre adandó meg. 4. Egyéb bajoknál és betegségeknel az év hosszabb

részére, vagy az egész tanévre szóló fölmentés megadására a tank. főigazgató hatalmaztatik fel, kihez az illető középisk. igazgató útján kell folyamodni. A folyamodványhoz a fönnbibihez hasonló szerkezetű orvosi bizonyítvány melléklendő. 5. Ha a tanintézetnek van rendes orvosa, ettől kiállított igazolvány, különben hivatalos pecséttel ellátott hatósági orvosi bizonyítvány követelendő. Egy negyed évnél rövidebb időre, különösen negyedévi kiállott betegség után szükségelt időtlen céljából, a tanintézeti igazgató magán háziorvos bizonyítványára is megadhatja a fölmentést. 6. A testgyakorlásnál az orvosi bizonyítvány alapján részleges fölmentések is lehet helye, például a nyújtón való gyakorlatoktól, az ugró gyakorlatoktól. 7. Az igazgató elutasító határozata ellen netalán beadott felfolyamodványok az igazgató véleményével a tankerületi főigazgatóhoz, a főigazgató elutasító határozata ellen beadott felfolyamodványok pedig ugyan ennek véleményével a vallás- és közokt. ministerhez terjesztendők fel. 8. A mennyire lehetséges, a főigazgatóhoz intézett felfolyamodványok az intézeti igazgató által mind együtt küldendők fel és pedig az év elején szeptember 30-ig, mely időpontra a tanulók jól eleve figyelmeztetendők. Ha a fölmentés szükség év közben áll be, a kérelem elfogadása és tárgyalása ekkor sem tagadható meg.

Hogy egyrészt a fölmentéseket ellen lehessen őrizni, másrészt egészségügyi szempontból tanulmányt tenni, kötelesek az igazgatók a lefolyt tanévben a tanintézetüknel fölmentett tanulók jegyzékét minden tanév végén július 30-ig a tank. főigazgató útján a közoktatásügyi ministerhez beküldeni. E jegyzékben az osztályonként a 2. rovatba oda igtatandó, mely tárgyakból mentetett fel az illető tanuló; a 3. rovatba, mennyi időre; a 4-dikbe, mely testi baj, vagy betegség miatt.“

Testgyakorlati irodalom.

(A vall.- és közokt. minister a tankerületi kir. főigazgatókhoz és kir. tanfelügyelőkhez a következő rendeletet intézte 47,020. szám alatt:)

„A „Herkules“ című testgyakorlati hetilap, szerkesztik Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán, háromnegyedévi fennállása után olyannak bizonyult, mely a maga nemében szakirodalmunkban hézagot pótol, ennél fogva terjedése kívánatos.

Felhivom tehát ezimet, hogy hatáskörében az iskoláknak s azok előjáróinak ajánlja a szaklap megrendelését. Az állami és államilag segélyezett iskolák megrendelhetik költségvetésükből. A felekezeti iskoláknak ajánlani lehet a megrendelést.

Kiterjed e jól szerkesztett szaklap első helyen a tornázásra, azután a koresolyázás, csónakázás, vívás és velocipédezés köreire. A lap kiadója Aigner Lajos budapesti könyvkereskedő; hozzá kell intézni a megrendeléseket. (Ára negyedévre 2 frt, félévre 4 frt, egész évre 8 frt.)

Budapesten, 1884. deczember hó 17-én.

Trefort s. k.“

Tornatanitók képzése és vizsgálati rendje.

(A vall.- és közokt. minister rendelete. 1871. júl. 5-én. — 11,913. sz.)

„A nemzeti tornaegyletnél tartatni szokott tornatanító képző tanfolyamok tanrende.

a) A rendes tanfolyam.

A rendes tanfolyam évenként november hó 1-jén kezdődik és 6 hónapig tart.

Tantárgyak.

1. A tornázás története s alapfogalmai és a tornatanítás főelvei. Mellékesen a különféle tornarendszerek ismertetése. — Előadatik a tanfolyam első felében; hetenként két előadás, összesen mintegy 15 óra.

2. Boncztan, élettan s életrendtan, a mennyiben a tornázás kezelésével kapcsolatban vannak. Előadatik a tanfolyam első felében; hetenként 2—3 előadás, összesen mintegy 20 óra.

3. A tornatanítás elmélete és módszere. Mellékesen a tornahelyek felszerelése és a tornaszerek készítés módja. — Előadatik a tanfolyam harmadik havának elejétől kezdve végig, hetenként 2 óra.

4. Tornagyakorlatok a saját testi ügyesség elsajátítása céljából. Az egész tanfolyamon át, hetenként 3 óra.

5. Közvetlen bevezetés a tornatanítás kezelésébe. — Előadatik a tornanövendékek óráin, a tanfolyam második felén át, hetenként 1—2 órán.

Felvételi feltételek.

1. Kiállott érettségi vizsga, vagy tanítói oklevél. Ezen szabálytól különös esetekben az állandó tornatanító vizsgáló-bizottság eltérhet.

2. Tornázásra alkalmas ép test. — A felvettek tandíjját s vizsgálati díjat nem fizetnek. Tartoznak minden tanórát látogatni, háromszori igazolatlan kimaradás esetén kizárattván.

Nyilvános vizsgálat

a tanfolyam elvégezte után tartatik az alább leírt módon, s az azt kiállók torna tanítói oklevéllel láttatnak el.

Jegyzet: A rendes tanfolyam tanórái úgy rendeztetnek be, hogy azokat oly egyének is látogathassák, kik valamely más nyilvános intézetnek is tanulói.

b) A póttanfolyam.

A póttanfolyam minden évnek augusztus és szeptember hónapjaiban összesen 8 hétig tartatik.

Tantárgyak ugyanazok, mint a rendes tanfolyamban és pedig:

1. A tornázás története stb. 12 előadás augusztusban.

2. Boncztan stb. 12 előadás augusztusban.

3. Elmélet stb. az egész tanfolyamon át, hetenként 2 óra.

4. Tornagyakorlatok stb. az egész tanfolyamon át, hetenként 3 óra.

5. Közvetlen bevezetés stb. szeptember hónapon át, hetenként 3 óra.

Felvételi feltételek.

1. A póttanfolyamra felvétetnek azok, kik a rendes tanfolyamnál megkivánt feltételeknek megfelelnek s azonkívül: a) mint tornatanítók tetteleg alkalmazva vagy ilyenekül a vizsga letételének feltétele alatt kinevezve vagy megválasztva vannak, vagy b) már nevezetes tornázási ügyességgel bírnak, s mint tornatanítók vagy legalább mint előtornászok huzamosabb idő óta alkalmazva voltak.

2. Felvétetnek mindazok, kik e póttanfolyam

hallgatására a nagymélt. m. k. vallás- és közoktatási ministerium által küldetnek.

Tandij s vizsgadíj nem fizettetik. A hallgatók kötelesek a szorgalmas látogatásra háromszori igazolatlan elmaradás folytáni kizárattás terhe alatt s a tanfolyam végén vizsgálatra bocsátattnak.

A tornatanítószágra képesítő vizsgálatok.

1. Az állandó vizsgálati bizottságból a vizsgánál legalább 3 tag jelenléte szükséges, és az elnök jelen nem létében a többi tagok valamelyike is elnökölhet.

2. A vizsgálatoknál a nagymélt. m. kir. vallás- és közoktatási ministerium küldötté is mint ellenőrző jelen van, s ennek beleegyezése nélkül képesítő oklevél ki nem adathatik.

3. A vizsgálati tárgyak, melyek az oklevélben külön kiténtetvék:

I. A tornázás története s alapfogalmai.

II. Boncztan, élettan s életrendtan.

III. A tornatanítás elmélete. — Ezen három tárgyból a jelölt legalább félóránál szóval felel s megelőzőleg a tárgyak egyikébe vágó feladványt kap, melyet írásban kidolgozva a szóbeli vizsgára magával hoz.

IV. A rend- és szabadgyakorlatok, valamint csapatgyakorlatok vezetése.

V. Saját testi képesség. — E két utóbbi gyakorlati vizsga.

4. Az oklevelek a kimutatott képesség szerint három különböző fokozatban adatnak ki, s a szerint képesítik az illetőket tornatanítás adására: vagy 1. csak elemi iskolákban, vagy 2. elemi iskolák és középtanodákban, vagy végre 3. bármily tanintézetekben és torna-egyletekben.

5. Az oklevelek az egyetnél beiktattatnak a jelen volt vizsgálati tagok által a nagymélt. ministerium kiküldötté által ellenjegyeztetnek, s az egyleti nagy pecséttel ellátatnak.

6. Kik a vizsgát ki nem állják, újlag csak a bizottság által kitűzendő idő után, s kétszeri visszavetés esetében többé épen nem bocsátattnak vizsgára.

Tornatanítók fizetése.

A tornatanítók fizetése a fővárosban teljes középiskolán 600 frt; a vidéken teljes középiskolán 500 frt, néhol 400 frt, négy osztályú középiskolán 300 frt vagy kevesebb is. Ha mellékesen rendes tanár végzi a tornatanítást, úgy a vall. és közokt. minister 1871. jul. 5-én 11.913. sz. a kelt rendelete szerint, teljes középiskolán 400 frt évi jutalomdíjra tarthat az igényt, néhol megadatik az 500 frt is. A tornászot két rendes tanár is végezheti s ez esetben a fizetésen osztoznak.

Az állami tanintézetekben a tornatanítók jelenleg (1886-ban) az 1886-iki államköltségvetés hivatalos adatai szerint a következő javadalmazásokat élvezik:

1. Állami gymnasiumok tornamesterei: Budapest, Nagy-Szeben, Kolozsvár, Fiume, Losonez, Zombor, Fehértemplom: 500—500 frt; Munkács 400 frt; összesen 8 tornamester 3900 frttal.

2. Állami reáliskolák tornamesterei: Budapest II. kerület s V. kerület 800—800 frt; Pozsony 600 frt; Győr, Kassa, Körmöcz, Lőcse, Nagyvárad, Pancsova, Pécs, Szeged, Székelyudvarhely, Temesvár, Sopron, Déva, Kecskemét, Nagy-Kálló, Arad, Székesfehérvár 500—500 frt; Brassó 100 frt; összesen 20 tornamester 10,300 frttal.

3. Állami kereskedelmi iskola tornamestere Fiumében 300 frt.

4. Férfitanító-képzők tornamesterei: Budapest 600 frt; Baja, Félegyháza, Curgó, Déva, Igló, Kolozsvár, Léva, Losonez, Máramaros-Sziget, Modor, Székelykeresztur, Zilah, Znió-Váralja, Arad, Csáktornya: 500—500 frt, (Sárospatakon nincs tornamester, legalább a költségvetésben nincs említve!) összesen tehát 16 tornamester 8100 frttal. Tornamesterek lakpénzei: Buda 200 frt.

5. Tanítónők képzők tornamesterei: Buda 500 frt, Kolozsvár, Pozsony, Szabadka, Győr 400—400 frt; (a pesti tanítónők képzőben nincs tornamester, legalább a költségvetésben nem fordul elő); összesen 5 tornamester 2100 frttal. Budai tornamester lakpénze 100 frt.

6. Állami felsőbb leányiskolák tornamesterei: Budapest 1000 frt; Máramaros Sziget, Trencsén, Sopron, Besztercebánya, Temesvár 300—300 frt; Lőcsén és Pozsonyban nincs tornamester; összesen tehát 6 tornamester 2500 frttal.

7. A vakok-intézetének tornamestere Budapesten 500 frt.

Mindezeket összeszámítva maga az állam 28.000 frtot fizet 1886-ban tornamestereknek.

Az egyetemi ifjúság testgyakorlása.

Szülők és tanfériak részéről egyaránt hangzik a panasz, hogy az ifjúság, a mint odahagyja a középiskolát s az egyetemre megy, csak ekkor érettségének hivatalos bizonyítása után kezd csak igazán éretlen lenni s valóban tagadhatatlan tény, hogy a középiskolák szigorú fegyelmé és az egyetemek föltétlenül kényelmes „tanszabadsága“ közötti hirtelen átmenetben igen sokszor kizökken a rendes jó kerékvágásból az ifjú, sőt nem egy középiskolai jóra való tehetség elkallódott már és testileg-lelkileg elsatnyult az egyetemeken.

S ha ennek okát keressük, valóban nem csupán az ifjakat kell okoznunk az elzüllesztésért, hanem talán egy kissé azt a tanrendszert is, mely nem hidalja át a közép és felső oktatás között fennálló nagy űrt s a középiskolában szigorú korlátok között nevelkedett ifjú mellől az egyetemen elvesz minden ily korlátot, mely pedig az ifjúnak igen sokszor nem akadályul, hanem támaszul szolgált.

Különösen sok a panasz és valóban nem joggal, hogy az egyetemi ifjúság a kocsák, kávéházak és más még rosszabb házak látogatásából valószínűs cultust csinál, ferde felfogásával azt hívén, hogy a férfiaság nélkülözhetlen symbolumához tartozik az; s ily módon nem csak hogy teljesen elsatnyul az ifjúság, hanem testileg valósággal tönkre megy.

E bajon segíteni kell; és segíteni annyival is inkább kötelesség, mert segíteni lehet!

Az orvosság közel fekszik a bajhoz s ha a külföld példája nem is állana már évek óta előttünk, magunktól is rájöhetünk volna, hogy az ifjúság testi elcsenevedésének és általános elpuhulásának a legtermészetesebb gyógyszere a — testedés, a rendszeres testgyakorlat.

Mert hiszen a középiskola serdülő fiatalágát menti meg az elcsenevedéstől, ha nem a testgyakorlat? Mért ne menthetné tehát meg az egyetemi ifjúságot is az?

Valóban megfoghatatlan dolog és a mi tornaszakfőúrjaink széles látkörére (!) és nagy olvasottságára (!) rendkívül jellemző, hogy míg az egész művelt világban a legnagyobb gondot fordítják épen a 18—24 éves ifjak (vagyis az egyetemek hallgatói) testi-lelki erősödésére, józan életmódjának elősegítésére, mert hiszen ez a „jövő nemzedék“, ezek a „nemzet oszlopai“, mert hiszen ebben a korban fejlődik az ifjú testben-lélekben legrohamosabban s épen ebben a korban tévedhet legkönnyebben rossz útra; ebben a korban fejlődik ki az ifjában a férfi karaktere és ereje, ebben a korban kell tehát mind a kettőt a helyes irányba terelni; s hogy míg csak társaságunkban is Németországon kormány és társadalom már több évtizede karöltve mindent elkövetnek, hogy a fiatalság a középiskolában megszokott testgyakorlatot az egyetemen is folytathassa s a tornatermet ne hagyja el végkép talán a táncstermek és mindenféle kétes hatású termek kedvéért; hogy míg külföldön tanítótestületek és tornaegyletek gyűléseznek, enqueteznek s feliratoznak ez igen fontos oktatási ügyi kérdésekben és nemzeti érdekekben s miniszterek leiratoznak, körleveznek, felhívják rectoratusokat közreműködésre, véleményadásra, aztán kötelező rendeleteket adnak ki, utasításokat s szabályzatokat készítenek, egyetemeken tornahelyiségeket rendeznek be, tornatanárokat alkalmaznak s egyetemi tornaegyleteket segítyeznek; szóval a míg külföldön évtizedek óta egy nagy, általános és most már igen szép hatású mozgalom megindul, küzd és diadalmasodik; — addig nálunk talán senki semmit sem tud, vagy legalább nem látszik tudni s talán senkinek még csak eszébe sem jut, hogy ez irányban is lehetne és kellene valamit tenni, s egyetlen hang sem emelkedik, mely kérné és sürgetné a tanügy, a szülők és az ifjak nevében és érdekében, hogy adassék meg az egyetemi ifjúságnak is a testgyakorlás alkalma és lehetősége!

Ez az Ázsiára valló izoláltság a külföld e nagy fontosságú mozgalomával szemben valóban szégyenére válik azoknak az úgynevezett „szak-köröknek“, melyeknek legelső sorban lett volna hivatásuk, hogy a kezdeményezést ez irányban kezökbe vegyék.

Nem arról van itt szó, hogy a testgyakorlás az egyetemeken kötelező vagy a többiekkel egyenjogú tantérgyként fölvetessék, hanem csak arról, hogy minden egyetemen, illetőleg felső tanintézetben, tehát a jogakadémiaikon és theologiai tanintézetben is rendeztessék be egy testgyakorló helyiség a szükséges eszközökkel s alkalmaztassék egy képzett szakember: ebből áll az egész nagy reform, a mely költségbe alig kerül, de hatásában igen jelentékeny.

Ha egy kissé részletezzük a dolgot s megvilágítjuk a külföld példájával is, mindjárt ki fog tűnni, hogy a reform létesítése csakugyan kevés költségbe és kevés fáradságba is kerül s viszont hogy mily fontos érdekeket elégít ki.

Azon felső tanintézeteken, melyeknél a hallgatók a tanároknak óradíjakat fizetnek, mint az egyetemeken, a testgyakorló tanár vagy esetleg tanárok, (t. i. tornatanár, vívótanár stb.) alkalmazása egyetlen krajczárba sém kerülne az államnak; mert a testgyakorló tanár akként alkalmaztathatnék, mint az egyetemi magántanárok és magántanítók, minden fixum nélkül s csupán a tanulók által fizetett óradíjat húzván.

Az egyetemek így is kitűnő testgyakorló tanárokat kaphatnának, mert az ifjúság előreláthatólag

tömegesen iratkoznék be a testgyakorló órákra s jövedelme lenne a tanárnak.

Igy aztán az államnak az egyetemeken a reform nem okozna semmi költséget, csupán a tornahelyiségnek valamely földszinti tanteremből való átalakítása s egyszer es mindenkorra való fölszerelése okozna pár száz forint kiadást.

Néhány száz forint egyszermindenkorra való kiadásával tehát minden egyetemünkön meg lehetne oldani az egyetemi testgyakorlás kérdését.

Csekély összeggel többre kerülne a testgyakorlat-oktatás rendszeres fenntartása azon felsőbb tanintézetekben, melyekben a hallgatók óradíjat a tanároknak nem fizetnek, a melyekben tehát a testgyakorló tanárnak is rendes évi fizetést kellene adni.

Ilyen intézetek a theologiai tanintézetek, de ezekben még fontosabb érdekek követelik a testgyakorlás behozatalát, mint az egyetemeken; itt ugyanis a hallgatóknak nem csupán saját testi egészségük s erejük fenntartása érdekében kell a testgyakorlatot üzni, hanem azért, hogy későbbi életpályájukon mint papok és tanárok maguk is oktatólag működhessenek ez irányban.

S itt hivatkozom Németországra. Hogy a német egyetemek igen nagy része a testgyakorlati oktatás legelső időszakában már el volt látva testgyakorló helyiséggel és eszközökkel, az tudvalevő dolog s így statisztikai bizonyítékoknak e régi időkből való összegyűjtésével nem is fárasztottam magamat; tény azonban az, hogy később — midőn a testgyakorlati oktatás Németországon politikai akadályokba ütközött — az egyetemeken is majdnem egészen elenyészett a testgyakorlati oktatás.

Azonban már 1860-ban új lendületet vett Németországon az egyetemi testgyakorlás, a mi a porosz közoktatásügyi miniszter 1860. szept. 10-én 19.615. szám alatt a „királyi egyetemek és a münsteri akadémia rectoraihoz és tanácsaihoz“ intézett rendeletének tulajdonítható.

A porosz közoktatásügyi miniszter ugyanis e rendeletével egyidejűleg megküldötte tudomásulvétel végett az egyetemeknek a „provinzial-schul-kollegium“-okhoz és a többi német kormányokhoz a testgyakorlatokat illetőleg intézett rendeletet. Az egyetemekhez intézett e leiratban a miniszter figyelmessé teszi az egyetemi tanácsokat és rektorokat, hogy „a mellékelt rendelet két oldalról érinti az egyetemeket: először is gondoskodni kell arról, hogy az iskolákból kikerülő fiatal emberek, az egyetemeken a megkezdett gymnastikai képzést rendszeresen folytathassák; másodsor pedig súlyt kell fektetni arra, hogy a leendő lelkészeknek és tanároknak már az egyetemen alkalmuk legyen a gymnastica rendszeres gyakorlásával megismerkedniök, hogy aztán ez ismereteiket későbbi hivatalukban felügyeletileg és gyakorlatilag érvényesíthessék.“ Felhívja ennél fogva a miniszter a rectorokat és a tanácsot, hogy „ez irányban azonnal intézkedjenek s javaslataik megtételénél tudassák egyszerismind azt is, hogy egyetemünkön eddigelé mily intézkedések s mily eredménnyel állottak fenn?“

Huszonhat évvel ezelőtt adta ki a porosz közoktatásügyi miniszter ezt a rendeletet, mely röviden, de világosan megjelöli az egyetemi testgyakorlás kettős célját.

De nem ez az egyetlen állami intézkedés, mely az egyetemi testgyakorlás érdekében Németországon tétetett; az egymásután következő közoktatásügyi

miniszterek mindegyike nagy figyelemben részesítette azt s rakott egy-egy követ a folyton erősödő alkotmányhoz.

Mühler miniszter a berlini tornatanító-egylet egy memorandumára 1864. június 14-én adott leiratában hangsúlyozza az egyetemi testgyakorlat szükségességét.

S ugyancsak Mühler 1864. július 22-én kiadott körrendeletében hangsúlyozza az egyetemekkel bíró városokban „oly intézkedések megtételének szükségességét, melyek lehetővé teyék, hogy a philologia hallgatói (vagyis a tanárjelöltek) tanulmányaik ideje alatt a tornatanári vizsgához szükséges kiképzetetést megszerezhessék.“

Majd 1883. január 31-én Gossler miniszter rendeletet intézett „az összes királyi egyetemek, a münsteri akadémia, a braunsbergi lyceum, továbbá a berlini, hannoveri s acheni technikai felső tanintézetek rectoratusaihoz és senatusaihoz“, mely igen érdekes és terjedelmes jelentésében részletesen fejtegeti a testgyakorlás szükségességét az egyetemeken s igen hatályos intézkedéseket tesz ennek teljes keresztülvitelére. Gossler rendeletében nyolcz kérdőpontot intéz a felső tanintézetek rectoraihoz arra nézve, hogy a testgyakorlati oktatás s ennek eszközei mily állapotban vagy arányban vannak meg az intézetben? De Gossler, e kiváló jelességű — s itt csupán terjedelme miatt le nem fordított — rendeletének tartalmát még ugyanez év július 30-ikán kiadott rendeletével is megerősíti, ismételve hangsúlyozván, hogy mily nélkülözhetetlen az egyetemeken a testgyakorlás s mily szükséges, hogy ennek rendezését maga az állam vegye a kezébe.

Remélhető azonban, hogy a szükséges reformintézkedések nálunk nem fognak már sokáig késni, s Budapest és Kolozsvár egyetemeinek fiatalágát nem sokára oly nemes versenyekben látjuk vetélkedni, mint Oxford és Cambridge fiatalágát; a mely reményünket különösen arra fektetjük, hogy felsőbb tanintézeteink ügyeit a közoktatási miniszteriumban oly jeles tanférfi vezeti, mint Berzeviczy Albert miniszteri tanácsos, egy európai műveltségű ember, kit a közoktatásügyi miniszter irodalmi és parlamenti munkássága után hívott meg arra az állásra, melynek betöltése annál nagyobb dicsőség, mert azt előtte Szász Károly töltötte be.

Porzsolt Kálmán.

Az üdvözlés a törvívásnál.

(Két képpel.)

A lovagias vívási sportban mindenesetre sokat kell adni az illemszokásokra is, így az üdvözlésre is.

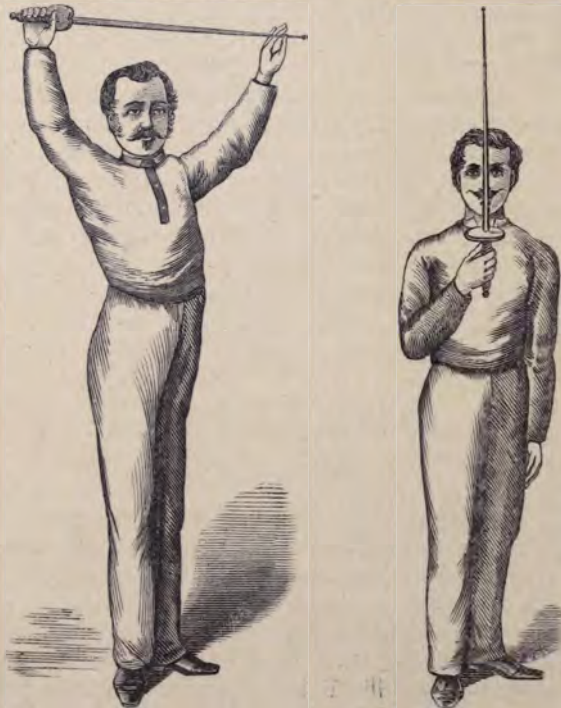
A törvívásnál szokásos üdvözlés oly szabatosan egybevágó minden nemzetnél, hogy az iskolázott vívók a kiállásnál mindig teljesen egyformán köszöntik egymást. A mozdulatok a következők: A vívók kiállnak egymástól körülbelül hat lépés távolságra, a jobb oldallal egymásnak fordúlva. A bal kéz a markolat alatt tartja a tört. (1-ső ábra.) Ezután a jobb kéz felemelkedik, s miután üdvözölte az ellenfélt, megfogja a markolatot (2-ik ábra), a harmadik ábrán levő tartásba emeli fel a tört. Erre rögtön vívó-állásba lép és kétészri lábtoppantással megadja a kihívó jelt. A tört a jobb kézben vívótartásban tartja, míg a bal kéz hajlítva fej fölé lendül.

Most jó az üdvözlés a fegyverrel, mely a negyedik ábrán levő helyzetből, melybe a vívóállás után visszamegyünk, akként történik, hogy először fegyve-



1-ső ábra.

rünket az ellenféllel szemben nyújtjuk ki quart tartásban, majd ismét a mellre hozzuk és ha közönség van



2-ik ábra.

balra (quart) és jobbra (terz) is ugyancsak így köszöntünk.

Erre két jellel a vívóállásba léptünk és kezdjük a harezot.

KÜLÖNFÉLÉK.

Meghívó. (Hivatalos.) A „marosvásárhelyi korszolya-egylet“ összes tagjai tisztelettel meghívotnak az alapszabályok 13. §-a értelmében az idény végén 1886. martius 28-án, vasárnapon, délelőtt 10 órakor a városi tanácsbáz nagytermében tartandó tisztújító közgyűlésre. A közgyűlés tárgyai: 1. Titkári jelentés. 2. Pénztárnoki jelentés. 3. Gondnoki jelentés. 4. Számvizsgáló bizottság jelentése. 5. Költségvetés megállapítása. 6. Egy alelnök és 15 választmányi tag választása. 7. Indítványok.

Szent-Iványi Gyula, elnök.

Sándor Kálmán, titkár.

A „Budapesti kerékpár-egylet“ őszi viadalai október hóban tartatnak meg a következő sorrenddel: I. Felvonulás. II. Kezdők versenye. III. Küzdelem Budapest bajnokságáért. IV. Lassú verseny. V. Record verseny. VI. Nemz. háromkerék verseny. VII. Akadály verseny.

Az „Achilles-Egylet“ febr. 28-án, d. e. 9 órakor tartotta meg Budapest és Gödöllő között országúti gyalogversenyeit, *Simonyi Gusztáv* elnöklete alatt.

Versenybírák: Vermes Nándor és Buksits Antal vasparipán kísérték a versenyzőket.

Pályabíró: Vedrey Emil.

Időmérő: Tamássy Gábor. A versenyben Kozma Ö., Markovics Gy., Szóhner Samu és Takács Zoltán az „A. E.“ tagjai vettek részt. Elsőnek Kozma Ö. érkezett be, az utat (24 kilométer) 2 óra 57 p. alatt tette meg. Jó második Szóhner S. 3 ó. 2 p., harmadik Takács Zoltán 3 ó. 3 p. (Geyer Emil 1885. máj. 10-én ugyanez utat 2 ó. 59 p. alatt tette meg.) — F. hó 8-án Budapest és Gödöllő között vitorlás háromkerékkel tettünk kísérletet. Szeles időben gyakorlati alkalmazását bebizonyította. *Vermes Lajos.*

A járás és futás. Westhall Károly a járási sport legkiválóbb követője Angliában, a gyaloglást következőképen határozza meg: „A gyaloglás a lépéseknek és nem az ugrásoknak egymásrai következéséből áll és pedig úgy, hogy egyik láb mindig a földet éri. A kifejezés „fair toe and heel“ azt jelenti, hogy, mielőtt a hátsó lábnak lábfeje a földet elhagyja, és mielőtt a lábujjhegyek felemeltek a másik lábnak sarka a földdel érintse.“ Nincsenél világosabb, hanem miután sohasem állítottatott fel szabály, amely megtiltja a térdek behajtását, sok gyalogló a fenti utasítást hajlított (ingó) térdekkel hajtja végre, és azt gondolja, hogy ez tökéletesen szabályszerű és a lépést nevezetesen könnyíti. Mindennek dacára ez rossz felfogás, mert eltekintve azon lehetetlenségtől, hogy ezen stylus alkalmazása mellett egyik láb mindig a földet érje, ezen cselekvés nem egyéb szaladásnál. Az eltörpített és ügyetlen tartás, mely következménye a hajlított térdeknek, sokat indít arra, hogy ezt gyaloglásnak tekintsék, mert ők a szaladás fogalmát mindég szabad és kellemes testtartással egyesítik. Tehát nagy tévedés azt kiemelni, hogy kellő gyorsaság csakis a hajlított térdek használata által érhető el, mert én azt figyeltem meg, hogy azok kiknek sikerült önmagukat és bíráikat abba a hiszembe belevinni, hogy ez valódi járás, sohasem értek el oly gyorsaságot ugyanazon arányban mint a csinosan és kihuzott testtel gyaloglóknak sikerült. *Br. B—r.*

Kiadóhivatal:

Budapest, IV. Váci-utca 2.
Aigner Lajos könyvke-
reskedése.

Előfizetési díj:

Negyedévre 2 frt.
Félévre 4 frt.
Egész évre 8 frt.

Egyes szám 20 kr.

Hirdetések díja: két hasábol
petit sorért 25 kr.

HERKULES

TESTGYAKORLATI KÖZLÖNY

SZERKESZTIK

PORZSOLT JENŐ

PORZSOLT KÁLMÁN

KIADJA AIGNER LAJOS.

Szerkesztőség:

Budapest, IV. Ker., Belváros
Lipót-utca 50. szám.

Kéziratokat vissza nem
küldünk.

Bérmertetlen leveleket nem
fogadunk el.

Tartalom: Gyalog-kirándulások. (Kuszkó István.) — Testgyakorló egyleteinkről. (Veritas.) — Velocipéden a világ körül. (Thomas Stevens.) — A pozsonyi tornaegyesület 5. évi működése. (Andrejczó Tivadar.) — Különlélek. — *Tárca:* Testgyakorlati irodalmunk. (Kuszkó István.)

Gyalog-kirándulások.

Közeledik a tavasz. A testedző multságoknak a szabadban tág tér nyílik. Torna- és vívótermek megürülnek. Labdaterek megnyílnak. A zöld pázsiton az izmok gyakorlatára százféle időtöltés kínálkozik. Verőfényes ünnep- és vasárnap délutánokat pedig gyalog-kirándulásoknak lehet szentelni.

A testre mennyire hasznosak és mennyire üdítők e kirándulások, azt e közleményem keretében nem győzném elősorolni. Nem is lehet azt. Meg hiába való is volna. Meg kell azt mindenkinek, a ki arra temett, próbálni, hogy fogalma legyen róla.

A kirándulások csoportosan multságosak. Menetközben, vidám beszélgetés mellett a legnagyobb utat is észrevétlenül, a fáradságnak majdnem minden érzete nélkül lehet megtenni.

Athleta-clubok, tornaegyletek tagjai vidékre való kirándulások multságaiból feledhetetlen emlékeket szerezhhetnek maguk. Másrészt az ily kirándulásokkal a testgyakorlatok eszméje s az ezek iránti kedv is mind szélesebb körben terjed. És ez megbecsülhetetlen valami.

A K. A. C. tagjai között vidékre való kirándulások sokáig alig találtak hívekre. Nagy ritkán lehetett egy-egy kirándulást rendezni. És ezekben is kevés számmal vettek részt. Mostan?.. Csak kedvező idő legyen, tömeges csapatban vonódnak 15—27 kilométer távol eső vidékekre.

Nemsokára be lesz többszörösen utazva a K. A. C. tagjai által Kolozsvár egész vidéke.

A kirándulásokat bizonyos apróbb intézkedések előzik meg, s követik; miket feljegyezni a sport egyletek tájékoztatására szükségesnek vélek.

Csütörtök vagy péntek estve a gyakorlati óra elteltével a jelenlevő tagok értekezletet tartanak.

Megállapítják, hogy hova történjék a vasárnapi kirándulás, hol legyen a gyülekező hely és hány óra-

kor az indulás. E megállapodás aztán a másnapi lapokban a jelen nem volt tagok tájékoztatására lehető röviden közzé tétetik.

Ha a kirándulás nagyobb község vagy városba tétetik, a cél helyén lévő sport egylet elnökét, vagy ha ilyen nincsen, az előjáróságot a club titkára a kirándulás tervéről s az indulási időről értesíti.

A kik a gyülekező helyen a kítűzött időre megjelennek, indulnak; kik elkésnek, maradnak. Az indulás előtt megállapítatik a visszaindulási idő. Csoport-vezető választatik, s ez figyelemmel van arra, hogy a kirándulás és a visszaindulás programja be-tartassék.

A kirándulás alatt a csoport-vezető felhívásának magát mindenki aláveti.

A kirándulók távolabbi kirándulásnál a nem trainirozott gyaloglókat vagy gyengébbeket nem hagyják el; velük tartanak. Egy csoportban mennek. Ha szükséges, támogatják ezeket. Távolabbi kirándulásoknál, különben a felöltők s más kellékek szállítására podgyászszekér fogadtatik. A gyaloglókat ez lépésben kíséri. A fáradt gyaloglók erre felpakoltatnak. Kirándulásnál a tagok jelvényül a club színeit tevő fehérpiros szalagot viselnek kabátjukon. És ez, különösen vidékeken rendezett multságokra való kirándulásoknál czélszerű megkülönböztető jelvény.

A vidék magyar intelligentiája mindenütt szívesen csatlakozik a kirándulókhoz. Kalauzolja ezeket és sokszor meglepő fogadtatásokat és ünnepélyeket rendez a club tagjainak a mulattatására. Az együttlét úgy a városi, valamint a vidéki emberre egyaránt kedves. A társalgás a legkülönbözőbb dolgokról élénk. Az idő gyorsan repül.

A visszaindulás órájából, a visszajövetel rovására lealkudni nem szabad. Negyedóra a felpakolás, búcsúzásra, aztán „sorakozz“ s „indulj!“

Lakatlan helyekre való kirándulásoknál előre be kell szerezni mind ama szereket, mik az élélmezéshez s a kirándulás multságaihoz sztkésesek. Kik a húsnemük szabadban való elkészítéséhez nem értenek, a „Herkules“ első évi folyamában erre is találnak utasítást.

A visszajövetelnél megbeszéltetnek a kirándulás-

nál lefolyt mulatságosabb epizódok, a szerzett tapasztalatok.

Haza érkeve, a kirándulók egyik-másik toll forgató tagja a kirándulásról sportszerű tudósítást ír olvasottabb lapjaik egyikének. Ebbe a menetek eredményei, az út nevezetebb eseményei, a kirándulás lefolyta, a vidék, a nép, az ipar, szóval a látottak s tapasztaltak fontosabb részeinek leírása röviden bele foglalhatók.

Az ily leírások szerkesztése rendkívül könnyű. A szerkesztők örömmel közlik. Az olvasók, mert változatos, érdeklődéssel és figyelemmel olvassák át.

És többszörös ezél van általa elérve. Elrejtett vidékek figyelmet érdemlő vívmányai, mozzanatai, vagy szépségei felszínre hozatnak, a testgyakorlatok szükségességének ismerete szélesebb körben terjed s híveinek száma gyarapodik.

Az emlékeztetre méltóbb kirándulások tudósításából külön lenyomat útján „Emléklapok“-at is készíthetnek a tagok a maguk s vidéki ismerőseik részére. A mi clubunkban már készültek ilyenek mulatságosabb kirándulásokról.

Clubunknak azonkívül albuma van. Ebbe a kirándulásokról vázlatok, mulatságos „római“ akarom mondani vidéki „leletek“, vidám versek, tréfás diplomák, mikkel időnként egyik-másik megtiszteltetik stb. kerülnek be. Ez zár alatt áll. A club tagjain kívül más nem tekintheti meg.

Mind ezek időről időre fokozzák a club élet élénkségét, fokozzák a testgyakorlatok s a kirándulások iránti kedvet.

Kuszkó István.

A „HERKULES“ TÁRCZÁJA.

Testgyakorlati irodalmunk.*)

Testképző egyesületek szervezésénél, játékok és gyakorlatok meghonosításánál alkalmas segédeszközök és útmutatást sport irodalmunk jelesebb termékei nyújtanak.

— De hát vannak nekünk testgyakorlatokról tájékoztató könyveink?

— Vannak ám! Az igaz, hogy kevesebb mennyiségben, mint azt a testgyakorlatok különféle ágai megkívánják, de nagyobb mennyiségben, mint a milyen pártfogásban olvasóközönségünk ezeket részesíti.

Sport könyveink számát különben újjainkon elősorolhatjuk. De azért nemcsak egyesek, hanem iskolák, egyesületek és intézetek könyvtáraiban is eredménytelenül tarthatnánk hajtó-vadászatot egy-egy ilyen könyvre. Hírből alig ismerik ezeket.

Pedig hát ez hiba. Mentségül még az sem fogadható el, hogy mi a gyakorlat emberei lévén, a testgyakorlatokat nem csináljuk könyvből. Mi a test-

*) Fenti érdekes cikket a jelesen szerkesztett „Kolozsvári Közlöny“-ből vettük át.

Testgyakorló egyleteinkről.

Ha valaki talán a testgyakorlásnak az egyetemen való cultiválását fölöslegesnek találná (mert hiszen a mi „szakköreinktől“ minden kitélik) s talán azt hozná fel, hogy az egyetemi ifjúság számára ott vannak a testgyakorló egyletek, melyekbe a 18 éves ifju már beiratkozhatik; ezek számára egy pár őszinte szót — hogy ne mondjam „leleplezést“ — elmondok a mi testgyakorló egyleteinkről.

Az egyetemi ifjúság igen nagy része először is azért nem iratkozhatik be a testgyakorló egyletekbe, mert az ezzel járó költséget nem bírja meg. A legolcsóbb testgyakorló egyletben is az évi tagdíj (itt természetesen a fővárosi egyletekről, a minthogy első sorban a fővárosi egyetemi polgárságról is van szó) tizenkét forintba rug, melyhez járul a beiratási díj, majd az egyleti egyenruha költsége, ruhaszekrény bérlete s esetleg különféle testgyakorló szerek (kard, vívó-keztyű stb.) költsége; mindezekhez járul a külföldi társas összejövetelek, ünnepélyek, gyűlések, kirándulások, multságok, ismerkedési estélyek s bankettek költsége, mert ilyen minden egyletben bőven előfordul. Aztán, ha az ifju többféle testgyakorlatot akar űzni, több egyletbe is kell iratkoznia: így fizeti a tornaegyletben az évi 12—20 frt díjat a sok mellékes kiadással (egyenruha stb.) együtt; ha már most vivni is akar, akkor vagy vívómesterhez jár, a mi évenként 40—60 frtba kerül, vagy a vívó-egyletbe, a mi ismét 12—20 forintba kerül; ha velocipédezni is akar, ez ismét évi 12—20 frtba s egy 150—250 frtos velocipéd vásárlásába kerül, ha pedig csónakázni is akar, az ismét 50 frt beiratással jár s havi 4—5 frt tagdíjba kerül és így tovább ad infinitum.

E költségekkel szemben az egyetemi testgyakorló teremben félevenként fizetendő 2 frt 20 kr. tanóra-

gyakorlatokat, a ránylag csekély kivétellel s e hogy se csináljuk. És ez még nagyobb hiba. Országos hiba.

Németország torna-irodalma oly kifejlett, hogy a tornakönyvek száma náluk legió. Olvasói oly számok, hogy alig akad elég jó író. Az angol minden nemzeti játékról, s így a labdajátékok különböző nemeiről is évenként vastos köteteket ír.

Az angol és német club tagjai kirándulások alkalmával el nem mulasztják magukkal elviinni piciny kiadású sport-könyveiket. A németnél a játék-szabályokon kívül ama dalok szövege van ezekben megírva, melyekre útközben rágyújtanak, s a melyek lelkesítő hatása után multságához kezdenek. Az angol athléta könyvecskéjében a játék szabályain kívül az elért eredmények vannak elősorolva.

Nálunk évekig lehet valaki az egyesület tagja, anélkül, hogy alapszabályaiba csak belé is pillantott volna.

Mi írtunk a betűtől. Sport-könyveink második kiadást még tíz év alatt sem érnek.

A boldogult Esterházy Miksa grófnak köszönhetjük, hogy testgyakorlati irodalmunk némi lendületet vett. E széles látkörű gróf külföldön utazgatva, mintegy 12 év előtt magvas cikkeket küldött hazai lapoknak az athletikáról. Hazajövele után pedig maga köré gyűjtötte a fővárosi ifjúság komolyabb részét s megalakította a M. A. Clubot. Erre aztán részben megjelent cikkei, részben utasításai nyomán magyar sport-könyvek születtek.

dijért a tornázásban és vívásban is oktatást nyerhet s minden mellékes kiadástól megszabadul.

De van más ok is; s ennek szellőztetéséhez szükseges pár szót elmondani hazai testgyakorló egyleteinkről, hogy t. i. hány létezik, milyen felszereléssel bírnak, mily arányban működnek s általában mily szellem uralkodik bennök?

Testgyakorló egyleteinkről hivatalos adatok alapján hiteles statistikát mindeddig senki sem csinált; nem lesz tehát talán érdektelen, ha itt közlöm azt az összeállítást, melyet a belügyminiszteriumban őrzött egyleti anyakönyv adataiból összeállítottam.

E szerint:

Tornaegylet van: Aradon, Brassóban, Budapesten 4, Debreczenben, Déván, Fiumében, Fogarason, Mármaros-Sziget, Maros-Vásárhely, Nagy-Kanizsa, Pancsova, Pozsony, Resicza, Sárospatak (akadémiai t. e.), S.-A.-Ujhely, Szabadka, Szatmár-Németi, Szeged, Szombathely, Temesvár, Ujpest; összesen 24:

Athletikai-club van: Baján, Budapesten, Hódmező-Vásárhely, Kolozsvárott, Körmenden, Nagy-Becskereken, Lugoson, Selmeczbánya (akadémiai a. e.), Zentán; összesen: 9.

Korcsolyázó-egylet van: Aradon, Baján, Balassagyarmaton, Beregszászon, Besztercebányán, Brassóban, Breznóbányán, Budapesten, Debreczenben, Deésen, Déván, Egerben, Eperjesen, Esztergomban, Gölnicz-bányán, Gyergyó-Ditróban, Gyergyó-Szent-Miklóson, Gyöngyösön, Győrött, Gyulafehérvárt, Hátszegen, Iglón, Jászárokszálláson, Kalocsán, Kaposvárt, Kassán, Kecskeméten, Kolozsvárott, Körmöczbányán, Kún-Félegyházán, Kún-Szent-Miklóson, Liptó-Szent-Miklóson, Lőcsen, Maros-Vásárhely, Medgyes, Miskolcz, Nagy-Bánya, Nagy-Enyed, Nagy-Kálló, Nagy-Kőrös, Nagy-Seben, Nagy-Szőllős, Nyiregyháza, Orosháza, Pápa, Pécs, Privigye, Rimaszombat, Rozsnyó, Sátoralja-Ujhely, Selmeczbánya, Sepsi-Szt.-György, Sopron,

Sütemeg, Szabadka, Szamos-Ujvár, Szász-Régen, Szász-Sebes, Szathmár-Német, Szarvas, Szeged, Szegszárd, Székesfehérvár, Székelyudvarhely, Szepesváralja, Szolnok, Szombathely, Tata-Tóváros, Torda, Temesvár, Zircz, Zombor; összesen: 72.

Vívó-egylet van: Budapesten, Nyitrán, Szilágy-Somlyón, Sopronban; összesen: 4.

Csónakázó egylet van: Budapesten 4, Győrött, Sopronban, Pozsonyban, Szegeden, Temesvárott, Keszthelyen; összesen: 10.

Velocipéd-egylet van: Budapesten 3, Szabadkán, Salgótarjánban; összesen: 5.

Vegyes egylet van: Kolozsvárott (torna-vívó egylet); Kún-Szent-Mártonban (csónakázó-korcsolyázó egylet); Léván (torna-vívó egylet); Magyaróvárott (torna-vívó egylet), Sopron (torna-tízlövő e.); Székelyhid (korcsolyázó-csónakázó e.); összesen: 6.

Van tehát összesen Magyarországon 126 testgyakorló-egyesület, illetőleg ennyinek alapszabályait erősítette meg a belügyminiszter; ebből tisztán tornaegylet: 24 s más testgyakorlatokat tűző egylet 102. Ez a két szám: 24 és 102 a legeklatánsabb bizonyítéka annak, hogy Magyarországon egyáltalán nem lendülhet fel az az irány, mely a testgyakorlatok más nemeit lenézve és kizárva csupán a német tornázást tartja az egyedül üdvözítő testedzésnek!

De ennek a 126 egyesületnek fele csak a belügyminiszteri anyakönyvben létezik s az életben hiában keressük!

Azon hivatalos és magán összeköttetésnél fogva, melyben az ország összes testgyakorló egyleteivel esztendőök óta állok, arrogálhatom magamnak, hogy a legbehatóbban ismerem minden egylet legbensőbb viszonyait s így a legbátározottabban állíthatom, hogy összes testgyakorló egyleteinknek kilenc-tized része egyáltalán semmikép sem felelhet meg feladatának, mert vagy pénze nincs, vagy helyisége nincs, vagy

A H. Szokolay Kornél közreműködésével Molnár Lajos által 1879-ben összeállított „Athletikai Gyakorlatok” című könyv jelent meg, mint gyakorlati használatú legelőször. E könyv oly tartalomdús, hogy alakuló testgyakorlati egyesület a gyakorlatok megkezdésénél előnnyel használhatja. Röviden, világos stílusban ismerve van benne az atletikai gyakorlatok minden ága.

A nehezebb gyakorlatokat s a test tartását a szövegbe nyomott 143 ábra szemléltethetővé teszi.

Az ökölvívás, birkózás, gyaloglás, s a segédeszközökkel való atletikai gyakorlatok, vívások, úszás, csónakázás stb.-hez részletes utasításokat ad. Valódi kis lexikon ez a testgyakorlatokról alaposan összeállítva.

Ezenkívül E. M. gróf a „magyar lapdajátékok” könyvének megírására is pályadíjat tűzött ki. E mű megjelenését azonban már nem érte meg a nemes gróf. A Herkules könyvtár első kötetenként a múlt év elején jelent meg e munka. Porzolt Lajos állította össze. Előszót gróf Esterházy Mihály a M. A. C. elnöke írt hozzá. E kötet tartalomdús. 110 magyar labdajáték van benne ügyesen, itt-ott képekkel érthetőbbé téve, leírva.

E könyvet minden lapdázni szerető előnnyel használhatja. Testgyakorlati egyesületeknek nélkülözhetetlen segédkönyv.

A „Herkules” könyvtár II-ik kötetét „A korcsolyázás kézikönyve” képezi. E könyv a mellett, hogy a korcsolyázás megtanulásához részletes utasítást

ad, tárgyalja a mű korcsolyázást is. Ügyes vidéki korcsolyázó e könyv útmutatásai segítségével elsajátíthatja azt a műkorcsolyázást, a minnek szemlélet útján való megtanulásához alkalma alig lenne. Ha számba vesszük, hogy Budapesten 50 cm. magas és 1.20 m. széles akadályokat ugranak át, Kolozsváron pedig szalagok tételnek a jégre versenyek alkalmával akadályúl, a korcsolyázás megtanulásához vidéken lényeges segédkezet nyújt e könyv. Ismertette van ebben a külföld különböző téli mulatsága, a jégvelocipédezés és hóvitorlázás, mely utóbb nálunk eddig csak Szabadka környékén kezd meghonosulni.

A Herkules könyvtár III., IV. kötetét a sport világból vett illusztrált elbeszélések, versek, vitorlás kalandok stb. képezik. Írták Szalay Imre orsz. képviselő, Porzolt Kálmán, Balázs Sándor stb. — Ezeknek célja könnyebb, szépirodalmi alakban kedvelté tenni a testgyakorlatot.

Az V. kötet „Montpelliertől-Budapestig velocipéden.” — Igali Svetozár útleírása. E könyv sokoldalúságánál fogva kiváló beccsel bír. A franciaia club életét, melybe huzamos künnléte alkalmával magát beleélte, tájékozottan írja le. Az útjába eső nevezetesebb vidékek és városokról érdekes leírást ad. Utazásának történetét, a felmerült kisebb-nagyobb baleseteiket, kellemetlenségeket oly ügyesen sorolja elő, hogy egy ily útra vállalkozó e könyv elolvasása után tisztába van ama nehézségekkel, melyekkel útközben megküzdnie kell.

tagjai nincsenek, a legtöbb esetben pedig egyik sincs! Ismerek testgyakorló egyesületeket, melyeket éveken át nem működnek; ismerek torna-egyletet, melynek tornatermében (valamelyik iskola kiköleszött pinczéjében) a tornamesteren kívül beteken át egyetlen tornász sem fordul meg; ismerek athletikai klubot, melynek helyisége sincs, de azért hirdet versenyt, melynél aztán a megnyert díjat nem adja ki, mert nincs hozzá pénze; ismerek csónakázó-egyletet, melynek lakója sohase volt, olyan testgyakorló egyesület pedig alig ismerek 10-et, melyben a tagok fizetnek s mely nem dolgozik a legnagyobb deficittel.

Van egy pár igen derék egyesületünk, sőt minden egyesületnél vannak férfiak vagy tisztviselők vagy a tagok között, kik sokat buzgólkodnak, de minden fáradtság hiába: egyesületeink példátlan anyagi nyomorban és rendezetlenségben tengődnek.

S hogy az egyesületek száma mégis oly mutató, annak az az oka, hogy igen sok helyen könnyelműen alakítgatják az egyesületeket nem a testgyakorlás szükségességének érzetétől áthatva, hanem mellékes tekintetből igen sokszor hiúságból vagy szalmaláng-buzgalomból; és ha két ember összevesz az egyesületben, az egyik kilép és új egyesületet alakít: így alakult a legtöbb egyesületünk.

Egyesületeink jó részének belső életében ezenkívül oly szellem uralkodik, mely nem válik előnyre a serdülő ifjunak; az egyesületi pártok és egyesületek torzalkodása s veszekedése még csak hagyján, nagyobb baj azonban, hogy egyesületeink igen nagy része oly tendenciáknak hódol, melyek megközelítik a büntető törvénykönyv azon paragrafusát, mely az „osztályok és felekezetek elleni izgatás”-ról szól! S a kevésbé érett ifju ily egyesületekben csak az úrhatnám-ságot, a rangkorságot vagy antisemitizmust sajátítja el a nélkül, hogy testi egészségének valamit használna.

Könnyen belátható tehát, hogy az egyesületek

E könyvnek egyszerű, vonzó, kellemes irálya kielégíti azt is, ki csak a szórakozás kedvéért olvassa át. Jóízű humora által pedig tartalma észrevétlenül lopózik be s marad meg emlékezetünkben.

Ha még megemlítjük a Porzsolt Kálmán és Jenő által szerkesztett „Sport naptár”, mely az ország összes testgyakorló egyesületeiről tájékoztatásokat, évi statisztikai összeállításokat, a gyakorlatok és játékokról leírásokat tartalmaz, elősoroltuk sport irodalmunkból ama jobb könyveket, melyek alkalmas segédeszközül szolgálnak a testgyakorlati időtöltések meghonosításához.

Az Aigner Lajos kiadásában megjelenő „Herkules könyvtár” azonban további kötetekben remélhetőleg az athletikai gyakorlatok minden ágáról önálló munkákat fog kezünkbe juttatni. E vállalaton lankadatlan erővel dolgoznak az ország jelesebb sport férfiai.

Utóljára hagytam a megemlékezést a klubok és sport egyesületek legkedvesebb barátjáról: a „Herkules” című testgyakorlati hetilapról.

Alig van hazánkban életrevaló sport egyesület, mely e tartalomdús, gondosan szerkesztett, illusztrált lapot nélkülözni tudná.

Eddig már vagy 50 hazai testgyakorlati egyesületnek hivatalos lapja e közlöny. Szerkesztői: Porzsolt Jenő és Kálmán képzett sport emberek.

E lap a hazai testgyakorlatok meghonosítása érdekében legtöbbet tesz.

Szellemi összeköttetésbe hozza egymással a testgyakorlati egyesületeket.

rendszeres testgyakorlata mennyivel előnyösebb hatással lehet az ifjuságra, mint a mostani viszonyok között a testgyakorló egyesületek. S azon reformok között, melyeket testgyakorlati oktatásunk rendszerét illetőleg e lapokon felsoroltunk, az egyesületi testgyakorlás igen kevés költségbe kerülne.

Sőt általában meg lehet jegyezni, hogy a mi a hiány vagy hiba van testgyakorlati oktatásunk rendszerében, annak pótlása és javítása inkább csak az illetékes közegek némi munkáját mint az állam költségeit venné igénybe.

De miután mostani torna-szakszerveiinktől a reformáló munkásságot várni alig lehet, nincs kitől várni, nem csak az üdvös intézkedéseket, hanem a kezdeményezést is, mint a közoktatási miniszteriumtól.

A mi eddig is történt, az is mind a közoktatásügyi miniszteriumból került ki, melyben a testgyakorlás ügye a népoktatásügyi osztályba van beosztva s így oly jeles tanfőriak foglalkoznak azzal, mint Gönczy Pál miniszteri tanácsos, kinek neve Magyarország népoktatásügyének reformjával örök időkre egybe van forrva, továbbá Buzogány Áron osztálytanácsos, ki a testgyakorlati oktatásnak is alapos ismerője és valóban szabadelvű referense.

A ki azonban közelebről ismeri a viszonyokat s tudja, hogy a testgyakorlás ügye miként kezelik a porosz közoktatásügyi miniszteriumban és a ki tudja, hogy a magyar közoktatásügyi miniszteriumnak népoktatásügyi osztálya oly számos és fontos ügyvel van túlterhelve, hogy a testgyakorlati ügyekkel éppen csak mellékesen foglalkozhatik; abban lehetetlen, hogy föl ne támadjon a gondolat, mily nagy segítségére lenne a fentnevezett tanfőriaknak, ha melléjük a miniszteriumban egy igazi szakember rendeltetnék; mert a testgyakorlati oktatásra vonatkozólag a tautervek és utasítások oly tömegét kellene (sőt — őszintén szólva — már kellett volna is) elkészíteni a

Tudósításokat hoz a hazai összes testgyakorlati mozgalmakról s eredményekről. Buzgón karolja fel s ismerteti a hazai testgyakorlatokat és játékokat. Törekszik és sikerrel arra, hogy hazánkban az athletika a tornával összeolvadjon s nemzeti sajtósággal bíró gyakorlatok honosuljanak meg.

E mellett az iskolai tornázásról sem feledkezik meg. Arra törekszik, hogy a testgyakorlati oktatás rendszerre legyen olyan, hogy az ifjakat ne csupán egyes gimnasztikai gyakorlatok keresztül vitelére képesítse, hanem testök egyenletes kiképzése mellett kedélyök elevenségét és frissességét, lélekjelenlétüket és bátorságukat növelje és élesítse. Eszközeiben és hatásában is általános magas paedagogiai célok érvényesüljenek. Legyen mindennekfelett szellemben magyaros, hogy az egész testgyakorlati tanmódszer megfeleljen a speciális magyar geniusz-nak. Megfeleljen a magyar vérmérsékletnek. S megfeleljen minden gyakorlatában a praktikus élet kívánalmainak, hogy oly nyakatekert gyakorlatok ne taníttassanak, melyek csak veszélyesek, de a melyek által elsajátított mozdulatra a gyakorlati életben soha szükség nincsen.

E lap három évi folyamával, alakulóban levő testgyakorlati egyesületeknek a legtöbb tájékoztatást nyújtja. S mint az általa követett irányban páratlanul álló közlöny, egyetlen olvasó egyesületből sem kellene hogy hiányozzék.

Kuszkó István.

miniszteriumban, hogy azt egy olyan szakember nélkül teljes lehetetlenség elvégezni, a kinek a testgyakorlati oktatás ügye lenne a fő ressortja a miniszteriumban.

Mert hogy a tantervek és utasítások készítésében az eddig követett módot állandósítani valósággal absurdum lenne, az egyetlen példából is kitűnik, a reáliskolai testgyakorlásra vonatkozó utasításból: ezt az utasítást elkészítendő ugyanis a közoktatásügyi miniszterium az országos közoktatásügyi tanácshoz fordult, az országos közoktatásügyi tanács a nemzeti tornaegyletbe fordult, a nemzeti tornaegylet kiadta az ügyet a magyarországi tornatanítók egyletének, a magyarországi tornatanítók egylete pedig kiadta három tagjának, hogy azok dolgozzák ki az utasítást; az a három tag egy csomó német tornakönyv, tornafolyóirat és Ballagi Mór német-magyar szótára segítségével csinált is egy „miniszteri utasítás“-t, mely aztán jó hosszú idő alatt megtette az utat fölfelé egészen a miniszteriumig; itt aztán látták, hogy bíz az a „miniszteri utasítás“ nem a legremekebb műfordítás s a miniszteriumnak valami nagy dicsőségére nem fog válni, ott hagyták tehát heverni valamelyik asztalon; de végre is ki fogják adni, mert hát mit csináljanak? csak nem ülhetnek neki Gönczy Pál, a kinek a vállára sulyosodik az egész népoktatás ügye, vagy Buzogány Áron, a kinek a nyakán van a tanítóképezdek s még egy csomó intézet minden baja, — csak nem ülhetnek neki, hogy hetekig dolgozzanak egy-egy részletes utasításon s még előbb hónapokig tanulmányozzák, hogy milyen gyakorlatokat s milyen szereket milyen beosztásban lehet alkalmazni ilyen és ilyen korú s ilyen és ilyen nemű gyermekeknek stb. stb.

Mert nem kell kicsinyelni az ilyen tantervi utasítások munkáját, igen nehéz az, mert igen fontos s általános paedagogiai műveltség ép úgy kell ahhoz, mint pontos szakképzettség.

És az elkészítendő utasítások és rendeletek tömege is oly tekintélyes, hogy az eddigi rendszer mellett egy félszázad alatt se lehetne velök elkészülni.

Mert vegyük csak sorra a legközelebbi teendőket, nem is szólva arról, hogy a *népiskolák* számára kiadott testgyakorlati utasítást teljesen újból kellene dolgozni s nem is említve, hogy a *középsiskolák* (gymnáziumok, reáliskolák), továbbá a *polgári és kereskedelmi iskolák* számára részletes utasítást kellene készíteni, csak azt említem föl, hogy bár 1868. óta minden iskola tantárgyai között fölemlítettnek a „testgyakorlás“ mellett a „katonai gyakorlatok“ s „fegyver-gyakorlatok“, s bár a katonai előképzés volt a legelső érv kormány, törvényhozás és közönség előtt a testgyakorlás kötelezővé tételénél, mindazáltal az iskolai „fegyver- vagy katonai gyakorlatokra“ nézve semmiféle útmutató utasítás nem adatott ki, hogy az igazi katonai gyakorlatokból mely osztályokban, mely gyakorlatok vehetők át, mely eszközök (fegyverek vagy botok) használandók, alkalmazandó vagy alkalmazható-e a tanításnál tényleges katona (altiszt), katonai rendszer szerint szakaszokra és zászlóaljakra osztandók-e a növendékek, vagy megtartandó a tornász-csapat-beosztás, szóval, hogy milyen rendszer követessék; pedig ha valahol, úgy itt szükséges az útmutató utasítás, mert a mily igen nagy eredményt lehet elérni a helyes úton, ép oly nagy kárt lehet előidézni helytelen rendszer követése által; példának ott van Franciaország, hol az iskolai katonaszázaljak bortól ittasan ostromot intéz-

nek a saját iskolájuk ellen! — Hasonlóképen hiányzik mindenféle utasítás a *leányok testgyakorlására* vonatkozólag úgy az alsó, mint a felső leányiskolák számára; s a ki tudja, hogy a leányok gyöngéd szervezeteinek pár gyakorlat vagy szer ügyetlen megválasztásával milyen sokat lehet ártani, az teljesen méltányolhatja az utasítás hiányát. — Hiányzik a *tanítóképezdek* számára a részletes testgyakorlati utasítás, pedig ezeknek növendékei fogják tizenhatezer iskolában tanítani a testgyakorlást. — Hiányzik a *tanítónőképezdek* számára a testgyakorlati utasítás; pedig ez intézetek növendékeinek mint jeles tornatanítóknak kellene kikerülniök az intézetből, hogy aztán a leányok testgyakorlását a tanítónők vehetnék át a leányiskolákban, a mihez nemcsak fontos paedagogiai, hanem ethikai érdekek is csatolvák. — Hiányzik egy részletes utasítás a *népiskolai, középiskolai, tanítóképezdei s leányiskolai tornatermek és nyári tornahelyiségek, továbbá a tornaeszközök összeállítására* nézve a czélszerűsége s olcsóságra való tekintettel. — Mindenféle részletes tanterv és utasítás nélkül folyik a *tornatanítók és tornatanítónők képzése* is a hiányos tanfolyamokon s ép ily utasítás nélkül folyik le a *tornatanítók vizsgálata*, nem is szólván arról, hogy az *állami tornatanár-képezde* előkészítésére mi sem történt valamint az *egyetemek testgyakorlati oktatása* érdekében sem. Nem adatott ki rendelet, hogy a tornázáson kívül álló *más testgyakorlatok* közül mi (úszás, vívás, korcsolyázás) és mily mértékben vehető és veendő át az egyes tanintézetekben. — Nincs utasítás a *tanulók kirándulásának* rendszeresítése érdekében; valamint a *játszóterek és játszótársaságok* felállításáért is mit sem tettünk. — S hogy a *tornaoktatás felügyeletéről, a testgyakorlati könyveknek az iskolai könyvtárakba vételéről, több osztály közös tornáztatásánál a tornázók számának megszabásáról, a tornaoktatás állapotának az iskolai értesítőkből való pontos leírásáról* s még igen számos kis és nagy intézkedésről ne szóljak, fölemlítem végül a *tornaórák idejének* utasításban való megszabását, a mi egészségügyi tekintetben igen nagy fontossággal bír.

A míg legalább ezen intézkedések meg nem tétettek, addig Magyarországon a *testgyakorlati oktatás rendszeréről* nem annyira, mint inkább csak *rendszeretlenségéről* lehet beszélni.

Veritas.

Velocipéden a világ körül.*)

Thomas Stevens útjából.

(A Montpellierben megjelenő „Veloceman“-ból, fordítottá Igali Szvetozár.)

(Folytatás.)

Másnap reggel a szálloda tulajdonosa lépett szobámba. Daczára annak, hogy külseje intelligens embert látszott elárulni; kezében egy palaczk elmaradhatlan „*vin ordinaire*“-t rossz minőségű vörös bort hozott kávé helyett. Igyekezett velem megértetni, hogy hasznavehető tolmácsom az este ezt rendelte számomra reggeli gyanánt.

Ha a francia nem is eszik egyebet, mint egy kis kenyeret és sajtot, de kárpotlásul, — ez eledelét fogyasztva, megiszik hozzá egy nagy palaczk „*vin ordinaire*“-t. A kenyérnek cipóformája van, de három

*) Lásd a „Herkules“ ez évi 5-ik számát.

négy láb hosszúságú. E kenyeret az asztalra majd keresztbe — majd meg az asztal hosszába teszik, mert a kenyér majdnem mindig hosszabb az asztal szélességénél. Már most az asztal hosszába rakott kenyérből minden asztaltárs kénye-kevede szerint vághat és óhaja szerint ehetik belőle.

„Monsieur”, mint kifogástalan műveltségű emberhez illik is, eljött reggel a szállodába, hogy lássa „angol” barátját és „pártfogolt”-ját. Egypár percre rá az ő „angol barátja” és pártfogolt-ja egy távol eső út felé tartott, melyet rue Poussen-nek neveztek. Ez volt azon utca, melyet a pinczér véletlenségből jelzett, akkor midőn a „bureau de poste” után kérdezősködtem. E tévedés igen valószínűleg azon különbségből származik, mely az én kiejtésem és az elboeueieké között létezik. Tévedésemet csak akkor vettem észre, midőn a Poussen-utczába értem; megszólítottam tehát egy polgártársat, a ki szerencsére megértett, elő fog egy utcagyereket s elkísértet vele a „post office” helyiségébe.

A postatisztek a közmondásnak megfelelően majdnem minden országban értelmes egyének, ennél fogva csak egy pár percre van szükségem, hogy a postahivatalban volt dolgommal végezhessenek; de azután, óh szent Kleofás! Könnyelműségemben elfelejtettem szállodám számát, vagy azon utcának a nevét megjegyezni, melyben szállodám volt!! Ennek az lett a következménye, hogy a következő félórán, találomra kellett a városban tévelyegnem, egy az erdőben elhagyott gyermek módjára.

Egyszer-kétszer megismerni véltem szállómat, de miután az elboeue-i házak majdnem mind egyformára vannak építve, úgy tekintettem magam körül — hiában, — mint a ki nagyon eltévedt. Egyszerre, óh szerencse! megjelenik előttem a szálló tulajdonosnéja seprővel kezében, egy oly ház küszöbén, melyet nem néztem volna hótelnak s igen barátságosan intve felém, mondja az „oui monsieur”-t. Elhíhetik, hogy megszólítása annál kellemesebben érintett, mert helyzetemmel egyáltalában nem voltam meglegedve.

Az országút megtartotta jó minőségét, Gaillon és Vernon között egész hosszában élénk tárul e nagyszerű út! Egyenes és széles, vége messze a látkörben vész el. Két oldalról a nyárfák kettős sora felséges avenenek tünteti azt élénk, mi a fáj bájainak emeléséhez hatalmasan hozzájárul. Itt-amott nagyobb kastélyok tűnnek élénk, melyek a Szajna partjait uraló dombokra vannak építve. A kastélyokhoz vezető utak, melyek az országúttal derekszerűen kepeznek, gesztenye, jávor vagy nyárfák eszerjéssel vannak szegélyezve. Mentül jobban az országba hatolunk, annál jobban élénk tűnik a francia paraszt takarékosága; legkisebb, a dombok oldalára épített majorjuk annyira körül van ültetve fákkal, hogy azt messziről tekintve, hajlandók vagyunk egy végtelen nagyságú zöldfa alkotmányt tekinteni.

Egy másik kétségbevonhatatlan bizonyítéka a francia paraszt takarékoságának mindenestre a nadrágjukra varrott végtelen számú foltokból tűnik ki; minden parasztnak legalább húsz különböző színű és különböző nagyságú folt ékesíti bugyogóját.

Midőn Angliának, vagy az Egyesült-Államoknak kormánya új adót vet ki a népre, ez rendesen kijelenti, hogy azt nem fogadja el, s avval végez; hogy végre mégis csak megszavazza azt. De midőn Párisban a képviselők kamrája kissé megszorítja a pénzügyek csavarát, a francia paraszt megelégszik,

hogy pantaloja foltjait egygyel megtoldja, s azután mosolyogva hasonlítja össze nadrágja új foltját, azon új nadrággal, melyet szándékában állott megvenni.

Vernon előtt végtelen nagyságú lovas-laktanya terül el. Azalatt, hogy érdeklődök szemlélem az egyes csapatok reggeli gyakorlatait, nem akadályozhatom, meg magam abban, hogy rá ne gondoljak, hogy Franciaország mily nagyszerű védelmi eszközt találva abban, ha gyalogságának néhány ezredét velocipédre ültetné, s hadiszolgálatokra felhasználná; tekintve azt hogy kitért útja már úgy is megvan. Kérem Önöket higyjék el, nagyobb előnyököt biztosíthatnának maguknak, ha naponta 140—160 km.-utat játszva tehetnének meg.

Minden második-harmadik mérföldre, az általam követett út, egy-egy falut szel keresztül, melynek termés kövekből alkotott épületei úgy néznek ki, mintha legalább is tíz század keserveit élték volna keresztül. Minden útkeresztezésnél vagy utczasaroknál, valószínűleg az ábitatos sok mulattatására oda rakott kereszték ékeskednek. A faluk utcáinak legnagyobb része, nagy négyszegletes kövekkel vannak kikövezve, a századok vasfogai e kövezetfélét velociped használatra alkalmatlanná tették; igen ritka az eset, hogy leszállani nem vagyok kénytelen.

Semmisem mulatságosabb e földön, mint e káros kövezeten hajtva a lakosok megjegyzését hallanni s csodálkozásukat látni*. Ezalatt én a mily gyorsan lehet tova hajtok, miközben a „Roll, Jordan, Roll” ünnepélyes refraine-jeit dudolgom.

Akár milyen legyen a falu, templomja van neki, mely építészeti pompájával sehogyan sem áll összehangban azon alaktalan viskókkal, melyek körülveszik.

Minden épület olyanformán látszik építettnék, mintha arra lett volna szánva, hogy örökké eltarison. Nem ritka dolog egy darab szántóföldet látni, mely oly erős kőfállal van körülvéve, mely akár ágyúzárnak is ellentállhatna, és mely bizonyosan ötven-szer oly drága volt, mint a föld, melyet körülvesz.

Úgyan az nap este a nagyobb fontosságú Mantes-be érkeztem, hamarosan találtam egy szállót, melyben az éjszakát eltöltendő voltam.

Másnap kora reggel, amint a Szajna felé vezető utcán haladtam végig, a kofák az utca két oldalán áruikat rakosgatták, melyet a hetivásárra hoztak. Megállottam, hogy egy pohár meleg tejet igyam s a rakásra fölhalmozott kalácsfélét észrevéven, jelekkel magyaráztam, hogy egyet vagy kettőt venni szándékozom? De a jó asszony mosolygott s tagadólag rázta fejét. Később tudtam meg, hogy e kalácsfélék sörélesztő anyag volt! Úgyan jól jártam volna, — ha ettem volna belőle.

Mantesből kivezető út rossz volt. Csakhamar a hajóvontatás útján találom magam; — az ott elfoglalva talált hajósok mutatták meg a helyes utat. De a mantes-párisi út minőség tekintetében ugyancsak hátra maradt a többi normandiai út mögött; — azon mértékben amint közeledett az ember Párishoz, mindig rosszabb s mindig rosszabb lett az, — annyira, hogy végre csak olyan rossz lett ezen francia út, mint az, mely Boston környékét szeli.

Elhatároztam magamban, hogy „vin ordinaire-t” soha sem iszom, s ugyancsak elsodálkozott egy

*) Francia velocipedista ily helyeken gép kimelés szempontjából is leszáll.

falusi kocsmáros, kinél lunch söttem, amint eltolom magam melől a vörös boros üveget s „de l'eau“-t kérek.

Azon tekintetek után itélve, melyeket a jelenlevő asztaltársak rám vetettek, azt olvastam ki, hogy magamviselőtet legalább is rendkívülinek találják.

Keresztül hajtvá Saint Germain-on, Chaton-n, Nanterre-n; az Arc-de-Tri Omphé*) egész méltóságával magaslik fel előttem és két óra felé délután, szerdán, május 13 án, beléptem a vig fővárosba a Porte-Maillot-on keresztül.

A macadamot itt az asphalt helyettesítette és a sánczoktól csekély távolságra észre veszem a „Rénard testvérek“ veloczipéd raktárát.

Ösztönszerűleg tudtam, hogy valamennyi veloczipedistát egy barátságos érzelem fűz együvé, nem haboztam egy percig sem leszállani s kártyám átadni.

Hála Isten, Jean Gika, — ki, úgy vettem ki, hivatalnok ezen raktárban — értett angolul!

Az egész társaság hallott már beszélni kirándulásomról: elhalmoznak szerencsekívánatokkal, Jean és veloczipedje elő lesz rekvirálva, hogy elkísérjen a város belsejébe, s hogy segítsen nekem egy tisztességes szállóhelyet keresni. A párisi utcák, mint azt más nagy városban látjuk, különböző anyagokkal vannak kövezve, az út felületét ez időtájtban öntözték.

Mint minden francia, a szerencsétlen Jean az ő veloczipéd ügyességét akarja előttem produkálni. Elkezdett körözni körülöttem, pedig ezt ugyancsak kár volt neki tennie, mert a talaj egészen sikos volt, amint így mulatja magát, keresztül akar hajtani a lóvasút vágányain s „fejést csinál“ rajtok keresztül, összetépi nadrágját s megsérti gépét.

A „Hotel de Louvre“-ban nem akarnak a veloczipedből, — nincs hová rakják a gépet; de egészen mellette egy egyszerűbb vendéglőt mégis csak találunk. Itt egy nagy könyvben felírják nevemet, koromat, mesterségemet, születésem helyét, az utolsó helyet, ahol aludtam, stb., s végre beleegyeznek, hogy elfogadjanak.

Bemutattak Paul Devillersnek, ki tudtomra adta; miután péntekig maradok Párisban, s miután elmegyek a „Société Velocipedique Metropolitaine“ helyiségébe, ez utóbbi egyesület elnöke le fogja nekem írni a leg-helyesebb Páris-bécsi utat. Ennek következtében úgy helyezkedtem el szállóban, hogy ott két napig maradjak.

Thomas Stevens.

(Folytatása következik.)

A pozsonyi tornaegyesület 5. évi működése**).

(Titkari jelentés.)

(Folytatás.)

(1886. I/14. ülésen.) 12. Gottl Adolf tornatanitási tiszteletdíjára véve a közgyűlés előtt javaslatba hozza, hogy egészítse ki azt 100 frtig.

Az itt elősorolt intézkedés közül a 3., 8. és 11. alattiakra a következő észrevételeket kell tennem:

*) Párisnak a boulogni erdő felőli kapuja előtt álló diadalív. Igali.

**) L. Herkules 11. számát.

A hazai tornászásra nézve annyira fontos és annak történelmében forduló pontot képező országos torna-ünnepélyen és az országos tornaszövetség alakuló közgyűlésén a pozsonyi tornaegyesület képviselve volt; s pedig amazon Gottl Adolf, Tichy Tivadar, Stauss Ottó és a szülő, emezzen pedig Gottl Adolf és a szülő által. Résztvettünk az ismerkedési estélyen; a felvonulásnál az egyesületek sorrendjében; az ünnepélyen, melyen Gottl Adolf mint mintatornászási bíráló bizottsági tag is működött; résztvettünk főváros által rendezett tornaszestélyen és másnap ketten a közgyűlésen, melyen az óhajtvá várt országos tornaszövetség eszméje testet öltött. — Milyen volt az ünnepélyek lefolyása? mindnyáján értesültek a lapok útján annak idején; milyen volt az eredmény? mi, kik részt vettünk az ünnepélyeken, azon erős meggyőződéssel távoztunk a fővárosból, hogy a hazai tornászás túl von a kezdeten; a magyar tornaegyesületekben van életerő; vannak oly kitűnő tornászai, kik bátran versenyezhetnek a külföldi erőkkel is; az aránylag csekély számú 500 tornász együttes működése oly erkölcsi hatást szült az ország színe előtt, hogy bizton van megállapítva a magyar tornászás jövője! Csak bátran munkára föl!

Az eddig előterjesztettekben számot adtam az egyesületnek nem csak a múlt, hanem mind az öt évi működésének fontosabb mozzanatairól. E számadásból meggyőződhetik a tisztelt közgyűlés, hogy egyesületünk szerényen, a kezdet nehézségeivel küzdve, a tagok gyérszáma mellett is kár, de mindaddig nemcsak fenn bírta magát tartani, hanem még mindinkább jobban és jobban erősödött. Az elmúlt évben határozott javulást mutathat fel minden tekintetben.

A válaszmány megtett az elmúlt évben minden lehető az egyesület java és általán a hazai tornászás előmozdítására.

Dacára ezen örvendetes haladásnak azonban, tiszt. közgyűlés, határozottan ki kell mondanom, hogy mindez nem elég!

A tornászás ügye a 48.000 lakost számláló Pozsonyban rosz lábon áll! Az egyetlenegy tornaegyesületnek, 5 éves fennállása után, más anyagi és szellemi állapotban kellene lennie! Pozsonyban igen sok az íróasztal mellett és szellemi munkával foglalkozó ember, kiknek egészségére nagy áldás volna a rendszeres tornászás. — Ha kérdezzük, hány hivatalnok, hány tanár vagy tanító van köztünk? a válasz igen könnyű: végtelen kevés a nagy számhoz képest. Ha ellenben azt a kérdést intézzük magunkhoz, mi az oka annak, hogy a szellemi munkások ily elenyészőleg csekély száma aknássza ki a tornászás által nyújtott előnyöket? arra már nehezebb megadni a teljesen helyes választ, mert az ok is többféle itt. — A sok ok közül az egyiket mi magunkban, illetőleg az egyesületben kell keresnünk.

Az egyesület célja ugyanis, — az „Alapszabályok“ 2. §-a szerint — nemcsak a tornászás gyakorlása, hanem annak terjesztése is. Ezt az egyesület, mint testület tudtommal — megalakulása után — nem tette; én legalább nyomára nem akadtam; mivel az évi jelentésnek csak lapok útján kivonatilag való közlése nem bizonyult be célravezető eszköznek és nem is lehet foganatja. A mi e tekintetben történt, az csak egyesek, nem pedig az egyesület érdeme.

Szerény véleményem szerint egyesületünknek más egyesületek példáját kellene követnie. A pozsonyi magy. közművelődési egyesület példával nem rég, mivel nem zárkozott el más egyesületektől, hanem

kifelé terjesztette eszméit, hazafias czéljait kifejtette más egyesületekhez, így a mienkhez is intézett felhívásban, nyert itt is ott is tagokat, nyert tőlünk is 6 tagot.

A megválasztandó bizottságnak feladata volna a pozsonyi egyesületekhez aláírási ivatek kibocsátani egyletünk czélját, eddigi működését és állapotát kitüntető jelentés kíséretében. A közművelődési egyesülettől a viszont szívességet, a hivatalnokok egyesületétől pedig, — a hol legszükségesebb a tornászás terjesztése, — a kellő erkölcsi támogatást bizton várhatjuk.

Midőn ekkép az öt éves fennállás után a tornaegyesület ezen mulasztásának jóvá tételére a tisztelt közgyűlés figyelmét és a megválasztandó bizottság odaadó buzgalmát felhívom, hiszem, hogy a tornaegyesület múlt, illetőleg 5 évi működésének és mind szellemi, mind anyagi állapotának, teljes képét nyújtottam. Az tiszt. közgyűlés dolga és joga most, megbírálni e képet és a netán hiányos részleteket közös megállapodás útján, czélszerű intézkedésekkel akként kijavítani, hogy azt bátran kilehessen tenni az ország szeméi elé, a magyar tornászásnak mult évben, az országos kiállítás alkalmával betörött csarnokában: az „Országos tornászövetség“-ben. Midőn ezt teszszük, hazafias kötelességet teljesítünk és általa Pozsony városának is e téren való emelkedését mozdítjuk elő. „Erő, épség, egyetértés“ jelszavak vezéreljenek minket az előre törő nagy munkában! Bátran előre!

Pozsony, 1886. évi januárhó 30-án.

Andrejczó Tivadar,
egyleti titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

(Hivatalos.)

A „Fővárosi Vivó-Club“ rendes közgyűlését 1886. évi márczius hó 28-án, délután 4 órakor tartja saját helyiségeiben (VI., Ó-uteza 27. sz.) Napirend: 1. Választmány jelentése. 2. Pénztáros jelentése. 3. Választmány előterjesztése megüresedett választmányi póttagág iránt. 4. Indítványok.

Baracs,
titkár.

Brody,
h. elnök.

(Nem hivatalos.)

A kolozsvári atletikai clubról olvassuk a következő sorokat a Dr. Békésy Károly által kitűnően szerkesztett „Kolozsvári Közlöny“-ben: A K. A. C. iránt, időről időre mind nagyobb fokú érdeklődés kezd városunkban mutatkozni. A club tagjaivá lenni óhajtok bejelentett nevei az utolsó választmányi gyűlés óta ismét meghaladja a negyvenet. A bejelentettek nagyobb része a club házi viadalain kapott kedvet ez életrevaló egyesületnek tagja lenni. Az egyetemi hallgatók közül mintegy tíz új tag jelentkezett. Az egyetemi hallgatók számarányához képest ez nem is sok. A gyakorlatok is napról napra élénkebbek. Nem is csoda, itt a tavasz, közeledik a III-ik nyilvános viadal, hol az erők komoly megmérkőzése már jó előre alapos gyakorlatot, idomítást (training) igényel. A tavaszi viadalt május 16-ára tűzte ki a versenybizottság. A bajnoki verseny ez idén kiválóan érdekes lesz. A porondon eddig még nem jelent új erők fognak a bajnokjelölt kihívójaiként kiállani. A bajnokjelöltnek ez harmadik küzdelme lesz s ha győz, ő lesz az első bajnoka a clubnak, ha legyőzetik, mindent

vesztett, s előlről kell a győzelmeket kezdenie. A club jelenlegi bajnokjelöltje, mint olvasóink tudják, Borbély György. A viadal többi pontja is érdekesnek ígérkezik. E viadalra a club valószínűleg már a saját érmeit fogja kitűzni. A részletes propozíciók különben már ki vannak dolgozva s közelebről a versenybizottság hivatalosan közzé teszi. — A kirándulások egyik legkellemesebb mulatságait képezik az athletáknak. S mi teljesen osztozunk abban a véleményükben, hogy vasárnap délutánonként, midőn az idő kedvez, barátságos vidékekre egy-egy gyalogsétánál alig van títőbb időtöltés. A kirándulásokra részletes program készül. E kirándulási programba felvételik Kolozsvár környékének összes 10—35 kilométerre fekvő városa s falva. Eme kirándulások a tagok által tervezett versenyek k el lesznek egybekötve s a győzők tiszteletdíját a résztvevők bánatpénzeiből fogják beszerezni. Egy szóval athletáink ellen nem lehet kifogásunk. Igazi athleták. Dolgoznak.

A székely-udvarhelyi kir. állami főreáliskola derék igazgató tanára Héjja Endre, a kolozsvári torna-vivóda-egylet elnökségét azon kéréssel kereste föl, hogy egy 92 □ méternyi torna-terem teljes felszereléséhez egy szakértő által készítettessen tervet. A nevezett elnökség örömmel tett elegett ezen kérésnek s a téli tornahely berendezési tervének elkészítését Albert Károly egyleti torna tanárra bízta. Örömmel konstatáljuk e követésre méltó nemes törekvést s azon óhajunknak adunk kifejezést: vajha minél több tanoda igazgatója, minél előbb megtenné e részben a kellő lépéseket!

A K. A. C. több tagja kirándulást tett Kolozsra. Az elindulás a torna-vivóda épületből volt, e hó 14-én d. e. 11 órakor.

A kolozsvári Athletikai Club statisztikája. Az Athletikai Clubban a f. év elejétől kezdve a gyakorlatokban részt vett tagok számáról napló vezetettik. Ennek adataiból közöljük a következőket: Január 1-től márczius 13-ig 56 gyakorlati órán összesen részt vettek 903-an. Esik minden órára átlag 17 tag.

A legjobb háromkerék (tricycle) angol eredményt 1 a. mf. távolságban Turnvall P. érte el 2 percz 58¹/₅ másodpercz alatt. 10 a. mf. távolságra Soundes M. J. 32 percz 33¹/₅ másodpercz alatt. 25 a. mf. távolságra Gatebouse Geo. 1 óra 26 percz és 29²/₅ másodpercz alatt. 50 a. mf. távolságra Webb J. H. 3 óra 11 percz és 15 másodpercz alatt. 100 a. mf. távolságot Webb J. H. 6 óra, 43 percz és 32¹/₂ másodpercz alatt tette meg. 900 a. mf. Marriott T. R. 6 nap, 15 óra, 22 percz alatt tette meg. — Kétfüléses (tandem) háromkeréken Gatebouse Geo. és Furnivall P. 1 a. mf., 2 percz 47¹/₅; 5 a. mfd. 14 p. 22³/₄ másodpercz alatt tiporták le.

A cambrigde-i csónakász-legénység, mely az idei nyolcz-evezős versenyben részt vesz, már összeállított s a traininget január 14-én megkezdte A szokásos kihívás ugyancsak január hó 22-én el is küldetett.

Ardolami, a párisi vivómesterek legöregebbike e napokban halt el 90 éves korában. Ő még I. Napoleon alatt harczolt s a párisi körökben igen kedvelt egyéniség volt.